C.I.

Ex Dono
Amicissimi Authoris
Caroli Comitis de Richa M. D.
& Principis Carignani
Archiatri.

CAROLI RICHA

PHIL., ET MED. DOCT.

MORBORUM VULGARIUM HISTORIA

ANNI MDCCXXI.

SEU

CONSTITUTIO EPIDEMICA TAURINENSIS ALTERA.

AUGUSTÆ TAURINORUM, MDCCXXII.

Apud Petrum Josephum Zappatam.
SUPERIORUM FACULTATE.

Clar. Viro
D.no Colendissimo
Author

Quod Medicorum est,
Promittunt Medici, tractant fabrilia Fabri.
Horat. Ep. pr. l. 2.

PRÆFATIO.

XIT in lucem Constitutio Epidemica Taurinensis altera eodem illa exarata more, quo priorem conscripseram. Neque enim immutandum mihi quidquam visum est, cùm præsertim eam, quam primùm edideram, quæque earum, quæ deinceps tradentur, specimen erat, Clarissimis Viris acceptam fuisse haud me lateat, ac summis etiam, quod vix sperare auseram, laudibus habitam. Et sanè, etsi benè id prudenterque actum esse sciam à Præclaris Hominibus, ut scilicet Juniorum animos erigant, adque maiora excitent aliquandò; Haud exiguam tamen mihi lætitiam attulit ab laudatissimis Viris laudari, studiorum initia meorum benignè excipi, *measque aliquid* iis videri *nugas*. Nudus proindè, ac simplex sinendus erat liber in lucem ire absque ullâ

Præfatione, eoque maximè, quod ſuperiore anno Inſtitutum hoc ipſe meum, eiuſque rationem fusè aperuerim. Pleraque tamen adhuc habeo, quæ neminem latere velim, quæque æquum eſſe arbitror in ipſo orationis limine explicare.

Ac primò quidem prolixiorem me fortè pleriſque in locis adeſſe ſcio, quàm Argumenti Dignitas expetere videatur. Nec dubito quin id mihi crimini detur ab iis maximè, qui rem primoribus labris, ut aiunt, tantùm deguſtare ſolent. Utinàm vel delibarent ſemel; At, ut quampluribus mos eſt, iudicium perſæpè ferunt contenti lectione Tituli operi appoſiti, aut unius, ac alterius Pagellæ. Nimis anguſta profectò erat mihi orbita, ſi nunquàm extrà cancellos evagari liceret. Pulchrior evadit Oratio, illuſtriorque, cui collecti hinc inde lenocinante calamo floſculi, ceù Tabulis umbræ, adblandiuntur.

L. 2, cap. 4. *Facile eſt remedium ubertatis*, inquit Fabius, *ſterilia nullo labore vincuntur*.

Alii quoque aderunt, qui me arguent, cùm ſeſe fruſtratos ſpe viderint, ingentem

hic

hic remediorum ſylvam expectantes. Atque in hoc quidem malim crimine affici, quàm laudibus proſequi. Si quid in hoc peccaverim, ſcio me ab Doctis Viris facilè veniam impetraturum. Sapientibus ego ſcribo, Artiſque Magiſtris, atque iis, qui *nobiliores animos* aliquandò *erexere, nec toti* ampliùs *ſunt in curarum ſordibus.* Mihi ſufficit innuiſſe, quibus indicationibus ſatisfaciendum eſt, quo etiam ordine, & tempore; Etenim in eo præcipuè ſtat Medicina Practica, ut genuinas indicationes expiſcari valeamus, non ut remedia excogitemus, quibus illis ſatisfieri poſſit; quod qui minùs obſervarunt, Empiricos àrmis inſtruxêre, quibus Medicorum opera imitari queant. Hiſtoriam trado morborum, non præcepta, aut præſidia, quibus hi curari debent. Quod ſi de hoc, aut illo auxilii genere mihi paſſim occurrit verba facere, obſervatoris id inſtar potiùs exequor, quàm Præceptoris. Sic e. g. de Peruviano Cortice loquens ſatiùs duxi, quid ille boni præſtiterit, adnotaſſe, *alboque obſignare lapillo*; Eveniet

Bacon. Hiſt. Vitæ, & Mortis in Præfat.

hinc

hinc aliquandò, quod mutatâ temporum facie conſcribere occurret, quid is noxæ adtulerit ægrotantibus. Formulas quod attinet remediorum, Pharmacopæos adeat, qui hoc ſibi in pulvere laudem quærit, ac famam. Id unum mihi potiſſimùm in animo eſt, *Divinum* illud in Morbis revelare, horum indolem, ac morem, ingeniumque expendere, in quo quidem non tàm metam figo, quàm animos iis addo, qui feliciore ingenio præditi ad hoc opus poſthâc ſe accingent, quod jam ego imperfectè molior.

Ceterùm nolim quis exiſtimet, me huic operi faciundo accinctum eſſe, ut inanem gloriam aucuparer, meumque per ora hominum nomen utcumque volitaret. Solus veritatis amor, & communis utilitatis ſtudium ad has partes ſuſcipiendas impulerunt. Quid quantumque hoc meum ſit, prudentis, ac boni Viri iudicium eſto; Mihi ſatis ſuperque erit, illud, & publicæ utilitati, & præſertim Subalpinorum incolumitati conſecraſſe.

BRE-

BREVIARIUM.

I. *Constitutiones cuiuſcumque Anni exarandi mos perutilis maximè, ac neceſſarius; Magna hinc rebus nova expectanda lux ac claritas. II. Autumni Anni MDCCXX. Conſtitutio, morborumque tùm temporis ludentium indoles. Colicæ feliciter curatæ exemplum. Cadaveris ſectio Viri immani Colicâ interempti. Valvularum ieiuni inteſtini, quas* conniventes *vocant Anatomici, uſus. Ingens in Ileo repertum diverticulum, ſeù proceſſus alter vermiformis. Nùm peculiaris id fortè affectus, ſeù herniæ cauſſa aliquando? Clariſſ.* Morgagnius *Profeſſor Anatomicus Patavinus cum laude memoratus.* Bartholinus, Diemerbroechius, Verheienius, Riolanus *laudati. III. Ingens hiatus Diaphragmatis. tùm plurimùm effuſi ſanguinis in Thorace compertum. Antiperiſtalticus motus inteſtinorum impoſſibilis. IV. Vulgaris Febris, quæ ſub æquinoctium Autumnale caput extulerat, deſcriptio. V. Eryſipelata exaratæ febris pediſſequa. VI.*

Quo

Quo hæc pacto ludere visa. Orientales ac Boreales Ventos eâdem fermè efficaciâ apud Subalpinos pollere; Cur iidem medio sæpè Vere perflantes hibernum frigus adferant. VII. Morborum inter se invicem conversiones ac lusus. Quis horum totius Anni Princeps; Qui alterius, ac inferioris ordinis? Quo more erumpere visa Erysipelata; Locorum positiones potissimùm expendendæ. VIII. Erumpentis Erysipelatis indicium. Quæ evanescentis proludia; Quæ Medico artes in eius curatione. IX. Natura morborum Medicatrix; Hippocratis *ex* Macrobio *elogium. Medicorum plerique imperitis navigantibus comparati. X.* Ramazzinus *laudatus. XI. Sanguinis missio tutissimum in hâc Constitutione præsidium nullo non tempore celebrata. XII. Erysipelatum, tùm inflammatorii cuiusque affectûs initia. XIII. Horum Phænomena quæ? XIV. Abeuntium inflammationum modus, seù finis quotuplex?* Duretus *laudatus: Sphaceli, ac carcinomatis incrementa. XV. Quæ appetente Vere expectanda morborum proles? XVI. Ab sanguinis*

guinis illa ſtaſi potiſſimùm repetenda. XVII. Medici Taurinenſes *commendati*. XVIII. *Exaratas febres cum intermittentibus ità dictis nullam prorsùs affinitatem habere*. XIX. *Intermiſſionis dies nihil penitùs levaminis adferebat. Neque in omnibus eadem rigoris acceſſio*. Ægrorum recenſio. XX. Baglivius *laudatus*. XXI. *Morborum ſucceſſiones timendæ*. XXII. *Novus inter horum Epigeneſes impares ſæpè Naturæ conatus evadere. Temeni Neptis Hiſtoria ex* Hippocrate. XXIII. *Malorum complexus omnis in* Ægroto ſeptimo *expenſus*. XXIV. *Extremæ morituræ hyemis impetus*. XXV. *Cuidam repentè ſublato latæ ad cutim maculæ viſæ poſt mortem ſubnigræ*. XXVI. Dureti *locus examinatus; Peculiaris ſpeciei Icteri curatio*. XXVII. *Cuius momenti ſint hepati ægritudines in Praxi*. XXVIII. *Puellarum affectus hyeme ingraveſcentes*. XXIX. *Fluor albus Mulierum quo pacto curandus*. XXX. *Quæ illius ſcaturigines*. XXXI. *Diuturniorum affectuum, qui hoc anno ſævierunt, curationis*

tionis ſcopus, ac ratio. XXXII. *Venæ ſectio proficua.* XXXIII. *Sanguinis lentor morborum ferè omnium hoc anno parens; Practici quamplures notati; Quæ detrahendi ſanguinis æquior meta.* XXXIV. *Servandę vires potiſſimùm.* XXXV. Celſi *locus explicatus.* XXXVI. *Ardentis febris curatio; Quid in hâc præcavendum maximè ac prænoſcendum.* XXXVII. *Diuturnarum ægritudinum enarratio.* XXXVIII. *Arthritidis vagæ curatio.* XXXIX. *Ut & Hemicraniæ.* XXXX. *Peculiaris Hemicraniæ tùm temporis ludentis hiſtoria.* XXXXI. *Iugularium ſectio quonam ævo celebrari cæpta.* Galeni *liber de* Vivorum Anatome *commentitius; Tùm &* Sorani Epheſii *alter, qui* introductio *inſcribitur.* Iacopus Carpenſis *laudatus.* Riolanus *Pater*, Hildanus, Guaſtavinus *laudati, & reprehenſi.* XXXXII. *Iugularium ſtructura ac diſtributio.* XXXXIII. *Artis eſſe Naturam, quo illa vergat, perſpicere. Antiquiſſima* Derivationis, *ac* Revulſionis *vocabula faciliùs intelligi ab recentioribus.* XXXXIV. *Derivantia tutiùs uſur-*

pari

pari post revellentia, *quàm econtrà*. Cælius Aurelianus *notatus*. XXXXV. *Venarum è capite orientium parens* Iugularis. *Ophtalmiæ Diuturnæ curatio*. *Scarificationes ad vetustos oculorum affectus quo more instituendæ*. *Hasce administrandi modus quotuplex ex* Oribasio. XXXXVI. *Veris*, *atque Æstatis Coustitutio*. XXXXVII. *Morborum per ea tempora sævientium Historia*. XXXXVIII. *Peripneumoniæ*, *ac Vomicæ frequentiores cæteris*. XXXXIX. *Pleuritis quo pacto à* Peripneumoniâ *secernenda*. *Quę huius præcipua ac perennis nota*. Dodonæus *citatus*. L. *Ab pulsu utriusque dignotio eruenda maximè*. *Anatome Medicis necessaria*. LI. Anaxionis *Historia ex* Hippocrate. LII. *Vomicarum*, *ac Peripneumoniarum incunabula ab communi caussa deducenda*. *Suppurationis imminentis præludia*. LIII. Ægrorum recensio altera. *Sphaceli impendentis indicia*. LIV. *Cur aliquandò suppurationis*, *ac Sphaceli in denatorum cadaveribus vestigia occurrant*. Ballonius *citatus*. LV. *Quę in hac Constitutione prę-*

ſidia proficua fuerint, quę eadem noxia, ac perniciosſa. Agyrtæ *cuiuſdam, ac impoſtoris audacia. Corticis Peruviani uſus quid præſtet, quove in caſu adbibendus.* LVI. *Præfatæ pectoris ægritudines reapsè* Eryſipelata Pulmonum *dicenda. Cur ad pectus magis, quàm ad alias partes morbifica materies illapſa.* LVII. *Ab ruentibus viciſſim Auſtralibus, ac Borealibus Ventis quodpiam acidum inter & acre per aera ferri, quod exaratas attulit ægritudines.* LVIII. *Clar.* Gagliardus *laudatus, & reprehenſus.* LIX. *Imminentis Gangręnę, aut Sphaceli præludia.* LX. *Theriacę vis ac efficacia in huiuſmodi rerum fluctibus.* Foreſtus *notatus.* LXI. *Vomicarum generatio, ac incrementa. Vomicæ folliculatæ quę.* LXII. *Altera Vomicarum ſpecies ex* Villiſio. *Cadaveris ſectio tabe extincti.* LXIII. *Puris ac purulenti diſcrimen.* LXIV. *Pus malum, ut ſignum, & ut cauſſa. Obſervatio Practica.* LXV. *Cæterorum per Æſtatem ſævientium morborum enarratio.* LXVI. *Nova Vomicarum Scena diverſo more erumpentium.*

LXVII.

LXVII. *Dira alvi Tormina Augusto ingravescentia. Magna Puerperarum clades.* LXVIII. *Et solida, & liquida precipuam morborum Scenam hoc anno extitisse. Iuvenis sectio Peripneumonia defuncti. Pylorus omninò occlusus in Ascitico repertus.* LXIX. *Monstri Bicipitis Historia.* LXX. Authoris *de huiusmodi Monstrorum generatione opinio. Monstrorum divisio in multiformia, & uniformia.* Pestalossius *Philosophus, ac Medicus Lugdunensis cum laude memoratus. Eiusdem ad Authorem Dissertatio Epistolaris de Monstrorum generatione, ac caussis.* LXXI. *Huiusmodi Monstrorum generatio in oviparis. Ovarii Gallinarum descriptio ex* Graafio. LXXII. *Gemellorum ortus, ac productio. Clariss.* Vallisnerius *laudatus.* LXXIII. *Massiliensium Pestis narratio.* LXXIV. *Pestem inter ac contagiosos morbos, tùm hosce, ac ceteros, qui non contagiosi vocantur, discrimen.* LXXV. *Natura Pestis quesita diù, reperta nondùm.* LXXVI. *Animalculis exiguissimis universum aerem scatere negari haud posse. Harum*

mira

mira fęcunditas, velox interitus. Iis verò Pestium ortum referre minimè deberi unquàm. LXXVII. *Quotquot sęviere Pestes hactenùs hyeme, aut æstate illas exortas. Insectorum id systemati adversum prorsùs.* LXXVIII. *Res ultrò asseritur, ac comprobatur.* LXXIX. *Quod de volucribus insectis, potiore id iure de cęteris quęcumque illa excogitentur, dici.* LXXX. *Veneni nomine nihil fingi posse aptius, atque appositum magis ad Pestis naturam, atque effectus explicandos.* LXXXI. *Maximas res ab minimâ persępè caussâ exoriri multiplici experimento probatur.* LXXXII. *Miasmatum horum venenatorum ortus, ac propagatio.* LXXXIII. *Contagiosorum affectuum notionem plurimùm ad Pestis naturam revelandam conducere.* LXXXIV. *Comparatio inter systema generationis, ac systema Pestis. Officiosa* Authoris *ergà Clariss. Viros, qui de Peste scripserunt, peroratio.*

JUDICIUM
De hoc Opere.

DEmandante Reverendiſſimo Patre Magiſtro Io: Alberto Alferio Vicario Generali Sancti Officii Taurini perlegi, *Illuſtriſſime, & Præclariſſime Doctor* Librum tuum, cui titulus MORBORUM VULGARIUM HISTORIA ANNI MDCCXXI., Illumque ſummo prorsùs, ac iucundo mentis oblectamento ſæpè percurrens inveni laborioſum iter elapſo Anno intrepido animo viriliter incæptum, indefeſſo pede, ac firmiore greſſu à Te conſtanter perluſtratum; Quapropter eruditiſſimos Tuos labores Tibi Decus, & Gloriam, Reipublicæ lumen, & utilitatem allaturos Typographo committendos, ut glorioſo apertæ lucis ſplendore illuſtrentur libentiſſimè cenſeo, cùm nihil damnandum, cuncta in illis ergà Religionem, mores, Regem, Philoſophicam, & Medicam

Scien-

Scientiam commendatione dignissima contineantur. Perge Amice Dilectissime, Spartam, quam nactus es, illustrare, quodve feliciter cæpisti iter, gloriosè persolvere. Vale. Taurinorum Augustæ. III. Kalend. Iunii MDCCXXII.

I. A. Manzini Regis Medicus Ord. & Consil.

IMPRIMATUR.

F. Jo. Albertus Alferius Magister Vicarius Generalis S. Officii Taurini.

V. De Aguirre Reg. Adv. & Studior. Censor.

V. Hyacinthus Cassotti à Casalgrasso pro Illustrissimo, & Excellentissimo D. P. Præside Ricardi.

CONSTITUTIO EPIDEMICA

TAURINENSIS ANNI MDCCXXI.

I. Nstituto meo inhærens prægressam Constitutionem, qualiscunque ea fuerit, in fine cujuslibet anni describendi, eò libentiùs id exequor, quod exacti nuper Constitutio anni ab eâ, quam superiori experti fuimus, toto penè cœlo diversa uberem explicet contemplationum segetem, quo nihil in re Medicâ tractandâ utilius unquam, tùm rectæ medendi methodo, (quod Venerandi olim Senis, idemque Magni illius Angliæ Cancellarii votum fuit, consiliumque,) appositum magis, aut accommodatum: Satque prolixam dicendi materiem suggerat, quod alterum quoque magnam profectò rebus lucem, ac perspicuitatem afferre poterit aliquandò

Constitutiones cujuscumque anni exarandi mos perutilis maximè, ac necessarius.

Magna hinc expectanda rebus nova lux, ac claritas.

quandò. Deinde etiam animosum me effecerant magis, majoresque ad rem sedulò, alacriterque gerendam, ac munus quod mihi persolvendum quotannis constitui, ritè, diligenterque perficiendum, addiderant vires, ac velut impulerant Eruditi quotquot in Italia, tùm extra Italiam degunt Clarissimi Viri de re omni medicâ, ac literariâ optimè meriti, ad quos prima hujusce Telæ stamina, primaque studiorum meorum incrementa pervenere.

Autumni anni MDCCXX. Constitutio, morborumque tùm temporis ludentium indoles.

II. Ut igitur, ubi superiore anno desiit Oratio mea, inde initium ducam, blandiores unquam, amænioresque Autumni dies haud illuxerant diù, hiscentibus per intervalla ab Aquilonaribus Oris, tùm ab iis, quæ ab gelidâ Arcto ad Orientem declinant, lætioribus ventis, qui temperato inducto frigore salubriorem temporum conditionem induxere, silentibus omninò dirorum morborum, quos passi sumus, Parentibus Austris. Plurima namque pluvia Septembris initio delapsa, mox subsequens horridius-

cula

cula aura, quæ ſuperiore Autumno, perque hyemem dein, ac anteactam æſtatem ſe ſe prodiderant, exitiales febres Variolarum, ac Morbillorum, quæ facem illis prætulerant, veſtigia inſequentes ac morem, heù infandum nimis, in fugam verterat; ortumque dederat intermittentibus febribus, quæ jam tùm proludere cæperant, lætioremque, ſaltem funeſtam minus, Subalpinis futuram rerum ſcenam polliceri. Subiraſcebantur utique ac quandoque remigrare rurſus, pedemque referre, ac ſubludere videbantur nondum deletæ illæ penitùs, atque harum aſſeclæ, comiteſque, immanes, immiteſque Colicæ, Nephritici, ac Podagrici affectus, tùm Spaſmodicæ ægritudines cæteræ ſuperiore anno exaratæ. Earum tamen vis nec diù quidem, nec imperiosè adeò ſævire, nec præterquam ad paucos tantum, unum ſcilicet atque alterum extendi viſa; Quibus vel familiares jamdiù aderant illæ, vel recrudeſcentes potiùs reliquiæ, ac priorum morborum ſoboles; Ceù propè interitum, ac jam delinquens cande-

læ, aut ellychnii lumen per intervalla adhuc reviviſcens dein omninò deficit, extinguiturque. Fortè etiam ob uberrimum vini proventum liberiore pede ſibimet unicuique indulgendi conceſſa facultas, lætiſſimis Autumni diebus, ortum exaratis recrudeſcentibus ægritudinibus dedit, ſæviendique adhuc imperium. Strenuus Miles, cum veſperè cibo, ac recentis meri potationi nimis intemperanter indulſerit, dimidiâ nocte diris ventris cruciatibus angi cæpit unà cum vomitionibus inanibus, ac irrito deſidendi conatu; Summo manè cum jam ferè animam agere videretur, elato nimirum, ac tympani in morem protenſo ventre; fotu, balneo, anodynis, ac oleoſis pleriſque opportunè adhibitis, feliciter evaſit. Minus læta res obtigit Prænobili alteri, ac Præclaro Viro, qui cùm unà cum amicis ruri degeret, recentioris vini potu, etſi modum, ac ſobrietatis limites minimè exceſſerit, Colicis doloribus, quibus obnoxius olim fuerat, extemplò correptus, celeri fato occubuit.

Colicæ, Autumno recurrentis feliciter curatæ exemplum.

Cadaveris ſectio Viri immani Colicâ interempti.

Aperto

Aperto cadavere abdominis musculos, tùm obliquos præsertim, transversosque intensos admodùm reperimus, atque adeò prærigidos, intentosque, ut perquàm acuto cultro difficile adhuc foret illos abscindere: Ventriculus, ac Duodenum intestinum vacuum penitùs occurrit, secùs Jejunum, ac illi affine Ileum, quod utrumque flatu tumens, ac valdè tensum se se intuentibus obtulit, adeò ut obliteratæ ferè vix conspicerentur ampliùs in horum altero valvulæ, quas numerosas plerumque cernere in illo est *conniventes* dictas Anatomicis, rectiùs fortè *rugas*, aut *juga*: Rugarum enim hæ potiùs instar se habent ab pariete interno intestini efformatæ, ceù juga quædam præterlabenti liquido remoram modò, modò eidem per varios amfractus, ac orbes contendenti opem præbentia auxiliatricem. In externâ porrò Ilei facie ingens visum diverticulum paullò infrà illius exordium, duos transversos digitos longum, ceù processus alter vermiformis, eâdem quâ Ileum figurâ, latitudine,

Valvularum jejuni intestini, quas conniventes vocant Anatomici, usus

Ingens in Ileo repertum diverticulum, seù processus vermiformis.

ne, atque substantiâ, cumque ejusdem intestini tubo, lato orificio, communicans. Sæpè ego hujusmodi diverticula, seù processus, ut illa vocat *Verhejenius*, in Ileo reperisse, olim memini in cadaveribus præcipue Virorum, quibus colicæ humorales, ut ajunt Practici, frequentes obtigerant. An id quidquam lucis allaturum magis in re medicâ; An & hinc potiùs ortum ducat peculiaris affectus alter, de quo haud ità pridèm meminerant (*a*) Viri Doctissimi in *Commentarijs Regiæ Scientiarum Academiæ Parisiensis*, cum nempè haud ipse intestini tubus, sed ea dumtaxat diverticula intra herniæ sacculum coercentur, exercitatioribus Medicis decernendum relinquo. Plura quoque de hisce Ilei, tùm Recti diverticulis, herniisque, in quibus illa intercipiuntur, verba facit, ubi & suas itidem observationes addidit, Clarissimus, (*b*) ac

Num peculiaris id fortè affectûs, seù herniæ caussa aliquandò.

(*a*) *Vide Comment. Reg. Scient. Acad. Paris. ann.* 1700.

(*b*) *Advers. Anat. III. animadvers. V. pag.* 8.

ac toto Orbe Celeberrimus *Morgagnius* Anatomicorum hujuſce Ævi facile Princeps, cujus eruditioni, peritiæ, ac Doctrinæ levis nimis hæc eſt æqua laudis Præfatio. Optandum utique, quod *Bartholinus*, *Diemerbroechius*, *Verbejenius*, tùm & *Riolanus* ipſe (*c*) audacior æquo criticus, rerum Anatomicarum, ac Medicarum ſcientiâ inſignis, qui laudatis viris facem tulit, idemque tria non nunquàm hujuſmodi diverticula, ſeù proceſſus adnotaſſe ait, morborum hiſtoriam ſincerè nobis, fideliterque exaraſſent illorum, quorum in cadaveribus id obſervaverant; Fortè enim quidquam ex hoc dilucidè, ac præclarè magis nobis in hac re modò innoteſceret. Sed de his aliàs; Neque enim fas eſt in ipſo Orationis limine diutiùs extra orbitam divagari.

Clariſſ. Morgagnius Profeſſor Anatomicus Patavinus cum laude memoratur.

Bartholinus, Diemerbroechius Verheienius, Riolanus laudati.

III. Prodigiorum verò, ut inſtitutam ſemel Anatomicam cadaveris ſectionem proſequar; Prodigiorum maximum, ac celeris necis cauſſa penès Septum tranſverſum

(*c*) *Anthrop. lib.* 2. *c.* 14.

Ingens hiatus Diaphragmatis, tùm plurimum effusi sanguinis in Thorace repertum.

versum latens in conspectum tandem sese prodidit, quod dilatatum aderat, immane quantum! Ibi potissimum quò intercostalis nervus ad imi ventris viscera abit. Per hunc namque ingentem hiatum, quâ datâ portâ viam sibi ultrò in Thoracem fecere Colon, Pancreas, tùm Epiploi magna pars. Plurimum in sinistro Thoracis claustro effusi sanguinis ab disruptâ Pancreatis venâ conspiciebatur, ac sinister Pulmonis lobus totus penè sub scaleno musculo altè absconditus, adactusque. Quæ quidèm omnia eò libentiùs à me adnotata sunt, diligentèrque exarata, quò vera Colici sic dicti affectûs Idea nobis elucescat magis, quæve tot sæculorum spatio Arabum mentibus excogitata invaluit diù Antiperistaltici motûs doctrina, ceù fictitia, ac mechanicis legibus adversa omninò, tandem aliquando obsolescat, aboleaturque, facem ferentibus laudatissimis, tùm in Angliâ, tùm in Galliâ viris, qui detegendo in dies Vero unicè, ac gnaviter jamdudum incumbunt. Ad vulgares febres,

Antiperistalticus motus intestinorum impossibilis.

quæ

quæ ſub ipſum Æquinoctium, ac diù adhuc poſt ipſum toto Octobri, ac Novembri menſe exeuntis Anni MDCCXX. caput extulerant, me confero.

IV. Hæ quidem utut intermittentium indolem, ac morem toto ſui decurſu quodammodo prætulerint, ingeniumque; Attamen quid inſolentis, quodve reipsâ vulgare quidpiam, ac reverà *Divinum* ineſſe iis ominabatur, præſeferebant. Neque enim diuturniores adeo extitere, quas quiſque Medicorum jure meritò ſuſpicabatur, quaſve futuras, vel ipſa quoque Anni temporis conditio ſuadere poterat. Dolor inſuper intenſus capitis, idemque aſſiduus febrilis paroxiſmi aſſecla, eique ſæpè proludens; Oculorum rubor; Pulſus parvi, humileſque; Ingens corporis iactatio, quid denique in ipſo ægrotantium vultu, ac vrinis facilè conſpicuum intuentibus, quid intimè latens, aut ſuperioris fortè ludentis adhuc conſtitutionis reſiduum, aut illi quæ iam propè impendebat, antecurrens, quid inquàm ab conſueto intermittentium febrium genio, ac

Vulgaris febris, quę ſub Autumnale æquinoctium caput extulerat, deſcriptio.

more diversum subludere significabat. Iam tùm scilicèt cudebantur mox eruptura mala, aut propè orientia eadem anteire cęperant, ac elucescere. Atque hęc quidem potissima esse debet solertis, ac diligentis Medici cura, ingruentium nempè morborum excursus sedulò adnotare, vel minutissimas circumstantias, ac occasiones castigatissimo examine expendere, atque uno verbo *primam*, ut ajebat *Hippocrates*, *malorum originem* detegere; Unde futuros rerum eventus magnâ sui laude prædicere queat, ijsque occurrere.

Quid solerti Medico incumbendum maximè.

V. Nec equidem omen fefellit exitus. Propè namque ingens illicò imminente solstitio Erysipelatum numerosa cohors, tùm intrà Urbis muros, tùm longè, latèque per universum agrum, atque ad finitimas usque regiones propagata est, silentibus tum temporis aut saltem ferocitate depositâ parciùs sævientibus præfatis intermittentibus sic dictis febribus, diviso velut inter alterutrum imperio, ac facultate ludendi. Raræ tunc, ac infensæ minùs ægri-

Erysipelata exaratæ febris pedissequa.

ægritudines cæteræ quæ appetente hyeme ſolent potiſſimùm in Subalpinam gentem ſe ſe immittere. Omne adeò imperium ſibi, poteſtatemque iraſcendi erogaverat præfata morborum progenies, infeſta initio multis, funeſta paucis.

VI. Eius namque aderant moris, atque indolis, ut ludere magis quàm ſævire, laceſſere potiùs, quàm vincere velle viderentur. Favebat ludentibus læta hyems Auſtris perflata frequentibus, at qui mox ſubſequenti Subſolano, aut altero quopiam è gelidioribus ventis terga dabant victoribus. Ludere ventos reverà quiſpiam dixerit inter ſe invicem, ſe ſe viciſsìm excipientibus Auſtralibus modò, modò Orientalibus, immitique Boreâ, atque ità reciprocantibus imperijs altero alterius iram coercente, ſævitiemque. Præ cæteris verò Orientales maximè ab medio circitèr Januario ad finem uſque Februarij leniſſimè perflarunt tranquillo, ameno, & ſedato prorſus Cælo. Atque id quidem obſervare erat, quod cum primùm hi ſpirare cæperant Septembri menſe fu- *Quo illa pacto ludere initio viſa.*

gatis illicò Austris, qui heù luctuosè nimis sævierant diù, exaratæ statim febres intermittentes prodiere, quæ quidèm rursùs hiscentibus iterùm Australibus ventis imminui, aut saltem mitiùs ludere videbantur; Recrudescere hæ verò dein, cum silentibus illis prorsùs, Orientales perflabant, aut gelidus Boreas, quorum utrique eadem fermè efficacia concessa est, quia eâdem, similique ratione condensatum, ac frigidum aera ex vicinis montibus adferunt. Sæpè etiam memini medio Vere, aut impendente propè Æstate in nostris regionibus, ijsdem perflantibus, tùm Orientalibus præcipuè, frigus plerumque recrudescere magis; Quòd evenire arbitror, cùm nives in toto excelso Alpium, quæ ad Boream imminent, tùm abrupto Apennini tractu jacentes, altiori Sole facto liquescant, frigidasque partes in nostrum aerem vehunt. Quantum namque frigus immittat Atmosphere nix, vel glacies soluta præclaro experimento inde demonstrari potest, quod Spiritus vini rectificatus nivi adfusus tantum ge-

Orientales, ac Boreales venti eâdem fermè efficaciâ subalpinos verberant.

Cur iidem medio persæpè vere hybernum frigus inducant.

lu

lù efficiat ut liquor aqueus in propinquo mox in glaciem convertatur.

VII. Hoſce inter ventorum, ac morborum luſûs cernere erat modò Eryſipelata, modò exaratas febres intra ſuum ſe ſe alueum condere, ac propè extingui; Nullus verò præfatis febribus, etſi ingruente hyeme in fugam verti viderentur prorsùs, nullus inquam iis negaverit unquam omnium, qui labente anno erupturi erant, morborum principatum, ac veluti prędominium. Quiſquis namque morborum circa æquinoctium autumnale maximoperè furit, is totius anni conſtitutioni nomen impertit ſuum; quod à Doctiſſimis Viris jam diù adnotatum ſcio: atque ob id fortè mos erat *Hippocrati* Conſtitutiones Epidemicas, quas ſermone eleganti adeò, atque ad rei naturam appoſito exaratas reliquit, ab Autumnali Æquinoctio inchoare, propè occidentibus Vergiliis. Nec inſolita quidem res eſt Epidemicorum Principem, qui ſub Æquinoctio Autumnali præ cæteris invaluit, initio hyemis mitiùs laceſſere aliquandò, *cum ex adver-*

Morborum inter ſe invicem converſiones, ac luſûs.

Quis horum totius anni Princeps; qui alterius, ac inferioris ordinis.

Sydenhamius citatus. *so*, ut rectè advertit *Magni nominis Vir Sydenhamius*, (*a*) *Epidemici inferioris ordinis, qui sub eo merentur, tunc temporis præsertim ingravescant, & rerum potiantur, donec dictus anni Princeps eorum vires frangat, & deleat nomen.* Hujusmodi aderant memorata Erysipelata, quæ ludentibus vix orta hyeme Austris caput extulerant. Cæperant quidem illa primò paucos tantum invadere; mox verò ceu *rupto aggere torrens* in apertum magis erumpere, hosque atque illos nullo discrimine aggredi, nec Civibus modò, sed & universis penè Subalpinis gentibus infensa, atque illis præsertim, quæ iis in locis degebant, quæ ab Australibus ventis verberari magis consueverant. Quod vel ipsa intra Urbis mænia advertere erat: Eâ namque parte numerosiore agmine sævire illa visa sunt, quę meridiem adspicit, *nova Vrbs* dicta ab Immortalis memoriæ Principe CAROLO EMMANUELE SECUNDO inchoata, aucta dein, perfectaque ab Piissimâ, atque ad Magnarum Principum,

Quo more erumpere visa Erysipelata.

Qua illa Vrbis parte numerosiore agmine se se prodiderant.

(*a*) *Morb. acut. sect.* 1. *cap.* 2.

cipum, ac Reginarum exemplar natâ MARIA IOANNA BAPTISTA, tùm ab AUGUSTISSIMO REGE NOSTRO VICTORIO AMEDEO, præclarâ Domorum ſtructurâ, eleganti Viarum amplitudine, editiſque Templorum cervicibus nulli pulcherrimæ Urbium ſecunda. Ea ſcilicet ventorum indoles eſt, ut ſivè leniter, mitique flamine ſpirent, ſivè rupto ceù turbine, feraque miſcentes murmura præcipites ruant, quidquid in altum tollitur, ac inane per æthera fertur, ſecum unâ ferant per mille id ipſum vias, ac itinera mille necem hominibus adferre potens. Uter verò in univerſum exitialis magis Boreas ne aut ſæuus ab alto ruens Aquilo, an circa terram ſerpens illi oppoſitus Auſter? an qui ab ortu incumbunt, aut qui *veſpere ab atro* conſurgunt, decernere nemo auſus adhuc, cum læthiferos quiſque effectus induxerit ſæpè; tùm maximè cum vel diù nimis, vel minimè ſervatâ temporum lege dirè, crudelitèrque deſæviunt? Ediſcere id quidem, ac prænoſcere par

Locorum poſitiones potiſſimũ expendendę.

ille

ille unicè erit, qui locorum poſitiones, temperiemque Cœli uniuſcuiuſque Urbium propriam rectè expenderit, tùm plures unà invicem obſervationes, Aſtronomorum more, ac exemplo, inſtituerit diù, aut ritè contulerit inſtitutas.

VIII. Utque Eryſipelatum morem, quo ea ſcilicet pacto eruperant, fuſiùs, ac propiùs exponam; Pleriſque illa abſque ullo proludente ſigno in hac, aut illâ corporis parte inopinatò apparebant. Aliis vehementiſſima febris prodituro Eryſipelati facem tulerat, eratque iam propè erumpere impendentis Eryſipelatis indicium certiſſimum, ipſa remiſſa extemplò febris, deficienſque. Ejuſmodi aderant febres, quas reverà eryſipelatoſas dicere fas eſt, quæ ſuperioribus annis, cum latiſſimè ſævientes variolæ cumulatiſſimam edidere ſtragem, hiſce præire conſueverant, ac propè iam eminentes prenunciare. Eruperant autem in vultu potiſſimum; Nonnullis humeri, aut crura obſidebantur. Statim verò ac detumeſcere videbatur facies, aut quelibet alia affecta pars; Conturba-

Erumpentis eryſipelatis indicium.

Quæ evaneſcentis proludia.

turbari hinc cęperat leniter aluus, atq; hoc pacto intra paucissimos dies morbus integrè absolvebatur. Haud paucis hęmorragia primis periodis è naribus prorumpens felici sidere restituit rem. Huic proludebant Hypochondria dura, tumida, dolorosa, aut intensus capitis dolor, aut oculorum rubor, aut tinnitus aurium. Cęteræ quęque Crises, quas sępè moliri Naturam novimus, iisque morbo exitum dare, aut impares prorsùs aderant, aut illas experiri malum. Totum quod erat Artis opus, in eo innitebatur, ut ipsa Medicatrix Natura eò libenter contenderet, quò duci annuebat. Quod si oneri ferendo impar foret, haud deerant Medentibus Artes, quibus labentem erigerent, ac sublevarent, quo lęta dein crisis per eas, quas ostenderat illa vias, succederet.

Quę Medico artes in eius curatione.

IX. Et sanè haud paucos memini nullius Artis ope, solâ Medicatrice Naturâ sanatos: Haud exigua saltem spes salutis erat, totum concredere opus Naturę, aut eius motibus per opportuna remedia obsequi. Equidem ut in morbis omnibus,

Natura morborum Medicatrix.

C itâ

In acutis morbis curandis magnâ Medico opus prudentiâ, ac circumſpectione.

ità in acutis potiſſimùm, tùm in Eryſipelate præſertim, ac morbo omni inflammatorio haud exiguâ Medico opus eſt doctrinâ, prudentiâ, & ſagaci cunctatione, imò religiosâ naturæ motuum obſervatione, aliter pernicioſi naſcentur errores. Magna utique Sapientiæ pars eſt mentem à præjudiciis liberam ſervare, nec dirigentis Naturæ motus per intempeſtiva Medicamenta prævertere. Novit id unum Magnus *Hippocrates* Iatricæ facultatis Parens, atque ex illo celebri *Macrobii* elogio *fallere neſcius, & falli*, qui diverſis paſſim in locis, tùm præcipuè in libro de *veteri Medicinâ*, quâ ſummâ incumbendum ſit prudentiâ, & circumſpectione in re Sacrâ tractandâ, ſic ille vocat medendi Artem, præclarè admonet Medicos, quorum pleroſque iam tùm temporis idem in ſe admittere noverat, quod imperiti Navigantes: *Etenim, qui in tranquillitate*, ait, *navim gubernantes delinquunt, manifeſti non fiunt; At ſi ventus magnus, ac tempeſtas ipſos depræhenderit, tunc conſpicui fiunt palàm*

Hippocratis ex Macrobio elogium.

Medicorum plerique imperitis navigantibus comparati.

lùm omnibus hominibus, quod ignorantiæ, & erroris sui culpâ navim perdiderint. Pervenuſtam, pulcherrimamque de hoc argumento Orationem olim in Patavino Lyceo habuit Clariſſimus *Ramazzinus*, quam unà cum cæteris eiuſdem celeberrimi Viri operibus Genevenſes Typographi ſuperioribus annis edidere.

Clariſs. Ramazzinus laudatus.

X. Atque hic loci mihi de Eryſipelate, tùm in univerſùm, tùm in ſpecie, eius ſcilicet quod totâ in Urbe, atque Agro tunc temporis ſæviebat maximè, verba facienti, in mentem ſubit Conſilium Medicum quod Latino Carmine nunquam ſatis laudatus Vir exaravit ad præclariſſimum noſtri ſæculi Poetam diro huiuſmodi in cruribus Eryſipelate laborantem. Quàm pulchrè, quàm elegantèr, quàm doctè Divini Senis Oracula elegiacis verſibus expreſſit, ac propè dixerim illuſtravit! Hos ego haud abs re futurum duxi Orationi meæ adnectere, ceù gemmam, aut monile quodpiam eximij fulgoris.

Ejuſdem ad celeberrimum Poetam Eryſipelate laborantem Conſilium Medicum, elegiaco carmine exaratum.

Ad Ill., & Reu. Dom. Abbatem

MICHAELEM CAPELLARIUM

Poetam Celeberrimum Erysipelate laborantem Consilium Medicum.

„ CRura Tibi, ut scribis, dirum Erysipelas adurit,
Vir bone, nec reperis qui levet arte malum.
„ Plurima promittent Medici, namque id Medicorum est,
Sed Tu ne fidas, nam dare verba solent.
„ A pingui, atq; oleo, veluti cane (*a*) & angue caveto,
Unguina succenso dant alimenta foco.
„ Pinguia quin faciunt partem (*b*) putrere perustam,
Nasceturque ulcus, quod cachoetes erit.
„ Nec minùs herbarum succos apponere tentes,
Crura nec ut mos est, lacte fovere velis.

„ Talia

(*a*) *Hipp. de affect. n.* 57.
(*b*) *Hipp.* 7. *aph.* 20.

„ Talia quippe nocent, coguntq; recurrere morbum,
Qui ex imo ad ſummum proliciendus (*c*) erat.
„ Quid faciam ergò inquis? Tu ſuſtine, & abſtine, talis
Decubitus criſeos eſt, mihi crede, loco.
„ Intereà in lecto recuba, & ſuffuſa rubore
Aere ab externo membra tuere precor.
„ Sic etenim poterit ſenſim expirare quod urit.
Hęc ſat nota Coi ſunt documenta Senis.
„ Tutè ergò obſerva ac triſtes animo expue curas,
Sitque bene ut valeas unica cura Tibi.
„ Noli dum langues, Muſis, Phæboque videri
Tam charus, quin ſis charior ipſe Tibi.

Aureum itaque hoc maximè præceptum in mentem ſæpè revocandum, tùm in Eryſipelate curando præſertim, quod idem amico Poetę laboranti conſulebat Vir Doctiſſimus,

(*c*) *Id.* 6. *Aph.* 25.

ctissimus: *sustine* nempe, *&* *abstine*. Talis enim decubitus Naturæ victricis conamen est, ac criseos loco, quam si aliò avocare contendis, *putredo*, *ac suppuratio* expectanda illicò, funesta quantùm!

Sanguinis missio tutissimum in hâc constitutione præsidium omni tempore celebrata.

XI. Totum ideò, ut quæ semel dicta sunt, iterum repetam, concredendum aderat Naturæ opus, cum præsertim, quod moliebatur, conficiundo muneri par illa foret, nec administram Medici opem efflagitaret. Advocanda utique quandoque erat in auxilium Ars, quæ quidem copiosâ celebratâ semel, aut etiam repetitâ, si vires tulerint, Sanguinis missione è cubiti Venâ, aut è Saphenâ, ubi opus adesset, hoc uno plerumque subsidio *utramque*, ut ajunt, *paginam* adimplebat, tum apparente nondum, aut propè iam eminente Erysipelate, tum etiam ipso iam adulto penè, nedum tamen remissâ penitùs febri, aut alio quopiam adhuc perseverante, quod urgebat magis, fero, immitique Symptomate. Hæc una aderat potior solertis Medici cura; Quod reliquum erat faustè id celeritèrque absolvebatur quiete, victu

tenui,

tenui, liquido, antiphlogiſtico, potu ſimili, medicamentis diluentibus, & refrigerantibus ſimul, vel ſingulari dote acri ſpecifico oppoſitâ præditis.

XII. Hoſtile namque acre illud Auſtrinis flatibus elatum, quod idem ſuperioribus annis diras pepererat ægritudines, id ipſum, ſi quid ego hic judico, nedum ſubactum penitus, diverſi tamen generis particulis commixtum, quas gelidus Boreas ſuperiore Autumno præmaturè adtulerat, cruoris rubri arterioſi, inque minimis canalibus ſtagnantis attritum efficere par erat, atque hinc *phlogoſes* inducere, vel in finibus arterioſis, vel in vaſis lymphaticis arterioſis, dilatatis oſculis, admiſſos globulos rubros per fines tranſmittere non potentibus. Quidquid enim erodendo*, criſpando, adurendo vaſorum extrema ità arctat in Conicis, Cylindriciſve, ut diameter aperturæ fiat diametro Sphæræ Sanguinis minor; Quidquid cruorem aut lympham cogit ut coeat, aut eidem violentum motum prębet, quorum utrumque ab acriorum corporum præſentiâ explicari

Eryſipelatum tum inflāmatorii cuiuſcumq; affectus exordia.

plicari

plicari ſat aptè poteſt; quemcumque id inflammatorium morbum, Ignem, ut aiebat, *Hippocrates*, aut *phlegmona*, qui omnes ob cauſsæ, & effectuum ſimilitudinem ab Igne nomen habent, gignere ſatis eſt in minimis æquè arteriis, ac Lymphaeductibus. Ut enim in cruore rubra, ſic in lymphâ alia eſt forte pars craſſior reliquis.

Eorumdem Phęnomena

XIII. Quoties verò inducta ſemel ſtagnatio liquidi in vaſis eſt, ſive acre illud ſpecificum, ſive aliud quodcumque ſit quod lympham aut cruorem cogat, fineſque vaſorum urat, erodat, aut diſtrahat; Acti adhuc ab ſuperſtite vitâ cruoris vis ęos ipſa effectus inducere par eſt, erupturi, aut propè iam erumpentis, aut erupti tandem Eryſipelatis, aut phlegmonis proludia, ac incrementa: Arteriæ namque primò minutæ, vixque viſibiles obſtructæ jam à Sanguine diſtendente augentur; Hinc tumor ruber, ſive prima Eryſipelatis Scena. Vaſa mox lymphatica arterioſa anteà pellucida, & inviſibilia eadem patiuntur; Unde augmentum ru-

bedinis;

bedinis: Diſtenta dein vaſcula rupturæ propinquant in fibris minimis, ac valdè invicem compinguntur liquida, & ſolida; Hinc dolor punctorius, durities, renixuſque partis adulto iam propè Eryſipelate, adauctoque. Cætera hinc repetenda Phænomena, rubedo ſplendens, calor, æſtus, debilitas, moleſtia, febris, ab attritu partium liquidi inter ſe in ſolidum, tum ſolidi in illas, ab rubro accumulato, ab irritatis fibris, ab celeriùs per aperta viarum acto ſanguine, Mechanicis hæc eadem omnia legibus præclariora, atque illuſtriora.

XIV. Exorientis hæc adultique Eryſipelatis proludia. Poſteriorem illius Scenam exegerat Natura, quod incæperat illa opus, abſolvens. Id verò reſolvendo potiſſimum aſſequebatur, qui idem lætiſſimus ac tutior moduseſt, quo morbi inflammatorij exire ſolent. Obque id præcipue Artis Magiſtri, ac Principes Viri ab oleoſis ac pinguibus, tum topicis, quæcumque ea ſint, refrigerantibus, anodynis cavere jubent, ne aut pinguior factus humor, ac

Quotuplex abeuntium inflāmationum modus, ac finis.

ſpiſſior,effuſus idem,tum glutinoſus magis ſuppurationi præbeat facem, qui alter modus eſt quo terminatur inflammatio; aut retropulſo forte,inque parte affectâ hærente adhuc atroque facto magis, *gangræna*, aut *Scirrhus* oriatur, tertius illa, hic quartus abeuntium inflammationum finis. Hinc ubi ſæpe occulta manent Eryſipelata, atque intima illa obſident delubra, in acutas, aut lentas ægritudines deſinunt; Velocis eadem aut lentæ mortis cauſſa, cum ſcilicet, aut in ſphacelum, ſive ut ait *Duretus* Subalpinorum Medicinæ decus eximium, *in Syſtrophen phlegmonicam* abeunt inflammatæ partes ut in lypiria febri, ſeù, ut illam vocat *Baglivius*, *Eryſipelate* alui; aut coacta eadem forte in glanduloſo tuberculo iners materies in Scirrhum tandem degenerat, qui ut Sphacelo gangraena, carcinomati idem, ſeù cancro à ſimilitudine ſic dicto præludit inevitabili fato, ut in diuturnis obſtructionibus glandularum contingere ſæpè videmus poſt aſſiduas febres neglectas, aut malè curatas, atque earum præ-

Duretus Medicus Pedemontanus laudatus.

Sphaceli, ac carcinomatis incrementa.

præſertim glandularum, quæ liquorem facilius inſpiſſandum obtinent, vel ratione loci ſtagnare plus cogunt.

XV. Mihi equidem numeroſam adeò tunc dierum latiſſimè oberrantium Eryſipelatum cohortem vix ingruente hyeme extemplò editam adultamque animo reputanti haud inanis utique metus ſubiit ne forte appetente Vere acriora facta ſpicula, ſævientibus maximè atque unà invicem aſſiduo more inter ſe confligentibus Auſtralibus, ac Borealibus ventis, dirioribus malis ortum præberent, ac incunabula, quibus iam tum proludere illa videbantur. Metuendum ſcilicet ne huiuſmodi *Syſtrophes phlegmonicæ* intrà pulmones tandem ceù in Principe Theatro ſubluderent aliquando; Statim atque hyberno exacto frigore, ac novo concitato tumultu in liquidis aptior foret præfatis, exoticis particulis aditus, quo intra eademmet liquida eâ, quâ pollebant diù, crudelitate ſævirent; Notum jam tum ſcilicet erat perſpectumque mihi, quàm mala cubaret in præcordiis labes. Nec va-

Quæ proximo verè expectanda mala.

num utique, atque inanem prorsus metum effecerat ventorum unà ludentium indoles; Utriusque enim flatus sæpenumero Subalpinis potissimùm exitiosi extitere, tum maximè, cum se se vicissim excipientes, atque alterno ludentes flamine varias, ac discrepantes inter se invicem alterationes aeris gignunt. Cum verò aereo hocce fluido nobis circumfluo tum liquida, cum solida æquilibrii perennitatem illius acceptam ferant, quo vita ipsa cæpit semel, ac servatur diù; Sitque inter duo hæc nostri corporis componentia, liquida nempè, & solida ipse aer veluti libræ *canon*, atque *examen* cui utraque parent, ac obsequuntur. Conspicua res est alterato libræ *canone* servatura eadem haud amplius esse instituti æquilibrij legem, ac proindè tot inter discrimina rerum jure meritò suspicari fas esse imminente propiùs vere nova oritura mala, quibus nigram facem jam tùm præbuerant ludentia passim Erysipelata, tùm pronus heù nimium hoc anno ad *Stasin* cruor, tùm quæ *Epidemici*

mici primi Ordinis, ſeù anni Principis Morbi dignitatem ſibi comparaverant exortæ paullò ante Arcturum febres, quas etſi intermittentium pleraſque morem ſervaſſe meminerim, quid tamen *Sacrum* ac re ipsâ ingens ineſſe iis, ſolertibus Viris iam tum viſum aderat, perſpectumque.

XVI. Sane ut ab Eryſipelatum narratione ad exaratas febres gradum faciam, exercitatioribus utique haud impoſuerant illæ, vel primo ſui initio, quippe eam, quam prætulerant primo adſpectu faciem, facile coniicere erat ſimulatam eſſe, ſubque eâ Laruâ, ac ſimulationis artificio magnum latere aliquid ſe ſe manifeſtiùs oſtenſurum aliquandò. Enim verò cum nihil huiuſmodi unquam ſuperiore anno contigerit, eruere erat ſtatum liquidorum toto jam penitùs Cœlo diſcrepare ab eo, quem ipſamet liquida dudum obtinuerant: Ad *Staſin* ſcilicet magis illa vergere, eaque proinde præcavenda mala, quæ ab prono ad concretionem ſanguine ortum ducere novimus. Atque hanc quidem novam rerum Scenam induxerat no-

Sanguinis ſtaſis, ſeu ad concretionem pronitas potiſſima morborum, qui hoc labente anno ſæviere, cauſſa.

va

va anni Conſtitutio appetente Librâ, ſtatim atque hiſcere cæperant ab gelido Aquilone Septembri menſe flatus, qui diatheſin Aeris extemplo prope immutârunt.

XVII. Memini equidem me pluries tùm temporis de iis quæ Subalpinis propè impendebant currentis decurſu anni, ægritudinibus, ſermonem habuiſſe cum celebrioribus Artis Magiſtris, quos eximiȩ mihi laudi foret debitâ honoris præfatione ſingillatim recenſere, ſi prolixiorem me eſſe ſineret dicendarum rerum magna ſeges, ac dignitas. Edoctum fecerat antea&a ſuperioris anni Conſtitutio, quæ ab ſanguinis fluore, quæ ex adverſo ab eodem ad fixitatem ac lentorem properante, quæ rursùs ab hac vel illâ aeris craſi timēda magis, ac prævidēda ſunt. Ecquid autem perſpicuum magis, quàm ab tendente ad concretionem Sanguine ea quidem prænoſcere, ac prænunciare, quæ ab minus veloci tramite progredientibus liquidis, hinc ab conſueto eorumdem more abludentibus ſolidis necceſſario ſubſequi

ſequi, atque expectanda eſſe Mechanicæ nos leges docent, quibus tùm liquida, tùm ſolida inter ſe invicem eleganti ludunt ſpectaculo? Ut exacto anno prodierant mali ingenij febres, tùm quæ ſub iis merebantur ſpaſmodicæ ægritudines cæteræ, illæ ab ſanguinis fluore ortæ, hæ ab exoticarum particularum ſpiculis, quas una ſecum invexerant dirè, ac diù ſævientes Auſtri; Novâ modò rebus inductâ facie à priori diversâ prorsùs, nova quoque morborum proles caput extulit, quos anteire, ac ceù prima acies celeritate vincere viſæ fuerant recèns enatæ Autumno febres. Tantùm ſcilicet adhuc intra liquida res erat brevibus circumſcripta finibus, propagatâ nondum ad ſolidas partes labe. Et ſanè ut parva ſæpè ſcintilla magnum excitavit incendium, novæ hinc, totque ortum duxerant ægritudines, quæ omnes quidem ab uno fonte progerminarunt, unâ omnes, ac eâdem methodo profligandæ, etſi pro diversâ, quam induerant, larvâ inter ſe invicem differre quodammodo viderentur.

XVIII.

Exaratas febres nullã cum intermittentibus ità vulgo dictis affinitatem habere.

XVIII. Enim verò si præfatas febres attentiùs expenderit quispiam, si harum ortum, ac incunabula, morem, ingeniumque, otiosè singula, & considerate perpendimus, atque hæc omnia in animo verè cogitamus, nullam prorsùs illas inter ac febres intermittentes ità vulgò dictas originis affinitatem comperimus. Sic quidem illas vocare lubet ab intervallo paroxismi interjecto, ut morem Practicis veteribus geram, quibus olim appellationes febrium, quibus dignoscuntur, à quâlibet sanguinis alteratione, vel symptomate particulari desumere satiùs visum fuit, quæ diversæ speciei febribus pari jure possunt competere. Quidquam tamen inesse iis peculiare, arcanæ anni Constitutioni referendum, nilque penitus cum intermittentibus vulgò dictis commune, aut hisce proprium tùm ipsa febris indoles, tùm quæ sub illâ ludebant per hyemem Erysipelata, ad quorum adspectum sese illa toties abscondere visa est, tùm quæ deinceps proximo Vere, ac æstate sese prodiderant ægritudines aper-

tè

tè ſatis oſtenderant. Nec quidquam vetat *Eryſipelatoſas* nuncupare, aut ſi mavis dicere, *Igneas*, ab urente ſenſu caloris, inductâ in liquidis ſtaſi; *Hemitritæos*, ſive *Semitertianas* dixere Veteres de qua febre doctiſſimum vide *Duretum*, in Coac. & ſuum, quem ità benè commentatus eſt *Divinum Senem* 1. *Epid. com.* 3. *aph.* 5. Neque enim abs re erit haſce febres concipere, ceù accenſionem quamdam eryſipelatoſam cruoris ad fixitatem vergentis, qui idem ſtatim ac perflantes Auſtri rarefactum magis aera effecere, anteacti lentoris veſtigia in hac, vel illâ externâ corporis parte depoſuit; Ubi verò denuò hiſcente Boreâ conſtrictus magis, condenſatus ac compreſſus aer evadebat docente Barometro, eædem iterum redibant febres, intra ipſamet liquida rursùs ſeſe condente igne; Qui idem aut Phrenitides plerumque, aut funeſtas huc illuc *ſyſtrophes* ludens pepererat.

XIX. Ac revera intervallum illud Paroxyſmi interjectum larva erat, ſeù ſimu-

lationis integumentum, quo incautiores aliquandò hujusmodi febres fefellerant. Cernere erat in hoc apirexiæ statu, si modò ità dicere fas est, ægros non ut mos est in cæteris febribus, penè omninò sublevatos pleno inter duos quoque paroxysmos intercedente intervallo, ast potiùs vexatos penè dixerim magis, anxios, pervigiles, siticulosos, ore, oculis, ac fronte turbatos; Pulsus aderat parvus, humilis; urina impensè rubra; tensivus capitis dolor, dirus, ac immitis prorsùs, æquè ac sub ipso febris statu, ac incremento; Nullus quoque tùm accensionis initio vomendi conatus, aut ullum vel levioris nauseæ vestigium, quod hærentem in primis vijs mali fomitem ostenderet, quàm citissimè removendum; tùm declinante paroxysmo emergens sudor, quo apparente solent intermittentes febres per vices desinere. Summa namque rerum, ac potissima morbi caussa ab Phlogisticâ liquidorum crasi, ac proindè turbato eorumdem progressu repetenda erat. Quod quidem probè distinguere, tùm

Intermissionis dies nihil penitùs levaminis adferebat.

probè

probè noſcere opus aderat, ut inde curativæ indicationes ritè dirigerentur; Aliter exulcerabatur magis res, ſtupente Medico, ac morbi malignitatem perperam accuſante. Neque etiam, ne quis me immemorem prorsùs credat, ac rerum, quas ſub oculis habuimus nuper, oblitum, eadem aderat ſingulis æqua rigoris acceſſio. Quidam enim exiguo horroris veſtigio; Plerique valdè ſenſibili rigore corripiebantur. Nonnullis primo tantum acceſſu, ac febris aditu, haud paucis ad ſingulas acceſſiones, ac vices idem rigor, ac horror ſupervenit. Horum plurimi toto apparentis Apyrexiæ decurſu moleſto quodam frigoris ſenſu detinebantur, pulſu vix elato, ceù exquiſitâ tertianâ laborantibus aliquot ante acceſſionem febris horis contingere ſolet. Quidam etiam properante ad exitum morbo unà cum iudicatione majori horrore obriguere. Sæpè id latentis diù vomicæ inopinatò diſruptæ præludium extitit; Autumno quidem, ac per hyemem omninò pauci: Vere, ac æſtate

Neque in omnibus eadem rigoris acceſſio.

longè plurimi. Vix quemquam novi absque sanguinis è naribus, aut ab hemorrhoidalibus venis profluvio sanatum. Utrique horum conturbata sæpè alvus prolusit, aut quod inchoaverant opus, absolvit. Quibus nihil hujusmodi obtigit, Phrenitide per hyemem, ac Veris initia correpti sunt, quorum neminem servatum vidi. Orto autem Vere plerique lætâ pulmonum suppuratione, dummodò in docti, ac solertis Medici manus inciderent, incolumes evasere. Quæ quidem sequentibus ægrorum recensionibus illustriora efficere pergam.

ÆGER PRIMUS.

SUtoris Uxorem propter Regias Archigymnasii Ædes degentem, quas superioribus annis vix confecto bello, Magno ac Rege digno sumptu è fundamentis erexit, atque hoc ipso Anno MDCCXX. XIII. Kal. Decembris festissimâ pompâ, omnique lætitiæ apparatu Musis reseravit INVICTISSIMUS REX,

Ægrorum quorumdam recensiones.

ignis

ignis ut *Hippocratis* verbo utar, hoc eſt vehementiſſima febris cum rigore prehendit. Huic inter exordia intenſus capitis dolor contigit, lumborumque, ac præcordiorum dextrorum, quæ quidem mox fluentibus menſibus allevata ſunt. Sexto die rursùs ſuborto rigore exaſperata ſunt omnia. Somnia non aderant, extrema frigida, pulſus parvus, ſitibunda erat, aduſta alvus pauca demittebat. Septimo pulſus elatior, urinas reddidit impensè rubras, levius habuit. Octavo rediit rigor, capitis lumborumque dolores intenſi magis, lingua ſicca, urens, fuliginoſa. Nono quievit; Undecimo ſub noctem conturbata eſt alvus, multaque prodiere cum bilioſo affluxu. Decimoquarto perturbatâ iterum alvo perfectâ judicatione abſoluta fuit.

ÆGER SECUNDUS.

MUlierem quamdam gemellas laboriosè enixam, cum non admodum partus purgamenta proceſſiſſent, primum

primum quidem febris corripuit horroris ſenſu haud exiguo; Mox capitis, & cervicis gravitas non ſine dolore tenuit. Poſtridiè moleſtè habuit, non dormivit. Tertio die repetiit una cum rigore febris, pulſu parvo, humili prorsùs, abjecto, præcordiorum anxietate magnâ, ſiti multâ, inordinatè quidem, & inconſtanter perturbatâ, rursùſque conſiſtente alvo. Septimo paullò elatior pulſus; ſub Veſperam febris rediit, exiguo præludente rigore. Octavo lochia repentè fluere, atque uno, eodemque temporis momento latis puſtulis ſubrubris fœdari viſa cutis, quæ ad tertiam uſque vicem ſeſe oſtenderant, condebantque viciſſim. Capitis mox, ac cervicis dolor remiſerat. Quievit. Undecimo copiosè adhuc fluentibus lochiis integrè convaluit.

ÆGER TERTIUS.

PRæſul digniſſimus, qui juxtà Dianæ Templum, nunc Sacram *Confraternitatis Sancti Spiritus* ædem decumdebat,

bat, febri acutâ correptus eſt cum rigore. Lingua reſiccata erat, ſiticuloſus, bile abundans, ſomnum non cepit. Poſtridiè vix horum veſtigium aderat. Tertio, quinto, ac ſeptimo per vices repetiit febris unà cum intenſo dolore capitis, qui interjecto paroxyſmi intervallo augebatur magis, quin etiam vix elatus pulſus toto Apyrexiæ tempore percipiebatur. Nono in ſiniſtro femore ſplendens rubedo apparere viſa in Orbem veluti, ceù lata macula paullò ſupra femoris articulationem cum Tibiâ, quæ citò priorem deſerens locum in ſuperiori femoris parte ſeſe prodidit, mox in ejuſdem lateris Tibiâ haud longè ab malleolo interno, Thaleri Imperialis magnitudinem haud multum ſuperans. *Eryſipelas volaticum* appellant. Decimoquarto copioſa è naribus hemorrhagia ſuperveniens morbum feliciter abſolvit. Huic alvus ab initio continenter bilioſis liquidis multis diffluebat, aut ſi conſiſteret, fervida, & cruda deiiciebat. Urinæ per totum morbi decurſum rubræ

ad-

admodùm ſublime quid in medio ſuſpenſum habentes.

ÆGER QUARTUS.

NObiliſſima Mulier, quæ propè Collegium Patrum *Societatis Jeſu* habitabat, ubi filiam enixa eſt, nec purgationes irent, eam tertio die acuta febris cum horrore corripuit. Octavo deliravit, ſtatimque ad intelligentiam rediit. Undecimo per intervalla ſoporis quâdam ſpecie detinebatur. Sub noctem extrema paullùm perfrixere, ſed mox recaluit: Mente nonnihil mota eſt mediâ nocte: Duodecimo ſub tempus matutinum latenter obiit. Aperto cadavere plurimum grumoſi ſanguinis in cavo uteri repertum, tùm vaſa quæque uteri ſanguinea diſtenta valdè, ac ferè varicoſa; Inteſtinorum externa facies atro ſuffuſa colore; Hepar prægrande admodum. Potiſſima vero mortis cauſſa in dextrâ uteri tubâ ſeſe prodidit, ubi diſrupti recèns tumoris veſtigium aderat,

rat, ac inundantis adhuc materiæ albæ, fædæ, teterrimæ. Plura mihi quoad morbi historiam, tùm anatomicam cadaveris administrationem scire haud licuit ab Medicis, qui tùm curationi, tùm sectioni intererant. Sanè eiusdem, ac reliquæ, quæ tùm temporis sæviebant febres, indolis hanc fuisse, quâ nobilissima Mulier fato cessit, fidem fecerat indubia *Archigenis* conjectura, tùm quæ illam sequebantur Phænomena, tùm quæ in cadavere obviam venerat puris copia, disruptus Tubæ abscessus, vasorumque per uteri substantiam repentium varicosa tensio ab lentescente cruore, unde phlogistica primum labes, mox suppuratio ortum tulit.

ÆGER QVINTUS.

ADolescens tùm illustri stemmate, tùm morum candore, ac probitate præclarus, qui propè Templum *B. V. Angelorum*, decumbebat cum ejusmodi Erysipelate, cujus supra memini *ægroto*

tertio per Autumnum laboraſſet quo crura modò, modò pubes, ac finitimæ Scroto partes infeſtabantur; Mox auriginoſus extemplò factus, acutâ dein febri, extremâ hyeme, quę cum exiguo rigore primùm, mox abſque ullo rigore per vices repetiit, correptus fuit; Pulſu vix elato, qui idem per totum morbum permanſerat, magnâ capitis gravitate, ſiti ingenti, aduſtâ alvo. Quod poſtremum quidem in omnibus ferè hujuſmodi febribus ægrotantibus adnotare erat. Reliqua, quæ ad morbi decurſum pertinebant, cum ea diſtinctè unquam ſcire mihi conceſſum haud fuerit, reticere magis lubet quàm exarare. Sextò ingenti oborto ſtertore celerrimè periit, enatâ fortè, ut ego ſuſpicor, ac propagatâ ad pulmones labe, quæ tùm per hyemem ſimulatè incedens proximo mox Vere larvam abjecit.

ÆGER SEXTUS.

IUrisconsultum juxtà *Theatinorum domum*, quà ad forum itur Olitorium, febris à cænâ vehemens prehendit; Noctem laboriosam transegit. Postridiè per totum pedem ad talum usque tumor subruber, ac tensus valdè apparuit, cujus in centro atrum quid aderat, ac subnigrum. Insaniâ correptus est; Ex alvo merè biliosa plurima processere. Paullò post convulsionibus à capite subortis celeri fato interiit. Ingenii erat tetrici admodum, atroque vultu, abque hominum consortio omninò alienus, ceù *Mysanthropos* alter.

ÆGER SEPTIMUS.

PAri quoque etsi veloci minùs fato sublatus est piissimus Sacerdos *Congregationis Oratorii Divi Philippi Nerii*, mihi amicissimus; Is cum initio hyemis diro cruris Erysipelate laboras-

ſet, paullò poſt, medio ſcilicet Januario deſipere levitèr cæpit, mox in furorem repentè agi unà cum febri acutâ ſtatis vicibus repetente. Urinæ aderant pallidæ, decolores, tenues, atro quodam in iis ſuſpenſo, quod in acutis plerumque morbis Phrenitidèm præſagire ſolet; Oculi protuberantes, truceſque; Facies tetra, vultuoſa, horrenda adſpectu; Lingua nigra, pulſus durus, reſpiratio rara, & magna; fæces albæ; collectio floccorum. Præceſſerant hiſce ſomni turbulenti, Stillicidium narium, oblivio ſubitanea, alvus ſuppreſſa diù, ac mæror ingens tùm propè imminentis, tùm præſentis mali præludium idem, ac comes. Rogatus ego unà cum Parente meo, ut ægrotanti opem præberem, eius ſententiâ, & auctoritate nihil præſentaneum magis viſum fuit, quàm ea citiſſimè validiſſima remedia adhibere, quibus tolli poſſet inflammatio ad cerebri arterias orta; Miſſiones nempè ſanguinis repetitas, diluentia ex decoctis antiphlogiſticis, nitroſis affatim exhibi-

ta, pediluvia, Epiſpaſtica, Cucurbitas, clyſmata, & his ſimilia, quibus ex voto obtigit ferocitatem morbi compeſcere, apparente iterùm ad crura Eryſipelate, cujus præſentiâ, ceù læto enitente ſidere exarata ſymptomata quæque mitiùs extemplo laceſſere, ac dein ſeſe ſubducere prorsùs viſa ſunt. Hæc una namque ſalutis ſpes erat materiam morbificam, ut cum Practicis loquar, in parte Principe dirè ludentem, quam vincere prorsùs haud poterat Ars, ad crura revocare, quò illa primum erroris ſui notam reliquerat. Atqui evaneſcens brevi recèns ortum Eryſipelas, omnemque deindè eludens Artis opem ſævioris mali omen tulit. Facta namque ad pectus indomiti humoris metaſtaſi, inque exili pulmonum membranâ, ac tenellis vaſorum reticulis obortâ phlogoſi, læthalis Peripneumonia impedito ſanguinis traiectu ſucceſſit, quæ nullum faciendæ ampliùs Medicinæ locum reliquit. Nil meliùs *bonâ cryſi*; Nil pejus, & mortiferum magis, quàm prava metaſtaſis, vel egreſ-

egressionis progressus ad pessimam *Epigenesin*. Mala enim orta malis gravissima inferunt mala, quæ sunt veluti soboles quædam tùm *Phlegmones*, tùm qualitatis malignæ, & partium oppressarum.

XX. Atque hæ sunt selectiores Ægrorum historiæ eâ, quâ passim in adversariis festinante calamo exaratæ fuerant, styli perspicuitate, ac brevitate, quod in historicâ narratione potissimùm expetitur, conscriptæ. Quæ quidem haud exiguam lucem afferent, tùm iis, quæ superiùs attuleram, tùm quæ adhuc dicenda manent plura, per Autumnum, ac hyemem gesta, perque totum dein currentis anni decursum. Enim verò, ut de harum postremâ tantum eloquar, quantùm ab hac una lucis in morborum successionibus dignoscendis, præcavendisque, quam sibi illustrandam, exornandamque Spartam constituerat seriore Libitinâ dignus Illustris *Baglivius*; Quantùm inquam lucis, claritatisque eniteat nemo non videt. Equidem magna hæc

Baglivius laudatus.

est

eſt Sapientiæ laus morborum converſiones, non leves illas utique, & parvi momenti, quæ frequentiſſimè occurrunt, & ſuccedendi progreſſum, ac normam conſtantem ſervant, at quæ vel ſolertioribus ſæpè negotium faceſſunt Viris, futuras noſſe, ac velut è ſpecula prævidere; Sæpè hinc novum orientem, aut recens ortum morbum vel ipſa inter exordia reprimere contigit auſpicato.

XXI. Timendas morborum ſucceſſiones ſcitè non minùs, quam doctè admonuit ex *Galleno Ballonius*, ac diù olim, qui utrique præluxit, Magnus Artis Dictator *Hippocrates*; Timendas utique, atque eò magis conſiderandas, quod haſce inter converſiones, ac tranſmutationes morborum multa paſſim ſymptomata contingant, quæ bonis, & eruditis Medicis ob ſimilitudinem, & fallaciam perſæpè imponunt, & novi morbi tamquàm rediviva ſoboles ex aliis ſubindè conſequantur, atque repullulent. In univerſum verò calamitoſior eſt morbus, qui alteri ſuccedit per metaſtaſim materiæ

Morborum ſucceſſiones timendæ.

riæ

riæ morbificæ in Partem Principem fra- ctis jam viribus. Nemo namque dubitat, quod materia prioris morbi mitior ſit, quam ſecundi per metaſtaſim nati.

Novas inter morborum Epigeneſes impares plerumque naturæ conatus.

XXII. Nec difficile erat coniicere tot inter nova orta mala imparem, ac propè effętam Naturam haud poſſe ampliùs diù ludentis impetum eludere, illius vim, feritatemque compeſcere. Simile quid olim Panormi obtigiſſe memini Præclaro Equiti Triremium Præfecto, cui ad tertiam uſque vicem enormem Tragædiam dirum luſerat in crure Eryſipelas, totidemque illud vicibus gravior alter morbus exceperat, quò tandem, nùm auxiliatricis Artis ope, an Naturæ potiùs victricis auxilio incertum adhuc, utriuſque ſaltem beneficio, conturbata ſpontè alvus, tùm copioſa contingens ab hemorrhoidalibus venis ſanguinis evacuaeuatio deſperatam jam penè rem opportunè reſtituit. Nihil autem hujuſmodi, quidquid molita fuerit Ars, Piiſſimo Viro contigit; Errabunda namque materies vix erroris monumenta prodidit;

Ma-

Magnum profectò lentoris argumentum, quo ceù compede obstricta liquida haud poterant ampliùs in libertatem adigi, ac certanti Naturæ obsequi. Neque enim Criseos loco erat, ast imparem potiùs Naturæ conatum ostenderat recurrens ad crura Erysipelas, quod læthali tandem Peripneumoniæ *lampada* præbuit; nil namque paullum criticum unquàm. Pro morbi verò magnitudine impar heù nimis aderat Erysipelatis in crure vestigium; Ità *Temeni Nepti* (*a*) apud Senem Magnum in acutâ, & magnâ febre metastasis facta est ad digitum, & mortua est, *cum non sufficeret ad suscipiendum* exigua adeò pars quidquid expellere Natura tentaverat. Cæperat ipsa quidem, nec potis fuerat inchoatum motum absolvere, infausto prorsùs iudicio, exituque infelici; Ceù cum exhibitum olim venenum post multos annos derepentè exorto in parte aliquâ externâ dolore homines celeriter extinguit. Atque tùnc ego quidem cum recurrere

G vidi

(*a*) *Sect.* 1. *lib.* 2. *Epidem.*

vidi Erysipelas absque ullâ aliâ manifestâ crysi, dirioris mali omen adstantibus haud sine magnâ Artis laude prænunciavi (*b*) *Avicennæ* consilio edoctus, cujus utique fraudis, & inemendabilis doli infinita propè exempla legere est apud *Hippoc. & Galenum*, aliosque Medicinæ Principes, atque Antesignanos. (*c*)

Malorum complexus omnis in ægroto septimo attentè perquam expendēdus.

XXIII. Dignaque sanè quæ attentiùs expendatur, hæc ipsa aderat tot invicem morborum conversio, atque successio. Erysipelati namque, quod primùm in crure proluserat, Phrenitis successit, huic alterâ vice Erysipelas, atque huic postremò Peripneumonia, quâ tandem vitâ defunctus est æger. Totidem malorum successionibus totidem quoque cernere erat ludentis unà tempestatis mutationes obsequi. Cum primò enim Erysipelas

(*b*) 2. 4. *tract.* 1. *c.* 29.

(*c*) *l.* 4. *Epid. tract.* 81.

Id. l. 3. *Epid. tract.* 2.

Id. l. 1. *Prorrhetic. sect.* 2. *com.* 17.

Petrus à Castro sect. 4. §. 44. *& seq.*

Bagliv. Pract. Med. lib. 1. *pag.* 51.

ſipelas præluxerat, Auſtrina Conſtitutio vigebat, quæ ad plures dies propè appetente Solſtitio perduravit. Succeſſerat hinc gelidus mox ab Aquilone flatus, ac tùm quidem in Phrenitidem factus eſt tranſitus. Dein verò repetentibus Auſtris, Eryſipelatis iterum in crure veſtigia graviori morbo præluſere; Novo namque inducto repentè frigore, Borealium ventorum afflatu, poſtremum Tragœdiæ actum abſolvit inopinatò oborta læthalis ima intrà præcordia *Syſtrophe*, quâ tunc dierum plures celeriter è vita migrarunt, atque hos inter Senes potiſſimùm, tùm qui ſeroſâ ad pectus colluvie conflictabantur diù. Tot ſcilicet malorum tranſmutationes ab diversâ Aeris Diatheſi, quod *Divinum* illud eſt, ac reverà Sacrum Mortalibus, proficiſcebantur, impendentium morborum proludia, ac incrementa.

XXIV. Propè namque imminebat prævifa diù nova malorum Soboles, quorum præcipua Scena intrà Thoracis delubra parabatur. Prodire quidem jam

Extremæ moritura hyemis impetus.

jam tùm per hyemem cæperant exitiales pectoris ægritudines, at errantis potiùs in morem nedum auſerant adhuc ſeſe palàm, apertoque Marte prodere. Nondum enim larvam abjecerant penitùs exortæ Autumno febres; Quin imò attollere hæ magis caput properante Vere viſæ ſunt, novo recèns, atque acerbiſſimo oborto frigore, quod luctuoſam rerum faciem ipſa inter Veris exordia reddiderat. Denſo hinc agmine viſæ foras erumpere Arthritides, Hemicraniæ, Anginæ, atque unà cum toties exaratis febribus ultrò, citròque ludere, quibus illæ ceù ingruente hyeme Eryſipelata, ac Epidemici inferioris ſubſelii famulabantur. Uno in Monialium Cætu *Divæ Mariæ Magdalenæ* omnes ferè Veſtales anginâ correptæ extremos moriturae hyemis conatus dirè pertulerant. Quidam quoque è Civibus, cum magis ingraveſceret frigus, repentinâ morte ſublati ſunt. Quoſdam etiam memini hoſce inter tumultus repentè inſanientes, quibus nil tale unquam contigerat.

tigerat. Plerifque ulcera per hyemem prodiere maximè in pueris, & præcipuè pedibus, digitifque eorum, nonnullis etiam in manibus. Rubor cum inflammatione mediocri aderat. Haud paucis puftulæ oriebantur, dein exulceratio. Prurigo modica, dolor ingens; Multis humor exibat, fed non admodùm, qui referre, vel pus, vel faniem videbatur. Dira æquè iis quoque extitit hyems, quos diuturniores ægritudines dudùm vexaverant; Plerique horum namque ad interitum jufto celeriùs forte properarunt, atque hi potiffimùm, qui Scorbuto, Phtyfi, aut Hydrope laborabant dudùm. Hos inter Scorbuticis præcipuè frequentiffimæ obtigere hemorrhagiæ læthales ex ipsâ cute externâ non apparente vulnere, quod, mirabile dictu, obfervatum fuit in Pictoris filio feptenni propè *Collegium Nobilium Patrum Jefuitarum*; In Cauponis uxore ad *Forum Carolinum* jam quinquagenariâ propè, tùm in Quæftoris famulo haud longè ab Foro *Caftri* dicto; Potiffimùm verò ex labiis, gingivis,

givis, ore, naribus, utero hujusmodi excretiones obtigerant. Memorandum Mulieris exemplum adhuc subit læthali hujusmodi ex raninis venis hemorrhagiâ brevi temporis intervallo peremptæ. Cæperat illa diù olim Scorbuto dirè vexari innupta adhuc. Nupta dein sæviùs per vices recurrere sæpè malum consueverat, quod quidem ingravescere magis, ac *vires aquirere eundo* ostenderat: difficilis magis, anhelosa, ad motus vel paucos ferè deficiens respiratio; Dolores varii, ac vagi per omnes internas, externasque corporis partes mira producentes tormina Colica, Hysterica, Iliaca; Rubræ modò, modò flavæ, ac violaceæ maculæ in cute apparentes; Crurum tumor accedens, recedensque; Oris fætor; Gingivę tumentes, adque minimam pressionem evomentes cruorem; Dentium vacillatio, ac nigredo; Quodque funestissimum aderat, varicosi annuli ad raninas venas, quibus inopinatò reseratis læthalis oborta est hemorrhagia, cui obsistere nulla Ars potuit unquam. Huic

Atrocis Scorbuti Historia.

Soror

Soror aderat, quæ atrocibus æquè conflictata malis haud absimili prorsùs fato biennio ante vitam cum morte commutaverat. Utrique harum cum tenellâ adhuc ætate forent dira scabies, ac improba ulcera futuri incrementa mali prçluserant, quibus sicca dein ac lenis Elephantiasis successit.

XXV. Horum alteri, quos tùm temporis repentè è vivis sublatos memini, latæ admodùm maculæ, ut ab Chirurgi ore didici, qui inspiciendo cadaveri accitus fuit, ut quæ celeris adeò, citæque necis caussa fuerit ad eos, ad quos id spectat, renunciaret; latç inquam admodùm maculç in universo corporis ambitu conspiciebantur; colore violaceo, ac ferè subnigro, tùm quæ prçsertim præcordia, cruraque, ac totum vertebrarum tractum occupaverant. Magnç id quidem inductç in liquidis stagnationis monumentum. Id namque est exiguas inter, quas *exanthemata* Græci vocant, ac latas maculas discri-

Cuidam repentè sublato latæ ad cutim maculæ post mortem visæ subnigræ prorsùs.

men

Exiguas inter, ac latas maculas discrimen.

men, quod illę fusionis, (*a*) ut superiore anno, adnotavimus; hę coagulationis potiùs, ut ajunt, pręludia sint, quod idem mihi assidua per sexdecim ferè annos apud Subalpinos praxis edocuit. Illę febribus continuis, mali moris, exitialibus morem gerant, hę diuturnioribus passim malis, ac Scorbuto potissimum facem pręferre visę, tùm persæpè etiam repentinam mortem prosequi, aut illi proludere, ut in repentè denatorum Cadaveribus cernere est aliquandò. Illæ rursùs rubræ magis occurrunt ob tenuiores quas effusus ab arteriarum osculis cruor dimiserat, profugas, ac diffugientes hinc inde partes; Hæ verò subnigræ, ac sublividæ prorsùs ob fixiores sanguinis particulas venarum extremitatibus hærentes, ut ait *Villisius*. Illæ sanguinis Phenomena coire amplius haud potentis, hæ futuri, ac propè imminentis lentoris exordia. Hasce inter postremas, quæ sublividę sunt, prolixioribus illæ malis, quæ nigræ verò subitò,

aut

(*a*) *Constit. Epid.* 1720. *pag.* 64.

aut celeri fato præludere ſolent. Nuper deſideratus omnibus, dum hæc ſcribo, celeriter obiit Amicus meus, qui ad novum Urbis ambitum *apud Portam Secuſinam* habitabat, cui perquam latis huiuſmodi maculis ſummo quodam manè, cùm aliàs ſaniſſimè degeret, interſtincta illicò cutis apparuit: Veſpere cùm ad cænam lætus accederet, è vivis repentè exceſſit. Nuper etiam diuturno confectus morbo ad plures abijt Piiſſimus Vir propè Templum *Divi Franciſci de Paula*, cui biennio ante ſublividæ maculæ Veris initio, mox fædus Icterus nullâ proludente febri inopinatò obtigit, præduris diù, ac tenſis admodum Hypochondriis; Aperto Cadavere vel minimam bilis copiam in cyſtide, ac nigerrimam prorsùs, atramenti adinſtar obſervavi. Idem olim in mortuis derepentè adnotavit *Fernelius*.

Tûm ſublividas inter, ac nigras alterum.

XXVI. Atque hoc quidem ſenſu ajebat *Duretus*, livores peiores eſſe quàm nigredines, in Chronicis nempè affectibus, ubi illæ è malis veniunt per mala; ſucceſ-

Dureti locus explicatus.

ſione veluti, ac converſione unius morbi in alium; metuendâ quantum. Secùs utique in acutis, in quibus *palindromes*, *ac gangrænæ* propè iam factæ indicio nigredines ſunt. Sivè verò ſublividæ, ſivè nigrę ſint ad cutim maculæ; Utriſque diuturna jecoris ægritudo, aut vehementiſſimus dolor præludere conſuevit. Hinc ſublividis potiſſimùm Jcterus ſæpè, aut illæ Ictero fatali proluſere. In hac ego Icteri ſpecie ab viſciditate, & ab amurcoſa bilis qualitate ortâ tartareis, veluti pro ſecreto, uti ſoleo, & aquâ Nucerianâ Sale admixto prunellæ, repetitâ per duas, vel tres vices purgatione alternis diebus ex Rhabarbaro, quod olim iure meritò *Patrem Hepatis* ob ſpecificam eiuſdem ad pleroſque Hepatis affectus curandos virtutem dixere *Arabes*; Deinde ad Serum lactis veniendum cum marrubio bullitum, & ſingulo manè calidè dandum; Quod ſi nimiùm fuerit amurcoſa bilis circa jecur impacta, aut magna eiuſdem viſcidæ, nigræque prorsùs copia, addi poterit

Peculiaris ſpeciei Icteri curatio,

cum

cum ſero in maceratione drachma una hellebori nigri præparati alternis diebus vel cochlear unum, aut alterum *Syrupi cachectici Fernelii* cum helleboro, qui ſyrupus magnarum eſt virium in Chronicis; Et denùm omni bile hac methodo expurgatâ, (hic primus curationis ſcopus prudentis Medici eſſe debet) chalybeata, & roborantia uſurpanda, nunquam infelici ſucceſſu.

XXVII. Neque enim raræ omnes Icteri ſpecies tantùm, quotquot recenſeantur à Practicis, tùm huiuſmodi exarata modò, cui ſublividæ ſæpè maculæ anteire ſolent, ſed Chronici ferè morbi omnes ab malè affecto Hepate ortum habent. *Tantæ* ſcilicet *molis* adeſt hæc una haud immeritò Princeps pars inter cæteras, quas præclaro quodam munere in æconomiâ animali fungi novimus; Ut contabeſcant hæ ſenſim neceſſe ſit illâ laborante, ac pereant tandem, ni ab imminenti exitio quàm citiſſimè tueatur. Hyſtericis, Calculoſis, Colicis, Scorbuticis, Lienoſis, Aſciticis, Tympaniticis,

Cuius momenti ſint Hepatis ægritudines in Praxi.

ac innumeris id genus aliis nunquam obſervatum incolume hepar, quin imo ab hoc uno malorum fomes, ac origo ſæpè repetenda, obſtructo ſcilicet, inflammato, aut ſchirroſo, quæ tria duritatis nomine vocat *Hippocrates* (*a*); Quod autem horum aderit, ſtercoroſæ dejectiones oſtendent.

XXVIII. In hac perturbatione rerum, totque inter exaratas ægritudines diuturnas, quæ impendente Vere aut ęgros ad interitum celeriùs fortè quàm par foret, ducere, aut exacerbari magis viſæ fuerant, obviam veniunt peculiares Virginum affectus, qui, ſi dirè crudelitèrque unquam, tùm per hyemem maximè ergà inſontes Puellas tyrannidem ſæviſſimè exercuere, ab copioſiore liquido iidem potiùs ſtagnante, ac preſſis nimiùm proindè vaſis orti, quàm ab effęto eodem, pravo, ac vappido, ut etiamnùm ferunt exercitatiſſimi Viri. Proderant hinc iis magis, quàm celebriora quæque chalybeata uſurpari ſolita, iterata venæ ſectio in pede. Ipſa dein vaſa à plet-

Peculiares Virginum affectus hyeme ingraveſcẽtes.

Pallidi Virginum coloris curatio.

(*a*) *Coac.* 30.

plethora nimis debilitata adſtringentibus opportunè roborando, ac confirmando. Quibus confeſtim ad Martialia properatum eſt, magna iis repentè excitata Phlogoſis graviora intulit mala. Ars quippè erat iis conſuetam Artis opem haud adhibere, quod quidem ab Conſtitutione Anni ediſcere eſt, eiuſque Principis ingenio Morbi, cuius imaginem ſæpè etiam referunt diuturnæ quotquot eo tempore ſæviunt ægritudines cæteræ.

XXIX. Haud paucæ quoque Mulieres viſæ fluore albo per hyemem laborantes, tùm ſubſequenti potiſſimum Vere, ac Æſtate; Atque illæ quidem præſertim, quæ hyſtericis olim inſultibus vexari conſueverant. Ars quoque iis erat non equidem effæto, pravoque cruori ſuæ reſtituendo indoli, non fermento ulli uterino emendando, aut exaltatæ bili demulcendæ incumbere, aut erodentibus ſalibus coercendis, inutili remediorum apparatu; Aſt potiùs, ut ego arbitror, profectum ab univerſali cauſsâ *Fluor albus mulierum quo pacto curandus.*

malum

malum, antequam radices ageret, aut adhæreſceret magis, elidere; Radicatum verò ſi quod foret, ac miſſis ſtirpibus firmatum proprio in ſolo, ac delubro reprimere. Utor ego frequentiſſimè in hoc morbo, quo potiſſimum Noſtrates Mulieres laborare ſolent, ter quaterve purgato corpore (ſi hyſterica fuerit bis purgaſſe ſuffecerit) injectione alicuius liquoris appropriati.

Quæ illius ſcaturigines.

XXX. Quod ad huius fluoris ſcaturigines attinet, in obſcuro adhuc res latet. Nemo ſanè, quod ſciam, acu illam tetigit hactenùs. Crediderim ego haud aliunde petendas eſſe illas, quam ab iiſdemmet menſtruorum fontibus. Nec profectò ab veroſimili prorsùs aliena hæc hypotheſis eſt. In quotquot enim, quæ huiuſmodi profluvio diù laborantes è vitâ migrarunt, nihil in utero compertum memini, præterquam ſeri aliquod in eius fundo effuſi, quodve adhuc exiguâ copiâ premente digito ab hiantibus fortè vaſorum orificiis guttatim proſiliebat, ceù in iis quoque intueri eſt, quæ

in-

inchoante fluxu menſtruo, aut penè jam peracto, defunctę ſunt. Quamobrem ut ſatis eſt ea foramina, per quæ uteri ſinus cum huius cavea communicare Clariſs. Viri obſervarunt, propè imminente menſtruo fluxu à vi erumpentis ſanguinis tantummodò diduci, quò ſanguis ſubindè effluat periodo nulli ignotâ, deſinens idem fluere, mox ac imminutâ vi, tùm quantitate liquidi, quæ unica eſt periodici eiuſdem fluxus potiſſima cauſſa, ſeſe contrahentibus circumiectis fibris, exarata foramina occluduntur, aut ſaltem tantùm patent adhuc, quantùm ſatis eſt exiguo ſero iugiter tranſmittendo, quo uteri cavea humecta ſervetur. Ità laxatis fortè fibris, aut iiſdem à nimio ſanguinis affluentis impetu debilitatis feri fluxum contingere puto magis, aut minus diuturnum, quo maior, aut minor eſt fibrarum laxitas, quove magis illæ aut minus ſeſe reſtituere queunt, inque proprios ſyſtalticos niſus conſurgere. Raró, ac vix raró quidem puellas, aut virgines huiuſmodi affectu correptas

reptas memini, ſæpè equidem nuptas, tùm quas hyſterici inſultus frequentiſſimè laceſſere conſuevere; Pleraſque etiam novi ab difficili partu in hanc ægritudinem incidiſſe, nonnullas poſt aſſiduam uteri hemorrhagiam; Neminem unquam quinquagenario maiorem, aut quibus menſes defecerint. Quàm facilè verò laxari vaſorum uteri fibræ, quam levi de cauſsâ ea foramina diducta ſemel haud occludi penitùs dein, quàm celeri tramite per tot implicatiſſimos uteri ſinus affluens liquidum tùm gravitate ſuâ, tùm fortè etiam copiâ, uteri vaſa diſtendere, villoſque divellere repetitis arietationibus, & gravitationibus queat, neminem latet! Obſcurior res eſt, quænam illa ſint, quove more ſe habeant exarata foramina, per quæ ab erumpentis ſanguinis impetu diducta leviter, aut diducta ſemel, nondum penitùs occluſa ampliùs, tùm menſtruâ evacuatione cruor, tùm ſerum diuturno fluxu ſecedit. Nùm villi illa fortè arteriarum uteri evaneſcentium, ſeù venarum eiuſdem primò

Foramina uteri, per quæ menſtruus fluxus ſtatis temporibus ſecedit, quæ.

mò

mò naſcentium, vel earum limites? Sed de his pro inſtituto ſatis. Ad Arthritides modò, Hemicranias, Anginas, quę ruente ex alto Boreâ Veris initia præceſſerant, mea ſeſe convertit Oratio; Ne quid per hyemem geſtum prætermittam. Neque enim tantùm iuvat delibare rem, ſed & ampliùs lubet excurrere, quove illa omine præluxerit, aut obtigerit, expendere.

XXXI. Una eademque aderat harum omnium ægritudinum curationis ratio, ſi modò ad Principem ludentem affectum mentis acies dirigebatur. Sive enim ad fauces, ſive ad artus, ſive ad involucra cerebri, ſive ad oculos, (Ophtalmiæ namque plurimæ ſub id quoque tempus proluſerant,) præcipuam ageret Scenam Morbus; Unus idemque erat vincendus hoſtis, idem omninò curandi ſcopus in ſingulis, idem pariter, ſi ab hoc quiſpiam Medicorum tantiſper abluderet ſcopo, expectandum ægrotantibus fatum *Oſtendit autem ſanatio*. Neque enim purgantia, neque anodyna, neque

Diuturnorum affectuum, qui hoc anno ſævierant, curationis ſcopus, ac ratio.

alia quæque hisce olim conducentia auxiliorum genera profuisse visa præter venæ sectionem, quæ feliciter sæpè restituit rem, tùm ea unà simul exhibita remedia, quæ aut præsenti Phlogistico affectui compescendo, aut impendenti liquidorum præcavendæ labi, ex qua hujus, vel alterius Partis Principis imminens aderat Sphacelus, *Natura monstrante viam*, citiùs occurrerent. Princeps namque ad Principis morbi vim reprimendam, coercendamque, cuius imaginem referebant exaratæ omnes ægritudines, Princeps inquam præsidii genus id erat, quod stagnationem, ac lentorem liquidi eluderet hoc uno affecti crimine, nimiâ scilicet sui copiâ, ac pondere, quo lentescere idem in vasis opus erat, aut saltem si non omninò adhuc lentescere videretur, ad concretionem, ac fixitatem celeri gradu contenderat; Quodque idem ob pręgressas Constitutiones annorum magnâ ex parte Australium id amiserat sui, quod illud poterat perenni actum in Orbem

more

more tueri, absque propè impendenti exitio, ac jacturâ vindicare.

XXXII. Agebatur siquidem de sanguine, qui mole suâ sibi metipsi erat noxæ, ac detrimenti; Nullus hic proinde cunctationi locus. Timendum enim, *ne dum Romæ consuleretur, Saguntus expugnaretur*. Si quâ in re periculum fecit mora, aut *Præceps*, commonente (*a*) *Hippocrate*, visa *occasio* fuit: In hac equidem illa eluxit maximè. Ipseque ego quod sanctè assero nulli ex iis, qui per ea tempora ægrotaverant, aut Arthritide, aut Anginâ, aut alio quopiam ex prænarratis affectibus, tùm aliis plerisque diuturnioribus, inauspicatò cessisse hujusmodi præsidium memini, dummodò opportunè administratum, *dum præsens aderat indicans*, ut Practici ajunt. Ejus namque erant hujusmodi omnes affectus indolis, ingeniique, ut liquido gravitate peccanti morem gererent, cui haud lætius unquàm, ac feliciore sidere occurrere Ars novit, quàm *Venæ sectio proficua maximè.*

I 2 venæ

(*a*) 1. *Aph. sect.* 1.

venæ ſectione repetitá, quouſque ità ad ſolidorum libellam ſeſe haberent fluida, ut reſtitutâ invicem præclarâ æquilibrii, ac conſpirationis lege, ſarta, tectaque res foret, ſupremum heu ſubitura propè diſcrimen! Cur verò lentore peccans cruor meninges modò, modò fauces, oculoſque, ac artus laceſſat inermes, modò inſontes aliquandò pulmones, quod ſæpiſſimè obtigit, haud ità implicata res eſt, ut Dędali ingenio opus ſit ad id revelandum, demonſtrandumque? Excelſa profectò magis eadem, ac digna Philoſopho *originis principium* harum ægritudinum, quas præſens currentis anni Conſtitutio in Scenam tulit, tùm earum genium, ac morem propiùs inquirere. Cur eædem Arthritides, quæ tàm dirè adeò crudeliterque ſuperiore anno ſub Principe ludente affectu militaverant diù, diverſum ab iis, quæ modò per hyemem potiſſimùm extulerant ſigna, toto cælo præſidium expeterent? Cur illæ ſpaſmodicis cruciatibus moleſtę magis, hæ nihil hujuſmodi prætulerant? Cur raræ

hoc

hoc anno hystericæ mulierum affectiones extiterant, quæ olim paucis pepercerant? Cur nullę prorsùs, aut vix paucæ ephemeræ visæ febres, aut diariæ, ut vocant, quartanę, ac hujusmodi aliæ ægritudines cæteræ, quæ nullo non tempore proludere solent, tùm ultrò citròque ire nullius in servitutem redactæ?

XXXIII. Ceterùm ab lentore sanguinis, tot omnes etsi discrepantes invicem ægritudines prodiisse ipse extractus è venâ cruor colore, habituque apertè satis manifestabat. Quidpiam namque instar pelliculæ, aut exilis membranæ in eius superficie conspiciebatur, qua disrupta viscosus, ac nigerrimus sanguis in fundo vasis supererat. Sæpè alterâ, ac tertiâ vice opus extitit sanguinem mittere, imperante morbo quantum demendum aderat cruoris, non equidem illius colore, aut habitu, ut adhuc plerique autumant *Celsi* (*a*) authoritate suffulti, qui ait, *cum sanguis profluit, colorem habitumque eius attendere opus est*.

Lentor sanguinis morborum ferè omnium hoc anno parens.

Practici quamplures notati.

(*a*) *Lib.* 2. *cap.* 10.

est; nam si is crassus, & niger est, vitiosus est, ideòque utiliter effunditur: Quod quidem idem *Celsus* accepisse videtur ab *Hippocrate*, dum dixit in Pleuritide sanguinem esse mittendum, donec melior, aut ex nigro ruber appareat. Sanè hujusmodi sententia ut ut improbanda omninò non sit, reticere tamen haud possum hinc sæpè decipi Medicos; eamque nullo unquàm in morbo curando satis esse constantem, aut sufficientem metam, & periculo non vacantem superfluæ evacuationis, aut suspicione diminutæ; Perinde ac vetustissimam alteram *Galeni* ævo percelebrem ad animi usque deliquium. Habent id quæ à Maioribus tradita nobis oracula sunt cùm cæteris rebus commune longâ vetustate præclaris, ut illa frequentius in medium afferri soleant, quàm rectè intelligi, & convenienter usurpari. Non enim quia purus, aut quia mutatio in meliorem non fit, semper continuanda est missio; Neque quia mittitur, supprimendus est: Sed donec aliqua utilitas appareat,

Quæ detrahendi sanguinis æquissima meta, ac indicatio.

pareat, aut confertim, aut per vices educendus eſt, maximè in acutis morbis, & ſuo initio, quo, (ſi particulares ſunt, ut Pleuritis' Phrenitis, Peripneumonia, Angina, & aliæ inflammationes internæ, quibus ſuppuratis neceſſariò ut plurimùm mors ſequitur, aut etiam non raro ſuppurationem præcedit) dempta in tempore morbi materia, quæ in venis eſt, maturè etiam ceſſet diſcrimen à morbo. Quod ſimiliter in ardentibus febribus, & ſynochis faciendum eſt. Detrahendus ſcilicet ſanguis non ſumptâ metâ à colore, & ſubſtantiâ eius, ſed à morbi magnitudine, ſtatu, & Patientis viribus. *Leonard. Bottallus de curat. per ſang. miſſion. cap.* 27. Nihil ſanè Artem Medicam æquè conjecturalem facit, quam medicamentorum quantitas, *quæ*, ut habet *Galenus* (*a*) *neque dici, neque ſcribi, neque definiri omninò poteſt.*

XXXIV. Detrahendus verò ſtatim aderat ſanguis, ac febrilis Scena exordiebatur, *Servandæ potiſſimùm vires.*

(*a*) *Meth. Med.* 7.

batur, aut præfatæ particulares ægritudines proludebant; Ut desistendum illicò, ac conijcere erat parem fore Naturam obeundo certamini. Hæc meta, is scopus erat mittendi sanguinis, *servare vires*. Equidem rarò ullus gravissimus morbus, ut Cynanche, Peripneumonia, Phrenitis, Febris ardens, cuius fortè genium prætulerant exortæ Autumno febres, ne quid de cæteris dicam, non citissimè, & felicissimè curantur, dummodò *opportunè* convenienti remedio illis succurratur. Atque hanc utique opportunitatem, seù *occasionem*, aut tempus conveniens *albo signandum lapillo* iidemmet morborum motus indicabant, potissimùm quidem per horum initia, sæpè etiam sub eorum decursu, aut illis iam ad exitum properantibus. Nulla namque expectanda unquàm remissio febris, quæ si obtigerat aliquandò, haud læti ominis erat; Nullus hic advocandus dierum numerus, aut exoranda Crysis. Eiusmodi quidem aderant exaratæ ægritudines, quas ipse olim *Ga-*

lenus

lenus (*a*) tradiderat, in quibus nihil tale quidquam attendendum eſſe ajebat, *imò quocumque die mittendi ſanguinis ſcopum in laborante inveneris, in eo auxilium illud adhibendum.*

XXXV. At urget, ajunt hic loci quamplures, urget in hac parte, *Celſi* ſententia dicentis (*b*) *quod ſi vehemens febris adeſt, in ipſo impetu eius ſanguinem mittere, hominem iugulare eſt*. Fateor id ego quidem, nec quidquam Magni Viri laudi demptum velim unquàm, quem ego tàm præſtantem doctrina fuiſſe reor, ut paucos ei anteponendos Latium protuliſſe cenſeam: Atque is fortè Magnorum Virorum inſtar multa maluit ſeris Nepotibus in obſcuro relinquere. De his proindè ſuſpicari fas eſt locutum eſſe febribus (*c*) *puriſſimum Scriptorem*, ac propè dixerim (*d*) *Medicorum Deum*, quæ certam obſer- *Celſi locus explicatus.*

K vant

(*a*) *Lib. de cur. rat. per ſang. miſſ.*

(*b*) *L.* 1. *cap.* 10.

(*c*) *Voſſius de Vit. ſermon.* 1. *cap.* 16.

(*d*) *Caſaub. ep.* 29.

vant intermiſſionem, aut ſaltem per vices impetum remittunt, etſi ſemper durent. *Intermittentes* illas dicimus, has *continuas remittentes*; Quamvis etiam tunc vel in ipſo impetu maiore febris nocere nunquam, ſed potiùs iuvare venæ ſectionem compertum ſit.

Ardentis febris curatio.

XXXVI. Secùs equidem cenſendum de iis, quas *Cauſos*, ſeù *Ardentes* vocant, ob frequentiam, diſcrimen, ſanandique laborem funeſtas ſæpè; Cuiuſmodi aderant, quæ Autumno primum ſeſe prodiderant, ac toto ferè Anni decurſu ultrò citròque oberrarunt. Et ſanè aut *famulante Naturâ* brevi ſolvebantur copioſâ narium hemorrhagiâ, ut pleriſque eo tempore obtigit, aut eâdem *Naturâ* Duce, opportunè celebratâ Phlebotomiâ quàm citiſſimè per initia, atque in ipſo earum impetu iugulabantur; Secùs aut ultimam rebus jacturam celeri

Quid in eâ prȩcavendũ maximè, ac prænoſcendum.

nece adtulerant, aut in diuturnos affectus diros admodùm, ac graves quamquàm minus calamitoſos abiere. Quibus poſtremis quidem nihil præſentaneum

neum magis, aut opportunius unquam, quàm ſanguinis detractio; Atque hæc quidem per hyemem, Autumnumque. Orto autem iam Vere in Peripneumonias deſiere læthales prorsùs. Hæ namque ut mox addam, aut velox inducto Sphacelo fatum, aut lentam ægritudinem factâ ſuppuratione tulere; Cui imminenti exitio, antequàm ſcilicet ſivè Sphacelus, ſivè abſceſſus propè eſſet, nil præſtantius unquam docuit Ars, quàm ſanguinem demere lato vulnere, ac repetitis vicibus, dum vires ferant. De febribus loquor, quæ ab *ſtaſi cruoris* proficiſcuntur, cuiuſmodi potiſſimùm aderant, quæ exaratâ Conſtitutione viguerant, iis ferè conſimiles, quas tùm olim *impetuoſas* vocaverat memoratus *Galenus* (*a*), quaſve idem prolixâ ſanguinis miſſione ſæpiſſimè, ſubque ipſo earumdem impetu, exortu, ac incremento iugulaſſe fatetur. Hoſce inter, queis copioſa narium hemorrhagia morbum abſolvit, pueros præſertim hac ope ſer-

Febres impetuoſæ dictæ Galeno.

(*a*) *Meth. Med. c.* 4.

vatos vidi. Adulti verò, aut provectiores ætate Viri, quibus id copiosè minus contigit, haud pauci in Arthritides, ac Hemicranias incidere graves admodùm.

Diuturnarum ęgritudinum Historia. XXXVII. Nec citrà operis pretium fore puto, si quod accidit mihi vidisse, hic enarravero, quod ad exaratos affectus, qui unà cum ardentibus febribus longè latèque sævierant, præsertim attinet, atque Arthritides potissimùm, tùm Hemicranias. Anginæ enim, quæ novo repentè exorto frigore facem prebuerant cæteris, brevi constitutos sibi fines persolverant; Adque primos mitiore flamine adspirantium ventorum flatus omninò desierant. Utque ab Arthritide initium feram: Eius hæ aderant moris ut Vertebrarum tractum, tùm anteriorem Thoracis partem, ipsasque adeò Costas, earumque interstitia lacesserent magis, quàm Ilia, extremosque Artus. Præcipuus namque hic ludebatur Tragædiæ Actus, cum maximè haud convenienti tempore, aut vanâ remediorum farragine orientibus malis succurrebatur.

Plures

Plures fefellerat nempè consuetus huiusmodi ægritudinum mos; stupebantque admodùm cum eludere illas cætera quæque usurpari Practicis solita remedia videbant, ac contumaciores effici, delato mox ad universos Artus Malo, quod hanc primò, aut illam tantùmmodò partem occupaverat; quodque præcavere utique poterant præstantis auxilii genere, quod ludentis morbi indoles initio suaserat, suadebatque adhuc pari securitate, ac fiduciâ.

XXXVIII. Hisce artibus affini meo, cui dira Arthritis hos modò, ac illos artus crudeliter divexabat, opem attuli, ac incolumem illum citiùs fortè, quàm ipse sibi spem fecerat, reddidi. Huic sub finem hyemis febris occurrit, quæ tertio die mitiùs lacessere statim cæpit: Atqui ferus universam Spinam, imaque occupans præcordia, mox ad omnes ferè artus delatus dolor acerbiorem intulit ægritudinem, cui frustrà lenientibus, purgantibus, diureticis usque adhuc opitulabatur. Rogatus ego, malorumque ori- *Arthritidis vagæ curatio.*

gine

gine, ac successione sedulò exploratâ iussi sanguinem detrahi ad uncias decem; Diætam quod attinet, iuscula hordeacea, avenacea, panatellam, atque eiusmodi alia de more præscripsi, tùm ptisanam ex hordeo, ac rad. liquiritiæ, acetosæ in aquâ fontanâ incoctis pro potu, ac denique *Sydenhamii* consilio, ut æger per aliquot horas singulis diebus lecto sese abstineret, præceperam, cum calor iugi decubitu, ut citatus Author ait, morbum sæpè promoveat, intendatque. Die sequenti sanguinis tantundem detrahi iusseram; mox tertiò dein, ac ultimò, uno alterove die interiecto. Plerisque memini quartò, ut plurimum, venæ sectionem huiusmodi affectu ægrotantibus nunquam infelici exitu adhibitam; Rarò tamen obtigit ultrà quartam vicem venam incidisse, nisi vel regimen iustò calidius præcesserit, vel medicamina calidiora ægro præter necessitatem fuerint exhibita. Paregorica, sivè *anodyna* quæque valere omninò iussi, ut ut sæviret dolor. Noveram enim il-

lorum

lorum ufu morbum magis figi, neque tàm facilè dein venæ fectioni cedere, quæ ideò ob hæc ipfa medicamenta officiosè nimis exhibita fæpiùs quàm par erat opus, celebranda fuerat aliquandò. Neque enim arbitror eam illa, quam titulo pollicentur, *analgefian* præftare. Mirum equidem, ut his ritè peractis, mox potione cathartica è lenitivis exhibitâ ægri dolores imminuti fuere, quò tandem refarcitâ, quam fecerat fanguinis detractio, iacturâ virium, Veris beneficio quod opportunè occurrerat, omninò evanuerunt.

XXXIX. Arthriticos alios quamplures novi per ea tempora diris cruciatibus divexatos, quibus ortum, ac incrementum præbuit prægreffa febris contrario modo, ac poftulabat, tractata, hoc ipfo more felicitèr fanatos. Nec atrociter minus fæviebant Hemicraniæ, quæ modò unà cum febri comite, modò etiam abfque febri fubludere videbantur. Harum magna pars copiosâ effufione fanguinis fpontè è naribus obortâ *Ut & Hemicraniæ.*

oriâ ludere desiit extemplò. Huic propè erupturæ, aut pleno erumpenti alveo præludit sæpè hærens diù, quâ Sagittalis Sutura per capitis longitudinem rectà pergens supra coronalem ad angulos æquales incidit, ferus dolor, prosiliente sanguine paullatim desinens. Pluries hinc mihi animo subit, nùm eligenda fortè in hoc affectu curando peculiaris vena tùm origine, tùm vicinitate præclara, quæ opus feliciter magis absolveret; Occurrebant eiusmodi plures ad Tempora potissimùm, mediâ in fronte, secus Aures, ad Nasum, ac *Iugulares* præsertim, quæ iis omnibus ortum præbent; Atque ab hisce quidem tutò fuit auspicia desumere, sive quod pleniore fluento, quod unum expectabatur magis, exitus concedebatur cruori, sive quod ab Iugulari, tùm externâ, cùm internâ, citior aderat expectanda *Derivatio*, tùm *Revulsio*, quàm ab reliquis memoratis venis, quæ illius propagines sunt. Evicit inquàm præ cæteris Iugularium Sectio, ac magnum fuit pericli-

Iugularium sectio proficua.

tantibus

tantibus ſubſidii. Viſus namque illicò miteſcere capitis dolor, ac ferè penitùs deſinere; Nonnullis, quibus id præſidii experiri, horroris erat, etſi nihil omninò fuerit extimeſcendum, affixæ Temporibus hirudines haud imparem attulere opem, etſi modicò velociter minùs, ac in ipſo præſentis diſcriminis articulo opus aderat, quod unicè ſperari poterat ab apertis Jugularibus. Conſultius erat huic ſanguinis miſſionem præmittere è Brachii venâ, aut ſi urgeret opus, è longinquiore alterâ in Pede. Hacque methodo haud paucis quos atroces huiuſmodi Hemicraniæ dirè vexaverant diù, penè extemplò ſubventum eſt.

XXXX. Ceterùm ne ultrà ſupràque quàm ſit æquum in his moram faciam, meminiſſe lubet peculiaris cuiuſdam mirum in modum ludentis Hemicraniæ hiſce artibus feliciter curatę. Iuriſconſultus, qui in eâ Urbis parte habitabat, quâ ſupremum Arcis Propugnaculum eminet ab *EMMANUELE PHILIBERTO* olim ad Regni tutelam, defenſionemque excitatæ,

Peculiaris Hemicranię tùm temporis ludentis narratio.

citatæ, ac novis subinde munitionibus, cuniculis, aggeribus, operibusque tùm ab Successoribus Ducibus, tùm ab Invictissimo Rege VICTORIO AMEDEO instructæ, quibus obsidentium Gallorum superioribus annis impetum elusit ac vim. Is inquàm cùm summo quodam mane ad forensis Palestræ negotia obeunda è lecto surgeret gravi admodùm capitis dolore vexari cæpit in sinistrâ parte ad Tempora usque: Quem quidem haudquaquam magni fore momenti ratus ad plures dies æquo animo adversam valetudinem invictè sustulit, Quousque tandem cùm mihi quâdam die forte fortunâ haud longè ab foro occurrerit, auxilii à me quidquam rogavit lubens omnem mihi referens mali historiam Oppidò raram. Narraverat enim se horâ circiter octavâ matutinâ alternis diebus huiusmodi dolore perquàm acuto corripi, qui ad quartam usque Pomeridianam perdurabat, quo tempore collecto animo, ac re omni compositâ sese paullatim recipiebat, adque consueta

ſueta ſibi munera redibat, ceù nihil huiuſmodi obtigerit unquàm. In ipſo autem aditu Paroxyſmi, ut ità loquar, magna Capitis gravitas proludebat futuri prȩnuncia doloris, exeunte verò paroxyſmo, quod præcipuè etiam adnotandum ſubit, modico ſudore perfuſa Tempora aderant, quo doloris Scena terminabatur. Addiderat ſibi ab Amico propoſitum Occipiti admovendum veſicatorium, tùm ano Hirudines, quod utrumque præſidii genus experiri ait ſibi vetitum hactenùs ab gravi, quo premebatur, rerum onere; Se tamen iam modò negotiis omnibus valedicturum prorsùs, nec ampliùs perpeti diutiùs poſſe Mali acerbitatem. Quamobrem omni cunctatione abiectâ ſanguinem detrahi iubeo è Brachio, mox altera vice intermiſſionis die lato vulnere è Iugulari ſiniſtrâ, quibus ac balnei uſu, fotûs, diluentium, quiete, ac æquiore victûs ratione brevi convaluit. Idem Piſtoris uxori contigit iuxta Sacram *Divi Dominici* Ædem, Bibliopolæ filio ſeptenni propter *Turrim pu-*

blicam excelso vertice præclaram, Mercatori ditissimo propè Templum *Divi Rochi*, Adolescenti Iuris studioso in vico *Divi Thomæ*, ac plerisque aliis, quibus recensendis haud immoror. Neque enim huic persolvendo muneri tempus suppetit.

Iugularium sectio quonam ævo celebrari cœpta.

XXXXI. Sanguinis ex Iugularibus mittendi mos est satis antiquus, utcumque inter paucos obtinuerit, de quo si perbrevis historia præmissa sit, haud illam puto legentibus fore injucundam omninò. Sunt, qui *Galenum* secuisse Iugulares tradunt: Ille tamen ni fallor non sectionem ipsam imperare videtur, sed si casu aliquo secentur, curationis modum præscribere. In *vivorum Anatome*, qui sanè perridiculus liber est, & ab Arabe quodam, ut videtur confictus, atque adeò perperam *Galeno* adscriptus,

Galeni Liber de vivorum Anatome commentitius.

Iugulares aperiri iubentur in principio Lepræ, & Anginæ, angustique anhelitus, in Asthmate acuto, in raucedine vocis, in abscessu Pulmonis, in spirandi difficultate, & in Splenis, & laterum morbis. Eadem prope memorat *Sorani*

Ephesii

Ephesii introductio: Sed cum hoc itidem opuſculum planè commentitium ſit, cumque *Cælius Aurelianus*, qui ſe in omnibus ferè *Soranum* ſequi profitetur, de hac re omninò ſileat; nihil hinc quod eiuſmodi Medicinæ antiquitatem probat colligendum eſt. Sufficiet itaque has venas ſecandi originem (*a*) ab *Alexandri Tralliani* temporibus repetere, qui Iugulares à ſe ſectas eſſe ſcribit, maximèque profuiſſe. Hanc ut quibuſdam familiarem ævo ſuo curationem refert (*b*) *Actuarius*, quam itaque in Catoche, & Phrenitide deprædicat. Eam in omnibus morbis capitis adhiberi iubent Arabes, neque in iis ſolum, ſed in Leprâ, acutiſque Thoracis affectibus: Unde fortè conſuetudo illa ad Ægyptios manavit, quam apud eos etiam tùm, cùm Alexandriæ eſſet, viguiſſe perhibet oculatus Teſtis *Alpinus*: Poſt Arabum tempora, niſi in *Bertruccio*, *&* *Arnoldo Villanovano*, (qui hoc ex iis ad verbum

Tùm & Sorani Ephesii alter, qui introductio dicitur.

Alex. Tralliani ævo iugulares ſecari captæ.

(*a*) *Lib.* 4.
(*b*) *Lib.* 3. *c.* 1.

bum exprimunt, uti ferè ex Græcis Arabes) vix ulla est de huiusmodi venæ sectione mentio, donec anno circiter 1500. Anatomes studium penè intermortuum revocavit *Iacobus Carpensis*, modumque incidendi Iugulares fusè descripsit. Quo quidem seculo à pluribus pleno ore laudatur hoc curandi genus; Sed longè abfuit, ut in consuetudinem venerit; Quippè *Bottallus*, qui circa annum 1570. scripsit, disertè dicit se neque hoc unquàm à Medico præscriptum, neque à Chirurgo tentatum vidisse, adeòque aut nunquàm in usu fuisse, aut esse tùm penitùs exoletum: Et quamquam ipse primus venæ sectionis usum in Galliam induxerit, venamque quamlibet in quocumque ferè morbo secuerit, fatetur, quod in iugularibus id experiri minimè ausus sit, *reformidans* (*a*) *ne propter illius magnitudinem*, & *magni trunci vicinitatem non satis citò, neque tutò sanguis cohiberi possit*. Imò *Rio-*

Iacobus Carpensis laudatus.

(*a*) *Curat. per V. S. cap.* 40.

Riolanus Pater, qui recens à *Botalli* ætate fuit, de Apoplexiâ locutus in hæc verba prorumpit, *Iugulares ausi sunt quidam secare pro extremo remedio.* Etiam *Fabricius Hildanus*, qui Ophtalmiis, Hemicraniis, cerebrique inflammationibus hanc à se Medicinam cum efficacissimo subsidio sæpiùs adhibitam esse prædicat in Epistolâ, quam (*a*) ad Doringium 1614. exaravit, *perpaucos tamen Medicos, qui sectionem harum venarum approbarunt, sibi innotuisse* scribit, eamque *periculosam* agnoscit, *nisi expertus assuerit Chirurgus.* Quinimò in scriptis eodem anno editis *Iulius Guastavinus* Professor Pisanus has venas non sine periculo secari posse pronunciat. Ità plerosque ab hoc auxilii genere deterritos fuisse constat, sive quod Iugularium vulnera aliquando læthalia esse observaverint, perperamque sibi persuaserint idem ex earum sectione eventurum; Sivè potiùs, quod ut sæpè fit, facta hæc à manu imperitâ sectio parùm feli-

Riolanus Pater, Fab. Hildanus, Iul. Guastavinus laudati, & reprehensi.

(*a*) *Cent.* 4. 14.

feliciter ceſſerit, notamque infamiæ experimento inuſſerit. Hoc nimirùm uſu frequenter venit, ut quod remedii genus ignorantiâ ſemel notaverit unius inſcitia, dignitati ſuæ vix reſtituere queat ſcientium univerſa conſenſio. Utcumque verò ea res ſe habuerit olim, nullum eſt in Hiſtoriâ Medicâ exemplum ubi ritè peracta ſectio aliquid adtulerit mali: Imò ſæpiſſimè uſus oſtendit morbis compluribus, atque iis præſertim, qui caput attingunt, nullo modo melius ſuccurri,

Iugularium ſtructura, ac diſtributio.

XXXXII. Quod quidem, cui ſcilicet fundamento innitatur facta in capitis, ac cerebri potiſſimùm morbis Iugularium ſectio, tùm huiuſmodi venarum, tùm arteriarum, quarum ope ſanguis per cerebrum, ac caput ultrò citròque commeat, ſtructuram, ac diſtributionem penitiùs ex Anatomici delibanti cuique facili Marte eluceſcit. Enim verò Iugularis vena vel externa eſt, vel interna: Quarum hæc multò grandior uti

eam

eam poſt *Nicolaum Maſſam* (*a*) accuratiſſimè deſcripſit *Fallopius* (*b*) licet in Brutis, à quibus harum venarum figuras apud *Veſalium* (*c*) expreſſas habemus,contrarium prorsùs reperiatur. *Externae* ~~treme~~ ramuſculi extremi ab ore, à faucibus, à facie, ab oculorum tunicis, ab universá denique capitis cute atque muſculis naſcuntur. *Interna*, quæ multò altiùs deliteſcit, quamquàm aliquandò partibus iam memoratis ſurculos aliquos impertiat, ad imum cranii rectà aſſurgit, inque *duræ matris* ſinus laterales immergitur. Ità ut iugularis externæ propagines extremæ, arteriæ Carotidis externæ ramis inſerantur: Interna itidem Iugularis, ac Carotis interna vaſculis duræ matris intervenientibus coniungantur, ac confluant. Sępè etiam vidi utriuſque venæ ramos aliquot oppoſito tramite, externæ ſcilicet ad ima cranii, internæ ad maxillæ glandulas, ad

M fauces

(*a*) *Introd. Anat.* 62.
(*b*) *Obſerv. Anat.*
(*c*) *Lib.* 3. 7.

fauces, atque externas quasque partes deduci; Quod à nemine usque adhuc *Fallopius laudatur.* præterquam ab prælaudato *Fallopio* visum compertumque ego quidem superioribus annis coram Chirurgis Taurinensibus in Theatro Anatomico, cùm ibi iubente, ac annuente REGE Prælectiones Anatomicas, alterâ vice haberem, attentiùs huiusmodi venarum distributionem inquirens apertissimè ostendi. Iam tùm scilicet altè insederat animo huiusmodi auxilii genus ad praxim utiliter revocandum aliquandò.

XXXXIII. Equidem Artis cùm sit *Artis esse Naturam perspicere, quo tendat.* Naturæ ductum sequi; cùmque sanguinis è naribus eruptio (ne extrà oleas digredi videar) uti maximè naturale, ità præsentissimum nuper visum fuerit vitæ præsidium; Conspicuum erat in huiusmodi rerum angustiis nihil præsentaneum magis fore quàm easdemmet venas, aut ex eodem derivatas alveo aperire. Quænam autem scalpello tàm opportunæ aderant, quàm ipsæ (unde cæteræ omnes per caput dispositæ exoriuntur

tur

tur) *Iugulares*? Sivè revellendi, sivè derivandi gratiâ incidi illas opus sit. Utrumque enim horum assequi earumdem sectione fas est. Quod sanè etsi Paradoxum videri queat nonnullis, doctè tamen, ac scitè admodum recèns persolvit Vir doctissimus (*a*) *in aureis de Febribus commentarijs ad lib.* 1. *&* 3. *Epidem. Hippocratis*. Est namque ubi Derivationis loco, ut ubi Revulsionis caussa hasce aliquandò obtingit secare venas. Quæ quidem vocabula, licet satis antiqua sint, tamen nemo unquàm intelligere poterit, nec proindè secandi leges in alterutro genere rectè statuere, nisi accesserit accurata de valorum structurâ, motuque sanguinis cognitio. Hocque verissimum esse facilè agnoscet, qui Scriptorem qualemcumque ante ostensam sanguinis circulationem, atque adeò *Harueij* ætate superiorem perlegerit. Neque alia ratione Saphenæ sectio modò Menses deducit, modò eadem inconsultiùs facta eosdem potenter supprimit:

Antiqua derivationis, ac revulsionis vocabula faciliùs intelligi ab recentioribus.

(*a*) *Io: Freind. pag.* 23. *comment.* 2.

mit: æquè ac medicamenta discutientia, quæ tempestiviùs adhibita tumorem prorsùs dissipant, seriùs admota excitant, atque attollunt, & in Pus demùm resolvunt.

Tutiùs derivantia usurpari post revellentia, quam econtrà.

XXXXIV. Derivando equidem magis quàm revellendo præstitam nuper ab hisce opem novimus; Usus namque, & ratio ostenderat priùs tundendam fuisse in brachio, aut in aliâ quâpiam parte venam quamlibet, quàm Iugulares; Sic enim humorum impetu, atque ardore iam elanguescente enata ad extrema vasorum obstructio revellentibus labefactata leviore tandem negotio derivantibus funditùs tolli poterat; Eadem planè ratione ac tumoribus cum inflammatione subortis occurri Practicis mos est, præmissis scilicet ex aliâ parte longinquiore revellentibus, antequam derivantia adhibeantur. Hinc in illustri illâ historiâ quam de gravi Oculi dextri inflammatione ad hunc modum sanata narrat memoratus *Hildanus*, primo die vena in brachio dextro secta dicitur,

pro-

proximo exhibitum Catharticum, tertiò demùm Iugularis aperta. Eodem fundamento nititur consuetudo illa, quâ ingravescente Anginâ post revellentia felicissimo successu Iugularem internam circà inferioris maxillæ angulum incidimus; Neque enim irrisione tàm dignum est, quàm *Cælio Aureliano* (*a*) videtur, quod de venis mammariis in eodem morbo secandis scribit *Hippocrates*; (*b*) Nam & istę quemadmodum primus docuit *Fallopius* [*c*] originem aliquandò à Iugularibus ducunt.

Cælius Aurelianus notatus.

XXXXV. Sivè autem Iugularis interna, sivè externa sit, sivè temporales, sivè aliæ quæpiam hisce affines venę, perinde est. Usus quidem edocuit citiùs, securiùsque rem absolvi apertis Iugularibus, in quas tamquàm in communem alveum omnes illæ venulę exonerantur. Tutiùs fortè etiam, ac citiùs temporalium arteriarum sectio idem persolveret, propter eum

Communis venarum à Capite orientium Parens Iugularis.

(*a*) *Lib.* 3. 4.
(*b*) *De Morbis* 3. 11.
[*c*] *Observ. Anat.*

eum, quo ſanguis effunditur, impetum, ſi modò pleno flumine exiliat; Atqui hæc ſectio, ut feliciter cedat, non nihil difficultatis habet: Etiam aliquandò cum periculo fit; Quare vix auſerim eam in medium afferre, niſi huius olim *Galenum* meminiſſe noverim, eiuſque abſolvendæ modum tradere. Secuiſſe olim arterias, idque ſatis frequentèr Veteres conſuevere; conſuetudinemque eam ità apud Ægyptios invaluiſſe ſcribit *Alpinus*, ut has illi haud rariùs, quàm venas ſcinderent. Nuperrime memini Pręclaram Veſtalem, cui diuturnâ Ophtalmiâ laboranti pleraque paſſim adhibita fuerant præſidia nullo aut vix exiguo prorsùs levamine, affixis tandem me iubente *Temporibus* hirudinibus mirâ celeritate reſtitutam. Harum quippè altera cùm ſeſe ità arteriæ Temporum fortè fortunâ agglutinaverit, ut vix inde aufferre poſſet, plurimum effudit cruoris magno impetu proſilientis, quive ægrè admodùm cohiberi, nec abſque magno labore potuit. Huic revellentia

Ophtalmi diuturnæ curatio.

quæquæ

quæque, tùm cætera Artis subsidia, quorum prolixam seriem ferunt Practici, diù ante usurpata postremo huic præsidio adhibendo illuxere. Nec longè quidem ab huiusmodi auxilii genere abludunt institutę aliquandò in vetustis huiusmodi affectibus scarificationes iuxtà ima, atque ad eorumdemmet oculorum latera, tùm propè summitatem Nasi, quâ eiusdem vena ignoto plerisque tramite pergit. Antiquissimum id erat præsidii genus, cuius ratio & modus unam habent universalem caussam, nempè ut pars, cui infliguntur, exoneretur. Venulæ quippè plures vix conspicuæ sub universa cute feruntur, quę hoc more sectæ celerem aliquandò opem præstitere, quam vix sperare erat ab alia quapiam maioris venæ sectione; Sivè quod illæ arteriarum finibus propiores sint, sivè quod arteriolæ pariter, quibus summa instructa refertaque cutis est, unà invicem scindantur, incidanturque; Sivè quod ibidem fortè, in exilibus nempè vasorum meatibus, ac propè eorumdem

Scarificationes ad diuturnos oculorum affectus quo pacto instituendę.

fines

fines lenteſcere primò incipit cruor, dirarum hinc ſæpè ægritudinum ortus, ac incunabula. Quoad adminiſtrandi modum, duplex is eſt apud *Oribaſium*; vel enim *Catà Phlighin* fit, ideſt verberatim, & punctim, vel *Catà Sirmon* h. e. per tractum, & cæſim, qui poſtremus modus magis in uſu *Italis* eſt. Atque hæc quidem ad Æquinoctium uſque geſta.

Scarificationes adminiſtrandi modus quotuplex ex Oribaſio.

XXXXVI. Haud lætiora minùs extiterant initia Veris. Orientales namque, ac Boreales invicem diù ludentes venti ad aliquot dies adhuc dirè perflarunt, ſilente tùm temporis, ſuaque in clauſtra recepto Auſtro. Erupit is tandem leviter, perque totum deinde quod ſupererat Veris reliquum, ac Æſtatem mitiſſimo flamine perſpiravit, ruente viciſſim per intervalla Borea, cuius gelido afflatu ſæpè repentè viſa recurrere media Æſtate hyems. Conſueto hinc nivali vellere defraudata tellus, inopes aquis fontes, infeſta præmaturæ rubiginis veſtigia, magna ubique ſiccitas, ac pertur-

Veris, ac Æſtatis Conſtitutio.

batio

batio rerum. Rupicapras ipſas, (quæ ſilveſtris, & montana Fera eſt ſumma Alpium faſtigia perpetuò inhabitans ſpecie ac mole vulgaris Capræ, ſed paullò celſior cruribus, quàm eſſe ſolet caprinum genus,) per ſubjectam planitiem excurrere fertum propter inopiam lympharum. In animalis huius ventriculo reperiuntur ſæpenumerò globuli quidam adeò cardiaci, & alexicaci, ut lapides Bezaardicos virtutibus longè antecellant, ſi credimus *Velſchio*, qui peculiarem de iis ſcripſit tractatum titulo de *Ægagropilis*. Sæpè quidem Aprili menſe exigua viſa pluvia, at quæ vix Colonorum votis ſufficeret; Quo uſque tandem Maio uberiùs pluit, novaque, ac lætior rebus affulſit ſpes. Kalendis Iunii hora quarta circiter Pomeridiana, nitido exiſtente Cælo, Sol viſus extemplò coloris ferè cuprei, quo uſque occiderit penitùs; Sequenti die ater idem præluxit ad octavam uſque horam circiter; Mox fragores auditi protinùs, ac horrendis tronitribus circumfremere, ceù di-

ruptis nubibus Cælum. Æstas hinc temperata successit, ac lætissima prorsùs si quæ procellis commota minùs extitisset, aut furentium ventorum immodicis flatibus. Nunquàm enim maioribus grumis grandinare perspectum, frequenterque adeò ab omni parte Cæli emicare repentè fulgura, nunc intermittente luce, nunc condita. Sæpè etiam fulmina cecidisse visa, hucque ac illuc ludendo prorumpere. Appetente Autumno Grues ingenti exercitu aera ad plures dies obumbrarunt. Ferri autem hæ videbantur magnis itineribus ab Oriente ad Occidentem, sublime editèque admodùm, ac cum silentio volantes, quod serenitatem præsagire aiunt, secùs ac si obstreperis vocibus frequentiores susurros excitent. Pulchrum erat integras cohortes cernere modò in cornua divisas, modò in unum collectas triangulum efficere circumeunte Duce, ceù exercitûs Præside, ac Rectore. Visa & Avis quædam Subalpinis ignota, subnigra rostro, subrubra pectore, subflava alis, subviridis

pede,

pede, mole Turturis instar, *Garrulus Bohemicus* dicta *Gesnero*, de quo mira scribunt, tàm quoad internam viscerum constitutionem, quàm quoad ingenium; Rectiùs fortè *Rubicella*, seù *Pyrrhula*, aut *Ampelides Aldrovandi*. Seriùs quam olim advenerant Hirundines, tùm seriùs etiam discessere. Insecta quod attinet, horum numerosam adeò extitisse progeniem haud meminimus unquàm; ac eorum præsertim, quæ *Coleoptera*, seù *vaginapennia* nuncupantur, quod alas suas velut in vagina recondant; Hæc inter novum quoddam spectatum animalculum albis nigrisque maculis tàm pulchrè variegatum, ut Vestem Damascenam Phrygia acu intertextam jurares. Medio Vere, cum florescere primùm cæpit frumentum secundarium, (Secale vocant Nostrates,) summo illud manè exoriri, perque aera vehi denso examine visum; Vespere dein sese super spicea serta colligere, ac mori infesto prorsùs aculeo; Hæc namque cernere erat sequenti manè exusta prorsùs, ac ferè absumpta. Odore

re teterrimum aderat; Fortè *Scarabæus minimus*, seù *Fullo Charletoni*, si molem, ac vestem vario artificio fulgentem spectamus: *Ephemeri* verò species potiùs, si vitæ illius brevitatem respicimus. Erucarum ac Bruchorum magna soboles; velox interitus; ut & animalculi cuiusdam vitibus summè infensi, Italis *Taliadizzo*, Græcis *Ips*, ab *Ipto*, i. e. *Blapto*, *Noceo*; Quià proprium eius est in vitibus versari, easque erodere; Hinc vini proventus modicus, cui tamen tùm aeris fortè, tùm ventorum sævities, ac inclementia haud parùm tulit. Vix paucæ per Æstatem obstrepere auditæ Cicadæ. Subdulce mel, & subaquosum. Feni exigua perceptio; Serici haud ingens; Copiosior Tritici. Hocce in horreis collecto sobolescere visa insecta quędam non alata illius summitates diro spiculo depascentia instar Teredinis. Toto deliquit anno Mercurius, nec unquàm visus ultrà 20. lineam ascendere, ceù constitutam sibi metam, ultrà quam pergere vetitum.

XXXXVII.

XXXXVII. Ad Morbos venio, qui reliquo hocce anni decurſu ſubluſerant. Hos inter Variolæ viſæ extemplò, adque primos Ventorum Meridionalium afflatus proludere, perque univerſum agrum errantis in morem huc illuc divagari, haudexiguo perculſis timore Civibus, eam nempè, quam hæ ſuperioribus annis ediderant, cladem adhuc dùm animo expendentibus. Vix auſerant illæ tamen Suburbia ipſa, nedum Urbem attingere. Citiùs etiam quàm credebatur, ſeſe ſubduxerant; Nec diræ adeò, atroceſque, cuiuſmodi extiterant olim. Inſolentiùs quidem intrà Urbis męnia debacchabuntur recens ortę ægritudines, quæ ſanè etſi diverſę ab iis primo intuitu viderentur nonnullis, quæ exacta hyeme, ac Autumno ſęvierunt, haud abſimile tamen ingenium, iraſcendique morem prębuere; Quod rem attentiùs conſideranti facile erat decernere. Enim verò vix mitior arriſerat Veris Conſtitutio; Vix leniores perflaverant Venti, ut illicò ęrumpere viſæ foras pleno velut

Morborum per ea tempora deſævientium Hiſtoria.

agmine

agmine Pleuritides, rectiùs forte *Peripneumoniæ*, atque unà simul ruere iis comites assiduę febres, ardentesque. Sępè etiam caput attollere videbantur Erysipelata, hosque ac illos indiscriminatim lacessere, at ludentis instar potiùs; Aut enim pręludere hęc exaratis affectibus, aut iis obsequi magis, quàm sibi quidquam addicere, perspicuum erat. Lusus illa reverà aderant, quibus morbifica huc illuc pergens materies, aut iam fortè vitalia claustra obsidens etiamnùm incautiores fefellerat. Præcipuè enim hosce inter rerum fluctus metuendum erat de vitali Theatro, ubi dein ceù ablato Sipario postremus plerumque ludebatur Tragędię Actus. Id unum solerti prudentique Viro pręvidendum erat, ac totis viribus enitendum maximè, ne *fracto aggere* ad pectus illaberetur errabunda materies, vel illabens illa, aut iam fortasse elapsa, quàm citissimè illinc revocaretur. Hę Medico erant artes, queis vindicanda, ac servanda erat res.

XXXXVIII.

XXXXVIII. Et ſanè de iis tuendis potiſſimùm partibus agebatur, à quibus prima vitę ſtamina proficiſcuntur. Huc tota Belli moles incubuerat; Huc pugnæ locus, huc prelii campus, huc denique rerum ſumma gerebatur, heù funeſto plerumque exitu. Nunquam frequentiores obviæ Vomicę, ac dira pectoris mala; Quodve mirere magis, cernere erat haud paucis vomicam penè ex abrupto ſeſe prodere nulla proludente febri, aut alio quopiam ſigno, quod ſępè latens intrà pręcordia quidpiam prænunciare ſolet. Nonnullis vix una, ac altera febris acceſſio pręceſſit. Pleriſque anxietas maxima, febris acuta, Tuſſis, ſępè etiam dolor lateris punctorius, pulſus mollis, velox, ac inęqualis, pręcalidus ſpiritus, ſeù ingens in ſpirando fervor, ſputa per initia liquidiora, cruenta, fęda, lingua urens, turbata alvus, ſanguinis ſtillę è naribus, extremorum frigus. Hæc prior mali Scena, cui niſi initio ſtatim occurrebatur, inevitabile erat inducto velociter Sphacelo fatum;

Peripneumoniæ ac vomicæ frequentiores.

Sępè

Sępè hinc congesto in parte aliquâ Pectoris pure, Vomica tandem in apertum suo tempore prodibat felici plerumque omine. Quamplures hac viâ per æstatem lætâ suppuratione evaserunt.

Pleuritis quo pacto à Peripneumonia secernenda.

XXXXIX. Atque hinc luce meridianâ clariùs patet, quàm falsò Pleuritidis nomine id mali genus tùm temporis indigitaretur; Siquidem nec *Tussis*, nec *sputorum exscreatio* inter signa, quibus secernitur Pleuritis, recensenda minimè veniant, quæ potiùs ad alium morbum huicque in multis dissimilem *Peripneumoniam* nimirum pertinent. Mirabar ego Celebriores Viros in hunc errorem incidisse, hancque pectoris ægritudinem, quæ nihil commune habebat cum Pleuritico affectu, Pleuritidem nullo discrimine appellitari. Hinc tot auditæ per Urbem sævire Pleuritides, quæ æquiore iure Peripneumonię dici debuerant. Aderat & perennis altera, ac constans harum nota, quæ nullo modo Pleuritidi unquàm competit: *Magnus* scilicet *in spirando æstus* ob turbatiorem ac magis

Quæ præcipua huius ac perennis nota.

festi-

festinatam respirationem, oppressis magno onere Pulmonibus. Scio inventa Practicis vocabula quædam, quibus idipsum explicant; Ast si fas est, quid ipse sentiam, apertè dicere, asyla hæc potiùs sunt ignorantiæ Medicorum, atque eorum quidem, qui, ut rectè olim aiebat *Verulamius*, *fingunt simul, creduntque; Neque unquàm nobiliores animos erexere*. Quantùm verò conferat in re Medicâ præsertim rem unam ab aliâ secernere; Quantum inde Arti laudis, ægris emolumenti accedat, nemo non videt? Legitur apud *Dodonæum* historia Peripneumoniæ popularis, quæ tunc temporis, annis nempè 1557., & 1565. grassata est, huic nostræ haud absimilis: Atque is quidem ad extremum narratiunculam suam sic claudit, quod scilicet (a) *morbum hunc non Pleuritidem, sed Peripneumoniam fuisse mortuorum corporum dissectiones coram ostenderant*; & hoc utique innuere modestè videtur Vir Doctissimus Medicorum sui tempo- O ris

Medicorum plerique notati.

Dodonæus laudatus.

(a) *Obs. Med.* 21.

ris errorem, qui fortè de eo tamquàm de Pleuritico affectu iudicium fecerant.

A Pulsu unicè, sive Pleuritis, sive Peripneumonia internoscitur.

L. Nec difficile quidem erat conijcere vel ab ipso unicè pulsu nihil huiusmodi ægritudinem affine habere prorsùs cum eâ, quæ à Pleuræ inflammatione oritur, etsi Tussis adfuerit, ac dolor lateris punctorius. Nunquàm enim aut saltem compertam paucis memini pulsuum duritiem, quod quidem ultimum inter proprietatis notas malim reponere, quæ Pleuritidi conveniunt, quàm cùm *Galeno* Tussim. Cuius sanè sententiam uti sæpiùs datâ operâ aspernari, & respuere hominis esset valdè arrogantis, ità in omnibus sequi velle, superstitiosi est. Neque enim Authores in Medicinâ faciendâ, sed rationis momenta quęrenda sunt. Confusa hinc ac implicata, & à veteribus, & à recentioribus tradita huc usque est utriusque huius morbi descriptio. Etenim si veterum scripta perlegimus, hi quidem eos inter se distingui scribunt, sed easdem utrique notas assignant: Idque facilè animadver-

madvertere licet, quod quæ apud illos de Pleuritidis charactere habentur, ad Peripneumoniam meliore iure referenda ſint. Recentiorum verò plerique vix ullum inter hos morbos diſcrimen ponunt, gradu tantùm diſſimiles eſſe volunt. Nonnulli etiam Pleuritidem dari haud contendunt, quæ Peripneumoniam non habuerit coniunctam, ac viciſſim inflammari haud poſſe Pulmones, inſonte Pleurâ; Quod tamen & ratio, & hiſtoria Medica falſum oſtendunt. Multa namque Pleuriticorum cadavera ſecta ſunt, in quibus Pleura corrupta integro Pulmone reperta eſt; Secùs quidem, ſi unà cùm inflammatione Pleuræ vitium quoque in Pulmonibus, ſivè quod idem redit, Peripneumonia adfuerit; cuius utique, ut quæ toties dicta ſunt, iterùm repetam, cuius inquàm propria, & minimè ementientia ſigna ſunt unà cum acutâ febri *Pulmonum gravitas*, *Tuſſis*, *ſputorum exſcreatio*, *atque ingens in ſpirando fervor*; *Illius verò*, Pleuritidis nempè, *anhelitus difficilis*, *pul-* *Peripneumoniæ, ac Pleuritidis notæ.*

ſuum durities (Quod caput eſt maximum,) *Febris, pungenſque ac vehemens lateris aſſiduus dolor*. Equidem nedum magna, ſed omnis, ut ità loquar, Medicis lux ab Arte Anatomicâ petenda eſt, quâ morborum plurimorum, & proprias Sedes eruere, & ſigna legitima ſecernere queant. Eam ob cauſſam factum arbitror, ut *Celſus* elegantiſſimam illam humani corporis deſcriptionem curandi præceptis inſeruerit: Utque eadem veſtigia perſecutus breve quoddam de partium ſtructurâ commentariolum morborum Hiſtoriis præmiſerit *Aretæus*.

Anatome Medicis neceſſaria.

LI. Et ſanè tota hinc, auſim dicere, pendet curandi Ars; Ut enim in Pleuritide liberior ſanguinis detractio ſola ſæpè abſque alio quopiam ſubſidio morbum abſolvit; & hæc quidem, at maiori circumſpectione inſtituenda in inflammatione Pulmonum eſt, cui oleoſa omnia, quæve ad ſputa elicienda idonea habentur, ſuum & quoque calculum ferunt; potiore quidem titulo, ac æquiore iure, quàm

Anaxionis Hiſtoria ex Hippocrate.

in

in Pleuritide Verâ. Exemplo eſt *Anaxion*, cui haud veritus eſt *Hippocrates* magnâ ſui laude octavo die ſanguinem mittere, de remediis, quæ ſputa extruderent parum ſollicitus. Quamquam enim nomen morbi in hac memorabili Hiſtoriâ reticeatur, haud difficile tamen eſt illum pro germanâ Pleuritide agnoſcere. Eſt quid utique reverà *Divinum* in Peripneumoniâ, quod nunquàm, aut rarò in Pleuritide occurrit. Etenim intrà parietes Pleuræ arteriolæ multæ à ramo intercoſtali deductæ effunduntur, quæ levi ſæpè de cauſsâ nimiùm diſtentæ obſtrui ſolent, inflammationemque pariunt; Aſt Peripneumoniam quod attinet, huius ſæpe numerò parens extitit, qui idem

graves morbos mortalibus affert Multimodè.

LII. *Nec vana loquor*: Eadem namque, quæ ſuperiore Autumno, ac exactâ nuper hyeme eas induxit ægritudines, quas ſuperiùs retuli, ipſa eadem adhùc dùm vigens cauſſa huiuſmodi Peri- *Vomicæ ac Peripneumoniæ ab communi invicem cauſſâ profectæ.*

Peripneumonias Vere ortas, perque Æstatem dein latè sævientes intulit, quæ plerisque in Vomicas haud inauspicatò desiere. Is namque unicus aderat mali exitus, in quo nonnulla saltem posita spes erat adhùc. Curiosum erat processum omnem morbi in suppurationem abeuntis adnotare, cùm scilicet inflammatoria materies ab ipsamet Natura resolvi non potens, nec Arte emendari, blandior tamen, stagnans eadem, calens, pulsaque, coercentia latera extendendo, vel rodendo abscessum vomicamve formabat. Futurum id clarissimo argumento declarabat ipsa morbi indoles satis quidem acris, nec tamen acerrimi, tùm minimè superata adhùc fera symptomata, quodque potissimum aderat, sputa liquidiora, nec criticis diebus evacuata per ordinem, qui sanationem doceret. Fieri autem iam propè abscessum ostendebant leves, vagæ, sæpè repetentes sine manifesta caussa horripilationes, stillæ sanguinis è naso, genarum rubor, sitis, pulsus debilis, ac mollis, febricula; Quibus,

Suppurationis incohatæ præludia.

bus formato dein tumore, seù abscessu Tussis unà aderat comes pertinax, sicca, ad pastum, motumve aucta; respiratio difficilis, parva, anhelosa, strepens; decubitus in affectum latus tolerabilis; sudor nocturnus maximè circà iugulum, & frontem; urina spumosa; pallor, macies, debilitas summa. Proximè hinc impendebat tumoris disruptio, cui aut imminenti propè, aut sæpè etiam sub ipso disruptionis puncto, ac temporis articulo præludebant deliquia, turbationes alvi, stertor, hæmorrhagia narium, suppressa penitùs sputa, moxque uberiore eadem copiâ educta, sanie commixta, fæda, teterrima. Sæpè purulenta iam facta materies repentè intrà pulmonales venulas resorpta, ac sanguini permixta aliò ferebatur, ceù Præclaro Iuveni contigit decumbenti ad *Portam Eridani*, quem ortus inopinatò ad sinistram aurem abscessus extremo, quod propè aderat, eripuit fato. Quotquot in cava Thoracis, inque Mediastini dilatata vacua abiisse illam, aut

ad

ad hepar verti novimus, omnes periere.

LIII. Una scilicet spes salutis erat, si disrupto abscessu sputa bonis avibus eijciebantur, suasque illa Phases, ac mutationes obibant *Practicis* notas. Haud paucos hac viâ servatos memini, quorum exempla aliquot hoc in loco perscribere haud puto alienum.

Ægrorum recensio altera.

ÆGER PRIMUS.

COmes iuxtà Templum *Divi Francisci de Paula*, temperamenti atro sanguinei, habitûs strigosi, adque bilem generandam, ut aiebat *Hippocr.*, idoneus, medio Vere acuta febri corripitur cum dolore lateris punctorio, Tussi, *gravitate Pulmonum*, pulsu celeri, elato, valido. Idem superiore hyeme diro in facie Erysipelate laboraverat. Sępè etiam olim Pleuritide vexari consueverat, initio Veris. Postridiè exacerbata sunt omnia; ferus magis doloris sensus, intensior febris, sitis magna, pulsus duriusculus

lus. Quartò ſtillæ ſanguinis è naſo; turbata levitèr aluus; Urinæ ſubrubræ, atque ſuſpenſum in iis quidpiam; Somnus nullus; Sputa liquida, pauca; Summa corporis per intervalla frigida. Hactenus ad quatuor vices ſecta in cubito vena. Quintò Clariſſimorum Virorum ſententiâ nova imperatur Sanguinis miſſio, ac dein lenis exhibita potio ex Mannâ. Veſpere calor vehementiùs excanduit; Parum adhuc Sanguinis è naſo profluxit. Spiratio magis difficilis, pulſus velocior. Iterum ex brachio miſſus eſt Sanguis ad uncias decem. Sextò lateris quidem dolor ceſſavit, ac ferè ex toto evanuit, at ſævior adfuit Tuſſis, magnaque corporis iactatio; Multa per aluum demiſit biliosa. Septimò moleſtè magis habuit, nam & intendi magis febris, & infeſtare Tuſſis, & ſpiratio ingraveſcere viſa. Conclamata propè res erat gravi præludente ſtertore; Tùm quidem novus repentè obortus horror, commotaque ſpontè aluus, ac penè ſub idem tempus copioſus ex utrâque nare effuſus ſanguis ſpem fecit lætius

 quid-

quidpiam hosce inter tumultus rerum elucescere. Exhibita sunt è vestigio cardiaca, oleosa, sputum moventia, inter quæ ego floribus Belzoin palmam desero; Paullò post multa cæpit, & concocta expuere. Allevatus est; Undecimò Sputa faciliore conatu eliciebantur; lenior febris; Turbata adhuc dùm aluus ter, quaterque per diem concreta pauca demittebat probæ indolis. Sæpè etiam per vices ab disrupto abscessu Sanguis visus è naribus prosilire ad aliquot uncias. Victu tenui utebatur, potu melleo, *hydromeli* vocant Greci, quod liquoris genus est ex purissimâ aquâ, & melle temperatum. Decimoquartò remissa penitùs omnia; In urinis alba, multa subsidebant; Sine siti erat. Benè spirans. Trigesimoquartò absoluta prorsùs suppuratio est felicissimè. Sæpè per id temporis accendi iterùm visa febris, ac excandescere magis Tussis, at citò id, aut uberiore urinæ profluvio, aut commotâ alvo, aut sputo liberiùs elicito omninò evanescebat. Forte id etiam exigui alterius formati tu-

moris,

moris, aut alterius exiguæ vomicæ ex templò disruptæ præludium aderat. Vix paucis obtigit septimo die læto omine prodiisse vomicam, perque totum morbi decursum assiduo lusu Sanguinem è naribus profluxisse, ac unà simul turbari repentè aluum; quæ quidem omnia amplissimam præbent contemplationum segetem, quo nihil Arti majoris compendii extitit unquàm, ac præstantius idem.

ÆGER SECUNDUS.

SAcerdos *Congregationis Oratorii Divi Phil. Nerii*, cui flaccidi diù pulmones, ac sæpè morbis conflictati, tùm propè imminens senectus, ex febri tertianâ duplici appetente Æstate decubuit. Comes huic aderant sputa improba, pulmonum gravitas, pulsus intermittens, ac leves animi per intervalla defectiones. Opem illi initiò tulerat Pater meus; At qui cùm ipse paucis post diebus ab Urbe abesse coactus foret gravioribus curis

distractus ; Ægri tutela mihi relicta est. Cùmque omnia sedulò, ac diligenter expenderim, erupturam propè diem vomicam ægrotanti, ac adstantibus detuli. Die sequenti cùm summo manè ægrotantem inviserem; disrupti noctu abscessûs notam prætulit sputum sanie permixtum, tetrum olens, copiosum. Ipse media circitèr nocte quid insolens persenserat sub imo pectore, ac penè animam agere visus; Diù ante incerti doloris vestigia in utroque Thoracis latere occurrerant, quibus unà sicca, ac fera admodum Tussis proluserat. Selectioribus balsamicis, Traumaticis, Rhypticis in usum adhibitis ritè peracta res est, ac omnis rescissa penitùs mali origo.

ÆGER TERTIUS.

Reverendissimus Abbas *Congregationis Reformatæ Divi Bernardi* gravi olim Orthopnæâ diù detentus, ex aliquot dierum itinere, cum sæviùs quàm unquam perflaret Boreas, in febrim acu-

tam

tam incidit unà cum magnâ ſpirandi difficultate, Tuſſi, dolore lateris punctorio, pulſu languido, ac inæquali. Mox intenſiùs adaucta febris; Spiratio ingraveſcens magis; Facies, oculique, emortui hominis inſtar; Mens emota; Sputa initiò liquidiora, viſcida modò, ac cruentis lineis interſtincta; Urinæ per initia tenues, nihil ſubſidentes, copioſæ. Brevi ad extremum redacta erat res. Decimoquartò ſubitæ defectiones animi, vacillans pulſus, frigida repentè extrema propè erupturæ Vomicæ præluſerant; Prodire mox viſa ſputa puris inſtar, graveolentia, exiguo conatu, fæda. Septimò & vigeſimò obſtricta dudùm alvus biliosis multis perturbata eſt, nec pauco tempore *talia* multa proceſſere; In totum autem tùm febris reliquerat, tùm ſputorum exſcreatio lætiſſimè deſiit. Cruenti quidpiam ab hæmorrhoidalibus venis ſub morbi decurſum effluxit. Secta bis initiò in cubito vena, mox alterâ vice in pede; Hirudines quoque ano affixæ ſemel;

mel; Disrupto tandem apostemate appropriatis remediis opitulatum.

ÆGER QUARTUS.

PIstorem propter *Portam Urbis Victoriam*, an potiùs *Victorialem*? Per illam namque INVICTISSIMUS REX unà cum EUGENIO PRINCIPE, ac cæteris fęderati Exercitûs Ducibus Urbem memorandâ illâ die ingressus est, quâ fractis, & profligatis Hostibus obsessam trium mensium obsidione Civitatem solvit, Italiæ libertatem asseruit, Europæ securitatem restituit; Pistorem inquàm febris acuta prehendit cum dolore lateris punctorio ad dextrum usque Hippochondrium, ac Regionem umbilicalem propagato. Magna abdominis tensio, ac totius corporis lassitudo; Facies mox ab initio subfusca ferè, pulsus humilis, męrentes oculi, respiratio gravis, anhelosa, difficilis. Quartò mitior dolor, pulsus intermittens; commota alvus; Urinæ flagrantes; Sputa pauca, sub-

ſubflava, improba; Nox laborioſa. Septimò delinquens per intervalla è veſtigio pulſus, vacillans idem, vix elatus; Paucus ſudor circà caput prodiit; Nihil ab alvo deiecit. Nonò ſudore per totum corpus diffuſo læta ſputorum exſcreatio obtigit, quę ad vigeſimum uſque diem probâ expurgatione perdurarunt. Huic ob virium iacturam, cuius certiſſimus index erat pulſus humilis propè, deficienſque, ſemel tantùm parcâ doſi miſſus fuit ſanguis è brachio. Utramque tutiùs paginam implêre Cardiaca, Balſamica, Traumatica. Magnam præſtitit opem in principio Morbi Theriaca cum vino exhibita, tùm quandòque etiam unà cum aquâ Scabioſæ, ac Syrupo de Papavere erratico; Hoc enim more coctá magis ſputa liberiore viâ ex pulmone prodierant; Valentior itidem pulſus, ac validiores vires rediere. Veſicantia quoque bina admota humeris, fotus, moxque ab effracto apoſtemate Rhyptica, abluentia, conſolidantia feliciter uſurpata, inter quæ Therebintinata

nata quæque, ac balſamica cætera Principem locum obtinent.

ÆGER QUINTUS.

OLitoris Uxor iuxtà *Hortos Regios* decumbens fædâ per hyemem ſcabie longo intervallo vexata, medio Vere febri acutâ ex levi occaſione corripitur cum rigore, ac dolore Capitis, anhelitu difficili, cui poſtridiè ſeſe unà comitem addidit Tuſſis, ſitis, ac dolor in dextro Pectoris latere per vices repetens. Tertio die febris rediit, mox dirior Tuſſis, abiectus omninò pulſus, ſputa atro colore prædita, pauca eadem, ac ſummè viſcida. Veſpere ſincerus ex dextrâ nare exiguâ copiâ ſanguis effluxit; Alvus autem ſtercora probè demiſit. Quartò rigor repetiit, ſopore aliquantulum detinebatur; Biliosa, flava, multa vomitione reiecit, paullumque intermittens, virulenta; Pulſus debilior, ac inæqualis; Facies ab ipſo morbi exordio vultuoſa; Sputa liquida; Vires abiectæ prorsùs. Refici hæ

viſæ

visæ sensim, ac recreari, atque unà simul erigi pulsus, sputaque uberiùs ac probè elici, exhilarari vultus ab exhibitâ per vices Theriacâ in aquâ è toto Citro, aut Scabiosæ unà cum modicâ dosi hircini sanguinis. Gemina quoque admota Tibiis vesicantia. Undecimò febris reliquit penitùs. Trigesimo quartò exiguâ iterùm proludente febri, ingenti oris salivatione correpta est, magnâ diu noctuque exundante seri copiâ tenuis, fætidi, acescentis. Quod quidem postremum repurgato corpore, tùm sero lactis destillato ad aliquot dies præscripto in totum desiit. Huic Genitrix septuagenario maior, ac Soror aderat natu minor, occulto utraque cancro pectoris dudùm vexata.

ÆGER SEXTUS.

ALteram ex abortivo fætu circiter quintum mensem febris acuta corripuit cum exiguo horroris sensu, lumborum dolore, & gravitate capitis. Tertiò

tiò inaugebanturmagis dolores; Respiratio difficilis aderat, pulsus debilis, inæqualis, extremitates frigidæ, intùs exæstuans, jactabunda, urens. Quintò sudor paucus circà caput, ac summum pectus dimanavit; Per vices visa delirare, confestimque rursùs ad intelligentiam redire; Sputa sublivida; Urinæ paucæ, tenues, nigrescentes. Septimò sub tempus matutinum è vivis migravit. Alvus huic per totum morbum recrementis multis, crudis, ac tenuibus fluxit.

ÆGER SEPTIMUS.

FAber Ferrarius Athletici habitûs propè *Xenodochium Charitatis* ex febri assiduâ decubuit cum dolore lateris gravativo, Tussi, Pulsu vix elato, inæquali. Sputa per initia liquida, cruenta, pauca; Respiratio laboriosa; Oculi micantes; Facies atro colore suffusa; Siticulosus; Insomnis. Tertiò extrema livida ferè, & frigida; Præcordiorum contensio submollis utrinque; Pulsus propè deficiens

ficiens

ficiens. Quartò mens perturbata fuit; aliquantulùm insudavit. Multa per alvum deiecit improba. Quintò obiit. Aperto cadavere præduros pulmones Hepati substantia, ac colore consimiles comperi plerisque intimè albicantibus lineis interstrinctos, è quibus purulentus, aterque humor prodibat graveolens. Plures insuper intrà cordis delubra exigui Polypi occurrerant, atque horum alter prolixus admodum in pulmonali arteriâ, perque illius ramificationes, ac maiores truncos eleganter dispositus. Mirum sanè, (quodque idem maximè lentescentis liquidi, tùm solidi haud ampliùs in proprios systalticos nisus consurgere potentis argumentum extitit;) Ut tàm exiguo tempore tanta pulmonibus labes accesserit, tàm citò hi suppurari, atque hinc intrà horum sinum, ac profundiores recessus tanta congeri potuerit fœda, ac purulenta materies! Huiusmodi exempla præter multa, quæ à nobis afferri possent, sexto videlicet, septimo, nono die denatorum, in quorum cadaveribus

pulmones sanie undique scatentes reperti sunt, legere est apud *Bonetum Anat. Pract. l.* 2. *c.* 4. *Ballonium*, *Riolanum*, *Hollerium*, *Zacutum*, *&c.* Idem quoque in Cadavere Illustris Viri Ludovici Gonzagæ sexto morbi die defuncti observasse refert *Cardanus* (*a*), cui nempè omnia vasa *pulmonis ex triplici genere, magis tamen asperæ arteriæ rami erant pleni sanie simili lacti, adeò ut nullus adesset prorsùs sanguis*. Plerisque horum, qui celeri adeò fato sublati sunt, nigroris unà simul vestigia conspiciebantur, imminentis illa, aut fortè iam facti Sphaceli proludia. Conijcere autem erat propè adesse id ab doloris carentiâ, aut minùs exquisito illius sensu, quod quidem utrumque Sapientes nunquàm fefellit.

Sphaceli impendentis signa.

LIV. Neque id sanè arduum conceptu est, ut unà simul suppurationis, ac Sphaceli indicia occurrerint. Nec illa iis prorsùs habenda fides, qui ut idipsum con-

Nûm id post obitum ab putredinoso cadaveris afflatu repetendum.

(*a*) *De providentia ex anni Constit. pag.* 1052.

concipi queat, minimè edocti, huiuſmodi nigroris, ſeù Sphaceli notas in pulmonibus obvias cadaveris corruptelæ adſcribendas malunt. Cur namque eiuſmodi nigróris veſtigia in omnibus paſſim haud reperiuntur? Cur in pulmonibus illa potiùs, quàm in inteſtinis, quæ ob fæcum colluviem citiùs quàm ulla alia pars corrumpi, ac in Sphacelum abire debuerint? Cur denique in uno tantum, aut altero pulmonis lobo, reliquâ illius parte inſonte penitùs, ac integrâ? Equidem mali hinc potiùs culpanda ſævities, & ſuppurationem, & Sphacelum inducere celeriter apti, ut præclarè idem explicat laudatus *Ballonius Epid. & Ephem. lib.* 2. *pag.* 165. Inclytæ Reginæ Ioannæ exemplum afferens, quæ ſexto die defuncta eſt, inque illius cadavere pulmones unà ſimul multa ſanie plenos, ac Sphacelo obſitos deprehendit. *Ballonius citatus.*

LV. Iſque aderat omnis ſævientis morbi proceſſus, quem quidem dum mihi adhuc ob oculos pono, ac mecum tacita cogitatione perpendo, præclarè video, *Quæ in hac Conſtitut. præſidia proficua fuerint, quæ eadem noxia, ac perniciosa.*

tùm

tùm luce meridiana perſpicuum magis elucet, quàm opportunum fuerit labentem hæc inter diſcrimina Naturam erigere, tueri, vindicare; Quàm ex adversò *periculoſæ plenum opus aleæ* diverſam ab hoc tramite viam inſiſtere. Nullus hic enim ſudorificis locus, aut catharticis, cum maximè in præcipiti res erat; Quin imò ipſamet cautè adhibenda remedia, quæ recreandis, confirmandiſque viribus dirigebantur. Quot equidem recenſere ego poſſem è medio ſublatos, quos hiſce artibus, atque adminiculis ſervari poſſe evidens erat, ac planè conſpicuum; Si modò in doctum, ac prudentem Medicum incidiſſent? Quot *Orco* dedit præceps unius hominis audacia, qui eò temeritatis evaſit, ut indiſcriminatim ſingulis decantatum quoddam ſudorificum in eiuſmodi pectoris ægritudinibus exhiberet, ceù Polychreſtum, ac Divinum propè auxilium? Oh quàm perutile foret Reipublicæ huiuſmodi peſtiferam hominum ſobolem de humano Corio impunè ludentium proſcribere!

ſcribere! Oh quàm miſeris ægrotantibus proficuum in ſolertis ac probi Viri manus devenire! Quantum verò expediat Medico, quæ exhibenda ſunt remedia, maturè expendere, eaque pro morborum indole, atque ingenio Exploratoris inſtar ſecernere; Ipſe Peruvianus Cortex, ut de hoc uno loquar, oſtendit. Is namque, qui ſuperiore anno voto feliciter reſpondit, *Cane* modò peior, & *Angue* fugiendus nedùm in exaratis ſævientibus pectoris affectibus erat, ſed & in cæteris ferè, tùm potiſſimùm in ipſis, quæ mox Autumno præluſerant, quæve dein toto decurſu anni ſævierant paſſim, febribus; Evidenti quidem indicio, ſtimulo magis, quàm frœno opus eſſe, ſecùs ac præterito anno, quo tota humoralis maſſa ad orgaſmum heù prona nimis, ac *neſcia ſtare loco*, coercenda erat potiùs, ac ceù iniecto compede ſuos intrà fines, ac limites, ne diffugeret illa prorsùs, compeſcenda, quod quidem mirè utique præſtare potens eſt memoratus Cortex, ut Doctiſſimi Viri adnotarunt.

tarunt. Eamdem ob caussam pariter vesicantia, quæ Superiore Anno noxia valdè extiterant, ac nefasta prorsus, haud exiguam hoc labente anno ægrotantibus opem attulere; Ut & sanguinis missio, quam propè dixerim Princeps potissimumque extitisse in hac Constitutione præsidium, ut superiùs ostendi. Equidem ut apud Geometras *curvum* norma sæpè est, ac regula recti; fas est exinde decernere, quibus in morbis proficua sit, quibus econtrà noxia venæ sectio, tùm vesicantia, ac cætera quæque consueta Artis præsidia. Profectò si ab *Hippocratis* ævo ad hæc usque tempora hisce vestigiis institissent Medici, optatæ perfectionis apicem iam dudùm attigisset Ars, quæ coniecturis & adhuc iure meritò fæta illis videtur, qui haud sciunt errores non Artis esse, sed Artificum.

Præfatę pectoris ægritudines meritò Erysipelata Pulmonum dicendæ potiùs.

LVI. Omne scilicet, ut ad exaratas pectoris ægritudines me conferam, intrà Thoracis claustra intimè latebat malum; Quod quidem, si Erysipelatis morem, incre-

incrementa, exitum, quibus idipsum sese perspicuum præbet aliquandò, ac recèns præbuit, attentiùs expendimus, ac utrumque horum invicem comparamus, nihil omninò diversum, ac discrepans reperimus; Quin imò fateri opus est eiusmodi exaratas pectoris ægritudines nil aliud reverà esse quàm *Erysipelata Pulmonum*, quæ in gangrænam dein, aut suppurationem, aut in utramque tendebant. Febrim quod attinet, eiusdem hæc ipsa erat indolis, ingeniique, ac illa, quam iam tùm comitem sibi adsciverant Erysipelata superiore Autumno orta. *Crymodem* vocabat *Aetius*, ut eam ab *Typhode*, ac *Lypiriâ* secerneret, quæ obsesso Erysipelate hepate, aut ventriculo oritur. Ut autem ad pectus potiùs, quàm ad aliam quamlibet partem præcipiti gradu rueret morbifica materies, ibidemque phlegmonis modò, modò Systrophes, aut abscessus more subluderet, totque diras adeò ęgritudines gigneret, haud abstrusa res est intellectu. Quandoquidem huc, qui per universum corpus *Cur ad pectus magis quam ad cęteras partes morbifica illapsa materies.*

perenni lege fertur cruor, totus pleno alueo pertranſit; Huc mira triplicis generis vaſorum textura præclaro invicem ordine ludentium conſpicitur; Huc denique aeris alterationes quotquot effingere, aut cogitare animo quiſpiam poteſt, veſtigia ſui relinquunt. Hinc ſolidis, ac liquidis propagata labes; hinc Phlegmona, hinc Syſtrophes, hinc enati ad pectus abſceſſus, quarum omnium ægritudinum parentem cauſſam lubet ab aere ipſo deducere.

Ab ruentibus invicem Auſtro, ac Boreâ mixtum quodpiam per aera ferri quod peculiares morbos induxerat.

LVII. Et ſane ut is *acrioribus moleculis* dives ſuperioribus annis, cùm aſſiduè adeò perflarent Auſtri, ad fluorem liquida coegit, ac dirè admodum ſi quis unquam, adversùs ſolida ſe ſe præbuit, eadem criſpando, vellicando, erodendo, ut tot palàm fecere ſpaſmodicæ affectiones, quæ tùm temporis immanitèr populabantur: Ut idem *ſubacidis, ac nitroſis Salibus* onuſtus, quas Boreas vehit, eadem ſæpè liquida ad fixitatem deducit, nec ſolidis parcens ea ab proprio ſui elatere cogit recedere, inque ſiſtalti-

cas reflexiones abripi haud ſinit ampliùs; Num viciſſim ruentibus Auſtro, ac Boreâ, cuiuſmodi hæc ipſa extitit labentis anni Conſtitutio, *neutrum* quodpiam corrumpere aptum, ac figere abs re foret excogitare *ſalinum principium*, quod *in aere ludens* haſce intulerit ægritudines, tùm à fixitate, ac *ſtaſi* liquidorum; tùm ab putrefactivâ eorumdem, ac ſolidorum unà invicem conſpirantium labe pendentes? Quot enim ludere in mores ſalia novimus? Quot illa formas induere? In quot ſeſe laruas effingere? Quis omnes horum ſpecies recenſuit unquàm, *quot nec Proteus quidem luſit, nec coloratus ſpectatur Camæleon*? Quis intimiora huiuſmodi Naturæ abdita penetravit? Ut acidum, auſterum, acre, & ſexcenta alia in Sanguine latent inconſpicua; ità in aere innumera ludunt, quæ homines *multimodè* afficiunt, ac tot diverſa inferunt mala. Equidem in eiuſmodi rerum trepidatione, totque inter ventorum oppoſitos flatus æquum erat internoſcere inſolitum aliquid *per ęthera inane fer-*

ri, quo semel affecta liquida, ac solida fixitatem illa, hæc labem, utraque necrosin, ac gangrenam susciperent.

Ut ab diversis effectibus conijciebatur.

LVIII. Eiusmodi itaque exoticis salibus imbutus aer obvium quidquid, ac suscipiendæ labi aptum magis inficit, ac lædit. Quæ quidem salia cum diversæ adessent naturæ, diversas quoque affectiones induxerant, *Phlegmona* nempè, *Systrophes*, *Sphacelos*, *Apostemata*, prout figendo, & erodendo apta, aut horum alterum, aut utrumque sæpè pepererant. Nunquàm autem Sphacelo obsita ulla visa pars, quin huic inducta in liquidis stasis proluserit, ortumque dederit, ac incrementum. Nùm verò exitiales eiusmodi moleculæ ab spirantium adverso invicem flamine ventorum concursu, nùm ab aliâ quâpiam fortè caussâ repetendæ sint, decernere nemo ausus unquàm, ac revelare? An Terræmotibus quidquam tribuendum, iure dubitat (*a*) Clar. *Gagliardus* quod idem

Gagliardus laudatus.

(*a*) *Relazione de' mali di petto dell' anno* 1720. *p.* 33.

idem obſervationibus longâ annorum, locorumque intercapedine diſſidentibus, inſtitutis, ac collatis invicem comprobare nititur. Aſt & id ipſum gravibus adhuc laborat difficultatibus, quas quidem prævidit laudatus Author, haùd tamen pro rei dignitate perſolvit.

LIX. Haſce inter læthiferas particulas liquidis, ac ſolidis æquè infenſas, exitioſæ, ac pernicioſæ magis erant, quæ gangrænoſam labem inducendo pollebant magis. Hinc enim enato celeritèr Sphacelo velox diſcrimen, ut ægroto *ſexto, ac ſeptimo* obtigit, aliiſque nonnullis, qui quarto plerumque, quinto, ac ſexto die defuncti ſunt. Noſſe erat huiuſmodi figentis veneni vim, (ſit verbo venia,) vel ab ipſo ore, vultu, oculiſque ægrotantium perturbati inſtar hominis, attonitique, fero heù, trucique obtutu; Lingua iis urens, ingenſque in ſpirando fervor aderat, ac præcordiorum æſtus, ſitis Tantalea, dejectiones alvi nigreſcentes, extrema frigida, pulſus per totum morbi curſum vix elatus, ac penè delinquens

Imminentis gangrænæ, ac Sphaceli indicia.

idem

idem deficiensque. Atque iis quidem magni subsidii extitit Theriaca recens unà cum cardiacis assumpta, cuius beneficio haud pauci evasere. Nec exiguam quoque opem attulere vesicantia initio admota, horum quippè auxilio ad loca remotiora protrusis læthiferis, exoticisque salibus, seù ut Practici aiunt, morbifica materie producta, atque ibidem exonerata, non omnes passim enecabantur, quamplurimi etiam superstites fiebant.

LX. Nec verò quis me fortè putet inconsideratè adeò Theriacam in huiusmodi Phlogisticis, ac mali moris pectoris affectibus adhibuisse. Ecquid enim ex ingenti remediorum segete usu præclarius, ubicumque internæ viscerum corruptionis, ac Sphaceli metus est, quam Theriaca, quæ læthifera spicula eludat, putredinem arceat, cruorem ne effractis vinculis in fluorē totus abeat, coerceat, ac mobilissimas illius partes retineat? Nùm in Pestibus, quarum Natura in tenuissima, celerrimaque putredine maximè

versari,

versari, vel ex eo clarum fit, quoniam nullus morbus illis æquè est contagiosus, præsentissimum hæc ipsa auxilium est, cæteris longè præstantius? Narrat (*a*) *Forestus plerosque Hagæ Comitum anno* 1580., cùm eiusmodi ægritudines dirè ibi crudeliterque sævirent, *se ipsos tùm alios absque Medici præsentia curasse assumptâ Theriacâ*. Quod tamen auxilii genus, ut potè vulgare, ac comparatu facile haud ipse omninò probare videtur, ait namque idem, *præstare magis ea omnia adhibere, quæ vera methodus curandi docet, quàm uno calipodio, ut calcearij, aut uno medicamento omnes curare*. Nunquàm enim fortè noverat adhuc Vir eximius specificorum usum in Medicina, aut quod illius ævi mos erat, crediderat ipse sanari haud posse tutò ægritudines, nisi peregrina, ac pretiosa remedia comparentur, quæ *Forestus notatus.*

Lucis in ortu
Indus, Arabs, Syrus, divesque Sabæus
Vicino

(*a*) *Obs.* 3. *de febr. cum morbo Epid. grassant. p.* 152.

Vicino ſub ſole legit, quæ præbet Orontes,
Eximia ignoto mittit quę Nilus ab ortu.
vanam ſcilicet ac futilem Medicinam eſſe, quę remedia proponit, ut *Plinius* loquitur, parata vulgò, inventu facilia. Heù quàm miſerabilis aderat illis temporibus Reipublicæ noſtræ facies, quotve nobiliſſimam Artem erroribus implicarunt ingenia Arabum?

Vomicarum generatio, ac incrementa.

LXI. Ubi verò inflammatoria materies in ſuppurationem abierat, perque illa ſputum expurgari cæperat, ſumma erat nitendum ope, ut ritè id leniterque prodiret, tutaque dein, ac ſubita ulceroſi loci depuratio contingeret. Subit hic loci, atque in memoriam redit miræ in præclara Veſtali curationis exemplum, cui huiuſmodi abſceſſus in Pulmone diù latens erupit tandem, ipſaque unà cum ſputo folliculum ipſum (mirabile dictu) quo purulenta materies includebatur, eiecit. Erat is cyſtidis inſtar efformatus, inque eius fundo purulentus humor conſpiciebatur eiuſdem coloris, ac ſubſtantiæ, cuiuſmodi aderant

rant ſputa, quæ iam diù ante prodierant. Veſiculam adfuiſſe crediderim in hunc morem protenſam ex iis, quibus totus undique Pulmo eleganti artificio componitur, in qua ceù in folliculo, aut cyſtide pus continebatur, atque earum quidem, quæ maioribus Tracheæ ramis proximiores ſunt, quo faciliùs aſſiduis tuſſiendi conatibus omni, quò adnectebatur, ſoluta compede aereos tubulos, quorum ad fines exiguæ eiuſmodi veſiculæ appenduntur, ſubire potuerit, perque os dein protrudi. Equidem folliculatas, ut aiunt, Vomicas, ſeù huiuſmodi Pulmonum abſceſſus, qui propriam ſibi Cyſtim comparant, nil aliud eſſe arbitror, niſi veſiculam quamdam hoc pacto extenſam, purulenta in illam materie è finitimis vaſis ſecedente, atque ibidem collecta, quo uſque tandem ob ſui copiam, aut nimiam acrimoniam effracto clauſtro in aſperam arteriam, aut in cava Thoracis effundatur. Anatomica Pulmonum adminiſtratio perſpicuiorem rem efficit: Quippè ſanguifera vaſa, quæ

Vomicæ folliculatæ quæ.

per totum Pulmonem innumeris propaginibus diſſeminantur, quæve admirabilem ibidem contextum explicant, ad univerſas veſiculas pergunt, iuxtà quas illa variis amplexibus, ac gyris unà invicem ludunt, ac deſinunt. Ecquid autem conceptu obvium magis, quàm tenellis deſinentibus arteriarum, aut venarum orientibus ramulis diſruptis, in veſicularum ſinus ſanguinem ſenſim effundi, ibidem colligi, ac dein in pus verum abire? Hinc enormes aliquandò eiuſmodi Vomicæ, aut plures unà ſimul eodem tempore, aut ſucceſſivè erumpentes. Videmus in ſtatu præternaturali aneuriſmata paſſim, ac varices ab dilatatis arteriis, aut venis efformari, ac diverſas paſſim glandulas laxiores evadere intumeſcere, inque magnam molem conſurgere. Nùm æqua ratione veſiculares pulmonum cellulæ extendi magis, ampliores effici, ac dilatari haud poterunt, ſubque folliculi imagine minus in Anatomicis peritos eludere? Nùm & eadem fortè hæmophtiſeos incrementa, ac

incu-

incunabula, totque dirarum pectoris ægritudinum?

LXII. Altera Vomicæ ſpecies recenſetur, quam tamen vix ego Vomicam dixerim; Quando ſcilicet in pulmonibus foveam unicam, aut fortè binas efformari quandoque contingit, eaſque circùm circà parietes calloſos obtinere, ità ut materies ibi collecta in maſſam ſanguineam minimè transferatur, ſed quotidiè tota, copiâ licet ingenti, expectoretur; Hi ſatis ſani degunt, benè reſpirant, comedunt, & dormiunt incolumes, aut ſaltem in modico corporis habitu perſtant, & non rarò perſeneſcunt. Hinc nonnulli dicuntur Phtyſin per 30. aut 40. annos habuiſſe. Vivit apud nos Mercatoris Uxor quinquaginta quinque annos prætergreſſa plurium liberorum mater, è quibus unus ante biennium Phtyſicus obiit: Illa habitu phtyſico ab annis pluſquàm viginti merè purulenta expuit ſceleton referens, & quamquàm à catarrhis in pulmones crebrò decumbentibus præter frequentes ex liene ægritu- *Altera vomicæ ſpecies ex Villiſio.*

dines, fato sæpè fuerit proxima, nostraque cura liberata, periculo tamen semper defungitur, ut in illam quadrare queat, quod eam mulierem, de qua *Hippocrates*: *Quinquies mortua est*. Quemdam olim secui tabe extinctum, cuius dùm pulmones inspicerem binas utrinque cavernulas avellanæ capaces, non tamen exactè rotundas, aut æqualiter cavas reperi, sed quasi laceras, acsi à mustela, vel à glire frustulatim portiuncula avulsa pulmones exesi fuissent. In harum altera ulceris callo recens obducti vestigia adhuc supererant. Sæpè is sanguinem tussiendo expuerat, tùm paucis ante obitum diebus magna copia eiecit atri, spumosique.

Cadaveris sectio tabe extincti.

LXIII. Utque rem in pauca contraham: Ut nullam absque folliculo, seù cystide vomicam concipio; Ità harum quotquot occurrunt, Sedem, ac locum in vesicularibus pulmonum cellulis statuendum autumo. Hinc purulenti, ac puris discrimen; Quæ namque ab effracto apostemate expuitur materies, verum illa

Puris ac purulenti discrimen.

ac

ac genuinum pus eſt. Quæ verò purulenti inſtar ſe habet magis, hæc nullam pręgreſſam, aut pręſentem vomicam, aſt aut flaccidos natura pulmones, aut eoſdem nimio onere oppreſſos ſignificat, Quod ſanè ritè eſt ſecernendum, ne ſępè quamlibet aliam pectoris ægritudinem pro vomica accipiamus. Vtriuſque, purulenti videlicet ac puris diſtinctionem pręclarè aſſignat *Divinus Senex lib. de alim.*; Enim verò ut haud concipi unquàm poteſt ullum fieri poſſe pus abſque ſuppuratione, quidquam ſanè inter hoc, & purulentum intercedere opus eſt, quod nempè ad purulentum tantummodò ſufficiat ſanguinis vitium, ſecùs ac in pure generando cui & ſolida ſuum quoque calculum prębent. Adversùs *Hippocratem* ſtare videtur *Galenus* ex ſanguine pus fieri ratus, quod in phlegmone in abſceſſum abeunte ſanguis extrà vaſa effuſus in pus vertatur. Atqui haud advertit ipſe ſuppurationem haud fieri unquàm poſſe abſque carnis eroſione, quod ſanè indicat ſinus poſt puris eva-

cua-

cuationem sępè relictus; Sanguis enim fusus, & calefactus, ut antiquissima Verba usurpem in hac parte, humidam, & calidam carnem, quam attingit, corrumpit, ex qua carne, si Natura robusta fuerit, verum pus nascitur, cui non rarò admiscetur aliquid puriformis ex sanguine, & humoribus extrà vasa effusis. Ego quidem totum, quod adest inter pus, ac purulentum discriminis ab ipsis humoribus petendum existimo: Vel enim sanguis est, vel lympha, quæ in pus abit. Utrumque enim horum per proprios sibi demandatos ductus uberi gurgite excurrit. Vtque ab illius vitio verum pus, sic ab lympha pituitam illam putrem, seù purulentum illud, quod à vero pure secernitur, generari puto; Ad utriusque verò generationem solida æquè concurrunt; Discindi hęc namque, erodi, aut quocumque alio modo lædi opus est, ut inde ab receptaculis suis, per quæ vehitur, sanguis, aut lympha secedat, inque pus abeat, aut purulentum. Atque hinc è folliculatis vomicis

verum

verum pus, ſecùs verò ab iis, quod foveas dumtaxat, aut cavernulas in pulmonibus obtinent, exire cernimus; Quod illæ ab ſanguine per ima quotquot Delubra pulmonum diſcurrente, atque in veſiculas exundante enaſcantur. Hę verò ut plurimum in extima pulmonum parte conſpiciuntur; Lymphatica namque vaſa ſuperficiem tantum pulmonis attingunt, perque illam aſſiduo luſu feruntur.

LXIV. Ceterùm quodcumque illud ſit diſcrimen, quod inter purulentum, ac verum pus intercedit; Idem illud facere videtur, quod & alterum. Utrumque enim ſępè inevitabili fato proluſit. Rursùs in hoc etiam differunt, quod pus malum ſit ut ſignum, & ut cauſſa; Ut ſignum quoniam abſceſſum, & inflammationem ſyſtrophicam pręceſſiſſe declarat; Vnde conſumptio partis pulmonis ſequitur: Vt cauſſa quia niſi exeat, febrem lentam fovet, rigores inæquales affert, & corrumpit partem, & in qua manet, & contagio vicinam. Pituita

Pus malum eſſe ut ſignum, & ut cauſſam.

verò

verò putris, seù purulentum, malum est ut caussa tantùm, quoniam afficit Pulmonem ipsum morâ, nisi exitum habeat. Sic in tussibus aliquandò cum pituitâ excernitur, & sputum album, & semiputre, atque ut aiebat *Hypocrates*, simile puri. Quæ huic succedit Phtysis diuturnior, ac propagari aptior alterâ est, quæ ab vomicâ provenit.

Observatio Practica.

LXV. *Verùm illuc, unde cæpi*; Eiusmodi pectoris ægritudines propè comitabantur anhelationes, quas Græci Asthmata vocant, Tusses, raucedines, capitis dolores, ventris tormina; atque è chronicorum classe Hydropes, eæque pectoris potissimum, Tympanitides, Tabes, Arthritis, Scabies, postremaque hæc pueris præsertim, ac fæminis. Quædam etiam per æstatem gliscere visæ febres mali ingenii, eòque illæ peiores, truculentioresque, quò Canis instar rabidi hos, atque illos absque latratu lacessebant; Hisce se se addiderant verminosæ aliæ, hasque inter nonnullæ, quę incerto plerumque circuitu, miti, placi-

Ceterorum per Æstatem sævientium morborum narrationis continuatio.

placidoque vultu ludebant, quæve diriores, inclementioresque evadebant, si quis illas consueto more expugnare tentaverat. Obesiores in universùm, quibus

Pinguis aqualiculus propenso sesqui
pede extat

sæviùs, crudelitèrque magis vexati; Tùm qui antiqua in Cruribus, aut Tibiis ulcera, aut peculiarem quampiam ægritudinem diù fovebant. His namque inopinatò arescente ulcere, aut vetere sanato malo pectus illicò afficiebatur infausto successu. Hoc pacto sublatum initio veris Romanum Pontificem CLEMENTEM XI. audivimus, delatis mox Ecclesiæ clavibus Generis nobilitate, ac moribus Spectatissimo Viro *Michaeli Angelo* Cardinali *de Comitibus*, qui nomen sibi assumpsit INNOCENTII XIII. maximo totius Christiani Orbis gaudio, ac plausu.

Nova vomicarum Scena diverso more erumpentiũ.

LXVI. Invalescente Æstate frequentiores adhuc, quàm unquàm vomicæ extitere, quæ quidem, etsi pari felicitate

absolverentur, non eadem tamen initia, ac incrementa observabant, ac quæ anteacto Vere proluserant. Plurimis namque levissimâ de causâ vomica erupit, nullo sępè prævio vestigio doloris, aut horum quopiam, quæ sivè futurum, sivè iam factum abscessum, sivè propè impendentem illius disruptionem prænunciare consueverant. Sæpè hos inter fluctus ventorum Variolæ, ac Erysipelata se se prodere conabantur, vix tamen quidquam memoratu dignum edidere. Quidam etiam mediâ Æstate subito fato tùm in Urbe, tùm in Agro erepti sunt. Desinere tandem, saltem haùd ità frequentiores occurrere appetente Autumno cæperant memoratę vomicæ, ac tùm rursùs quidem, dirèq; magis foris prodiere exaratæ febres, quarum tamen vix ullam cernere erat absque comite Pectoris labe, sivè hæc illis præcurreret, sivè in hanc illæ exierint sæpè. Vix pauci per Æstatem Dysenteriâ laborarunt.

LXVII. Primis Augusti diebus magna

gna caloris vis extitit, mox triduum tonitruoſum, pluvioſum, ac quandòque grandinoſum ſucceſſit. Immotus per id temporis Mercurius conſtitit diù; Viſus hic ima repentè petere, ac veluti in Perigæo degere, cùm propè impenderent tonitrus, *Cœlique fragores*. Sæva hinc exarata alvi Tormina acceſſere, quæ etſi primo intuitu leniter laceſſere viderentur, in contumaciſſimas dein, periculoſas, ac pleriſque lęthales ægritudines accedente Æquinoctio degenerarunt. Ingens quoque hic loci commemoranda ſubit Puerperarum clades, quarum plurimę abortivos fœtus edidere. Fortè id nedùm liquido ad lentorem totiès memoratum proclivi, quin, & ſolido quoque nimis debili, ac laxo maximè tribuendum; Utrumque ab arcana, ac inexplicabili aeris conſtitutione, undè & cæteri effectus prodierant, repetendum.

Dira alvi tormina Auguſto orta in læthales pleriſque ægritudines degenerantia.

Magna Puerperarum clades.

LXVIII. Equidem, ut verbo me expediam; Vereor namque ne in magnam nimiùm molem excreſcat Pagina.

Et ſolida, & liquida prę-cipuā mor-borum Scē-nā hoc anno extitiſſe.

na; Si quotquot hoc anno regnarunt, ac longè, latèque ſæviere, malorum indolem, ingeniumque, atque originis principium attentè perſpicimus, nedum video lentoris crimine redarguenda liquida, quin & forte maximam vitii partem ſolidis tribuam nimiâ laxitate peccantibus. Ecquid enim tot vomicæ, ut unam inſtar omnium ęgritudinem in exemplum afferam, ecquid inquàm tot hoc anno vomicæ, quot nunquàm auditæ olim? niſi ab ſolido in criſpaturas ſuas, ac proprios nisûs deduci haùd potente ampliùs, ac penè dixerim, deficiente? Anne fortè quis adhuc, fruſtrà declamante *Petronio* (*a*), in èo eſt, ut totum liquido opus, nihil in æconomiâ animali ſolido velit adſcribere, ignoratione potiùs pertinaci, atque inani ſectæ amore, quàm ratione aut conſilio? Iuvenem nuper ſecui ex febri acutâ vigeſimo morbi die defunctum, cui omnes Peripneumoniæ notæ aderant; Huic univerſa Pulmonis ſubſtantia in ſtrumas veluti compoſita conſpicieba-

Iuvenis ſectio Peripneumonia defuncti.

(*a*) *Satir. pag.* 78.

ciebatur, quibus apertis ingens puris copia prosiliebat. Quidam quoque diuturno affectu catarrhali vexatus, qui mox in ascitem degeneravit, cùm vesci ampliùs haùd potuerit, inediâ necatus periit; Aperto Cadavere summè flaccidos Pulmones, ac multâ sanie repletos, tùm viscera quæq; imi ventris laxa admodùm, ac ventriculum præsertim, comperi occluso penitùs Pyloro, ut nec Stylum quidem admitteret. Nùm id fluidis potiùs, an solidis adscribendum? Nùm, & ultrò toti erimus in expendenda *liquidorum intemperie*, Principis illius intemperiei, quę in solidis est, immemores prorsùs, earum ignari rerum, *per quas vivimus*?

Pylorus omninò occlusus in ascitico.

LXVIIII. Antequàm verò supremam operi manum imponam, plura adhuc in mentem subeunt haùd reticenda, quæque muneris mei esse puto singulatim percensere. Ac primò quidem Monstrum occurrit humanum Trunco bicipiti hoc ipso anno in lucem editum, quodve in scheleti morem redactum cuilibet spectan-

Monstri bicipitis Historia.

ctandum ſervatur. Nihil in illo externâ facie monſtroſi, præter duo capita uni trunco affixa, tùm medium quid inter utrumque caput poſteriore parte prominens ab humero profectum. Ingens verò ſpectaculum, admirandumque rerum Theatrum protulit Thorax quo ſecto bina à ſe invicem digiti unius intervallo ſeiuncta corda unico pericardio obvoluta reperimus, geminoſque Pulmones, ſuâ quemque Trachæa, aereiſque tubulis præclarè inſtructum. Duplex ad utriuſque Tracheæ confinia Thymus inſidebat; Duplex quoq;reperta Aorta;Tres viſę cordis Auriculæ; Ad Dextrum namque utriuſque corculi thalamum ſua aderat auricula ità tamen comparata, atque unà coaleſcens, ut unica apparenter videretur, reverà duplex; Utraque enim arctè adeò invicem connectebatur, ut vix ullum ſupereſſet ampliùs fœderis veſtigium, quod ſanè effugere viſum vix potuit ob iniectionem ceræ rubræ per venam umbilicalem ante inſtitutam ſectionem, cuius ope nedùm vaſa maiora cordis,

dis, ſed & auriculæ ipſæ, perque imum ventrem diſperſa quæque prolixo itinere vaſa, ac præcipuè per Epiploon, Meſenterium ac Inteſtina elegantiſſimè, ac dilucidè manifeſtabantur. Ad ſiniſtrum verò cordis ſinum ſua cuilibet auricula eminebat ſeiuncta invicem prorsùs, atque diſtincta. Siniſtrum corculum paullò maius dextro aderat, exque illo prodiens Aorta conſueto tramite, ac diviſione progrediebatur, quæ autem ex dextro proficiſcebatur, tota penitùs in aſcendentes ramos impertiebatur. Nihil in toto Sterno, ac coſtis peculiare viſum, præterquàm ab primo oſſe Sterni eminens quidpiam, inque arcûs formam elaboratum. Duplex pariter Spina occurrit, tùm Æſophagus; Duo itidem ventriculi quorum quilibet ſua habebat & orificia ſuperiora, & inferiora, ſingula inferiora in propria, & bipartita protracta inteſtina Duodena, & Ieiuna, quæ tandem circà initium Ilei unita concreſcebant, & in unum deſinebant Ileum, Cæcum, Colon, & Rectum. Duplex inſuper Pan-

creas.

creas. Hepar insigne cum duabus vesiculis felleis. Lien unicus. Renes æquo prægrandes magis, quàm in fætu perspici solent. Nihil in reliquis partibus, ac prę-sertim circà vasa generationis monstrosi observatum. Utraque spina toto sui tractu geminata protendebatur ad os usque Sacrum, ubi in unum dein os *coccygis* seù *caudæ* dictum desinebat. Incolumis adhùc dùm, & salva Parens decimam unà cum hocce recens edito fętu enumerat prolem. Visa sibi est quid insoliti pondere ac mole utero gerere postremis pręsertim gestationis mensibus. In lucem editus vitæ superstitis indicium ad aliquot temporis minuta prębuit, quo sacris illum laticibus Christiano ritu abluere concessum fuit, magnâ ortâ apud Theologos lite, nùm unica, an duplex adhibenda fuisset lustratio. Mihi de hac re verba facere omninò vetat Philosophi, ac Medici Dignitas. Satiùs puto huiusmodi monstrorum caussas, ludentisque Naturę prodigia, seù aberrationes propiùs inquirere: Monstrum enim voco

quid-

quidquid Naturâ deforme eſt, hoc eſt *præter communem curſum Naturæ*, cuius tùm varię ſpecies, tùm plures ſignificationes occurrunt, quas hic loci referre non habeo.

LXX. Utque liberè ſententiam meam aperiam: Putarim ego Monſtroſum huiuſmodi partum reverà geminum initiò fætum extitiſſe; Atqui diſrupta præmaturo conatu ovula, aut eadem fortè, vel in ipſo adhuc ovario cohærentia invicem, arctoque fœdere alligata in unum coiviſſe dein, remanentibus pleriſque in partibus gemellorum veſtigiis, atque in iis potiſſimùm locis, quę ad vivificos auræ ſeminalis afflatus vitæ initia primò ſuſceperant. Atque hinc fortè deciſa aliquandò fuiſſet celebris illa Quæſtio de *Cordis* ac *Cerebri* Principatu, niſi horum utrumque geminum occurriſſet, ut proinde aut æqua in utroque motûs vibratio eodem temporis momento facta fuit, ac per conſequens par utrinque dominatûs, ac Imperii ratio, aut in horum neutro quęrenda ſunt vitę primordia. Equidem

Authoris de huiuſmodi monſtrorum generatione opinio.

V in

in illâ rerum caligine tenellę homunculi partes, nec perfectè adhuc omninò delineatæ, vel ad levissimum impetum dissilire invicem, novas hinc subire formas, ac sese in huiusmodi ostenta effingere facilè queunt. Idem namque motus, qui ad procreandum effingendumque fœtum concurrit, idem utique aut concitatus nimis, aut diverso quolibet modo ab naturali more recedens, monstrosos efficit partus: Omne siquidem quidquid in hoc amplissimo Naturæ Theatro sese spectandum præbet, ab certâ quâdam mensurâ motûs proficiscitur. Atque hanc quidem sententiam eò libenter magis securiùsque afferre, ac tueri haud vereor, quod Prę-stantioribus huiusce ætatis Viris, ac speciatim Clarissimo illam, ac amicissimo *Pestalossio* Philosopho, ac Medico Lugdunensium Celeberrimo acceptam esse scio, ut mihi idem *Ornatissimus Vir*, quę illius opinio esset de huiusmodi monstrorum generatione, ac caussis per literas roganti, amicè aperuit, ac unà simul alterius penè consimilis monstri hoc ipso
anno

anno, ac ferè sub idem tempus Lugduni editi effigiem ad me misit, *Iani Bifrontis* instar, ut ab apposita utriusque figura videre est. Summè displicuit Doctissimo Viro internas partes haud perlustrasse, cùm ego illi quæ admiranda in meo reperi, rescripserim; Atqui nullus utique dubitationi locus relinquitur, duplex illi reverà Cerebrum obtigisse, duplex Cor, geminosque pulmones, tracheam, æsophagum, &c. *Ie suis pourtant certain*, sic idem ad me conscripserat, *qu' il a double cerveau*, *double trachèe artere*, *double poulmon*, *double epine du dos*, *&c.* Vocatque id monstri genus, *compositum uniforme*, preclarâ divisione monstrorum in multiformia, & uniformia, eaque rursùs in composita, ac simplicia, ut in pulchrâ, ac eleganti Dissertatione *de Monstris* Clariss. Vir explicat, quam hic loci adnectere pergratum Lectoribus duxi, haud equidem, ut quas mihi laudes tribuit Vir Amplissimus, ipse omnibus patefaciam (longè enim absum ab vaná huiusmodi osten-

Monstrorũ divisio in multiformia, & uniformia.

tatione,) ast quidem ut Meritissimi Viri nomen longè latèque proferam, eximius hinc quoque paginis hisce meis splendor accedat, ac decus ingens.

Illustrissimo, atque Amplissimo Viro

CAROLO RICHA

HIERONYMUS IOANNES PESTALOSSIUS

S. P. D.

VT satis quatenùs in me est desiderio Tuo faciam, Vir Ornatissime hancce *de Monstris* Dissertatiunculam ad te mitto, quâ breviter, & dilucidè pro viribus rem totam expedire conabor

Monstri appellatio. Monstrum est *error Naturæ, seù recessus à statu naturali, qui contingit per accidens Physicum in corpore organisato*, idest in homine, aut in bruto, vel in plantâ; per quem errorem corpora hæc fiunt deformia.

Accidens Physicum dicimus illud quo me-

mediante pars aliqua, vel ſuperabundat abſolutè, vel deficit; Quo pariter fit ut corpori pars aliena innaſcatur. Hinc differt ab accidente modali, quo pars, quę in ſtatu naturali recta debet eſſe, præternaturaliter incurvatur, vel longa abbreviatur.

Poteſt itaque monſtrum definiri *Generationis terminus à ſtatu naturali alienus per accidens phyſicum*. *Illius Definitio.*

Dicitur primò *Generationis terminus*, ut inde pateat errorem illum primæ conformationis rebus tantùm animatis competere. Secundò additur *à ſtatu naturali alienus*, quia illæ res, illa corpora conformationem habent à naturali diverſam. Tertiò demùm *per accidens phyſicum*, ut oſtendatur diſcrepantia, quæ eſt monſtrum inter, & vitia conformationis morboſa, atque etiam *Prodigia*. Unde concluditur dari receſſum à ſtatu naturali abſque monſtro, nullum verò dari monſtrum abſque illo receſſu.

Gigas, & Nanus diſtant à ſtatu naturali tantummodò per accidens modale

Ma-

Magnitudinis in iſto deficientis, in illo verò excedentis à nimiâ, vel minimâ fibrarum extenſione: Itaque Monſtra nequaquàm audiunt.

Gigantis, Nani, ac Monſtri diſcrimen.

Quidquid à ſtatu naturali aliquo modo recedit ſtuporem intuentibus parit; Stupor autem ille variis animi pathematis ſtipatur, quod eluceſcit à conſpectu *Nani*, *Gigantis*, & *Monſtri*: Prior quidem ſtuporem creat benevolentiæ coniunctum, pulchellus nempè videtur, & hinc unuſquiſque ipſius conſervationem exoptat; Alter parit ſtuporem admirationis participem; Tertius demùm ſtuporem horrori commixtum.

Ac accidens inter modale, & Phyſicum.

Homuncio gibboſus, valgus, aut varus, & toto corpore deformis eſt profectò generationis Terminus à ſtatu naturali alienus, aſt per accidens modale, & à vitio conformationis, ſeù vi morbi fit illud. Ceteroquin ſingula membra ſitum naturalem occupant, conſtat numero iuſto &c. Error eſt in figurâ tantùm, quę ſimplex eſt modus, nec ideò Monſtrum dici debet, & hinc commiſera-

ſerationem, nedùm horrorem ingenerat. Æthiops non eſt Monſtrum: Color enim ipſius nil niſi accidens eſt modale.

Fætus natus capite onuſto protenſis crinibus, aut mento prælonga barba horrido, vel etiam canitie tamquam ſenex indecorus aliquid prodigioſi, nil monſtroſi præſefert; Recedit à ſtatu naturali tantummodò quoad tempus. Perinde ac Puella, quæ nata prægnans elapsâ unâ hebdomadâ fætum edidit ex *Ephem. Erudit. Pariſienſ.* Partus ille prodigioſus non Monſtroſus eſt.

Fætus toto corpore lanâ coopertus quaſi agnus, aut pilis alterius cuiuslibet belluæ affinibus monſtrum profectò foret, hi ſiquidem pili ab humanâ Naturâ ſunt alieni; Hic autem error, ſeù receſſus à ſtatu naturali verè eſt accidens phyſicum.

Si fortè fortuna mulier partu ederet animal quodpiam perfectum, & ſpeciei prorsùs ab humana diverſæ, illud animal minimè deberet monſtrum nuncupari, quandoquidem homo illud intuens

ori-

originis nescius nullam animadverteret matrem inter & prolem convenientiam, consensum inter utrumque suspicaretur nullum: Monstrum verò sui notam, & caracterisma in se, & præ se ferre debet, ità ut ex autopsiâ dignoscatur: Productio illa originis habita ratione prodigiosa foret dumtaxat.

Venio iam ad Monstrorum Differentias, seù divisionem, quam ego apud Authores mancam adeò ac discrepantem invenio, ut sequentem concinnare celeri calamo necessarium habuerim: Monstrum itaque vel uniforme est, vel multiforme; Utrumque rursùs simplex est vel compositum. Uniforme est totum eiusdem speciei v. g. humanum in homine, caninum in cane, &c. Multiforme est duarum, diversarumve specierum, aut partes habens omninò alienas, atque extraneas.

Simplex quod unico constat corpore, & nulla extrà numerum gerit membra.

Compositum quod constat vel corpore, vel membris duplicatis, triplica-

tis

tis &c. . Quemadmodum eſt illud, in quo duo corpora perfecta ſuperficie tenus, vel in (*a*) fronte, vel in (*b*) dorſo, vel in (*c*) latere coaleſcunt, vel alio quovis modo cohærent. Hæc & alia huiuſcemodi videantur in *Ulyſſis Aldrovandi Hiſtoriâ Monſtrorum*: Aut illud etiam quod ex duplici corpore (*d*) plus minuſve ſimul immerſo coagmentatur: Aut pariter aliud, quod duplici capite (*e*) tribus, quatuor, vel pluribus brachiis, aut totidem cruribus conſtat, &c.

Monſtrorū diviſio, & exempla ex Aldrovando.

X Sim-

(*a*) *Gemellæ frontibus coherentes. Aldrov. pag.* 635.

(*b*) *Gemellæ dorſo coalitæ pag.* 642. *& gemelli tergo connati pag.* 643.

(*c*) *Gemini latere coaliti. pag.* 644.

(*d*) *Infans geminatus uniceps. pag.* 608. *Fœtus geminatus vultibus oppoſitis. pag.* 649.

(*e*) *Icon puellæ bicipitis. pag.* 404. *Puer tribus brachijs, & totidem pedibus pag.* 490. *Fœtus quaternis brachijs, & pedibus. pag.* 491. *Homo ſex brachijs refertus. pag.* 494.

Simplex uniforme fit monstrum. Primò per mutilationem (*f*], cui nempè unum vel ambo brachia , crurave deficiunt , vel quod capite tantum , & trunco [*g*] donatur , membris verò cæteris caret . Secundò per translationem, sivè transpositionem partium , uti est illud , quod habet [*h*] brachium è Parotide prosiliens . Tertiò per complicationem mutilationis simul, & translationis , sicut illud, quod unico inter scapulas brachio gauderet .

Simplex multiforme monstrum efficitur, primò per additionem partium extranea-

[*f*] *Monstrum altero brachiorum mutilato pag.* 486. *Homo quadragenarius brachiis carens . pag.* 481. *Infans sine pedibus . pag.* 520.

[*g*] *Infans sine brachiis , & pedibus pag.* 478.

[*h*] *Infans brachio transposito pag.* 487.

tranearum ut illud quod gestat [*i*] cornua, vel (*l*) caudam, aut (*m*) cucullum, palliumve [*n*] carneum. Secundò per commutationem membrorum propriorum in aliena, quod fit quum aliena membra in locum nativorum supponuntur, & substituuntur, uti monstrum illud quod gestat caput (*o*) belluinum, aures (*p*) leporinas, aut manticarum effigie (*q*) ad genua usque pendulas, vel Elephantis probo-

X 2 scidem

[*i*) *Monstrum humanum Cornibus arietinis. pag.* 460. *Homo cornutus in Ducatu Humenæ inventus pag.* 127.

[*l*] *Satyri altera species. pag.* 25.

[*m*] *Infans cucullatus. pag.* 583.

[*n*] *Infans pallio carnoso indutus pag.* 584.

(*o*) *Cynocephali effigies. pag.* 22. *Homo ore, & collo gruis pag.* 14. *Monstrum capite asinino. pag.* 368.

(*p*) *Infans auribus leporinis. pag.* 456.

(*q*) *Homo fanesius auritus. pag.* 10.

scidem (*r*) loco nasi, vel pedes (*s*) caballinos, seù (*t*) anserinos, aut ungulas avium more (*u*) vice manuum, pedumve appensas &c. aut illud demum quod mediâ sui parte (*x*) humanum est, alterâ verò belluinum. Tertiò per accidentias simplicis uniformis his posterioribus complicata v. g. mutilationis, & commutationis simul. (*y*)

Compositum erit uniforme quoties membra multiplicia eiusdem erunt speciei.

Com-

(*r*) *Infans cum promuscide pag.* 373.

(*s*) *Hippopos. pag.* 32.

(*t*) *Infans manibus, & pedibus anserinis. pag.* 504.

(*u*) *Monstrum pedibus, manibusque ungue avium refertis. pag.* 377.

(*x*) *Fœtus semihominis, & semicanis effigies. pag.* 651. *Infans partibus inferioribus caninis. pag.* 571.

(*y*) *Fœtus sine brachiis cum cauda piscis loco crurum. pag.* 480.

Compositum multiforme evadit quum duo (z) corpora diversæ speciei adunantur , vel quum unum , idemque corpus duo , vel plura possidet capita, humanum aliud , alia (1.) belluina , vel membra extraneis commutata in duplici corpore. (2.)

Compositum , & complicatum ex accidentibus monstri uniformis simplicis puta : Primò mutilationis in corpore exempli gratia bicipiti brachiis carente : vel in Puellâ Bifronte ex Museo nostro , cui tres tantum pro utraque facie prostant aures: Aut secundò transpositionis partium : Aut tertiò mutilationis simul, & transpositionis : Vel denique ex aliis accidentibus monstri multiformis simul unitis.

Mutilum, seù simplex uniforme Monstrum per mutilationem uniforme dicendum est ; Reliqua omnia deformia vocabuntur. Pergo

[z] *Fœtus bicorpor humanus, & caninus . pag.* 652.

[1. 2.] *Exempla desiderantur, forsan per tempus evenient aliquandò.*

Pergo nunc ad caussas exquirendas monstrorum ; In qua quidèm re mihi metipsi valdè gratulor, Vir Celeberrime, quod unà tecum sentiam , atque decernam. Et sanè ut ab uniformi simplici exordiar juxtà allatam à me superiùs divisionem, Abolitionem fibrarum, nonnullarum saltem, caussam esse suspicor mutilationis in monstro simplici uniformi . Quotquot enim fibræ in delineato Embryone, quod ovo includitur , delentur , totidem à fætu partes resecantur .

Fibræ nonnullæ in ovo à sede suâ dimotæ caussa sunt transpositionis erroneæ; Dimoventur autem , seù potiùs deflectuntur fibræ tenellæ à levi quavis compressione in ovario perpessâ , à fortiori namque expunguntur omninò , quæ caussa est mutilationis. Prædictarum caussarum concursu mutilatio simul, & transpositio fiunt. Monstrnm multiforme partibus alienis, vel succrescentibus , vel propriarum loco succedentibus caussam habet maternam imaginationem depra-

Monstrorũ caussæ, & initia.

vatam

vatam in homine, in bruto autem variarum ſpecierum ſimul coeuntium mixtionem, interdum etiam cerebri belluinæ matris diſpoſitionem imaginationis humanæ vicariam.

Compoſita uniformia fiunt à cohærentiâ duorum, vel plurium ovorum, quorum partes quædam diſtentæ extant, aliæ verò compreſsæ ſupprimuntur.

Compoſita multiformia ab ovorum coniunctione, & ab imaginatione ſimul vitiatâ in homine pendent; At in belluâ à coniunctione ovorum ſimul, & à diverſarum ſpecierum in coitu commixtione, vel ut iam dictum ab aliqua cerebri diſpoſitione imaginationis vicem, & vitium ſupplente.

Ovorum coniunctio in ipſo ovario perficitur ob abolitionem ſepti inter ovum utrumque medii, per obſtructionem, ſeù compreſſionem ſucco nutritio tranſitum denegantem deleti, quo fit ut duo ovarii calyces, ſeù loculi concreſcant in unum, ovaque contenta approximentur,

Ab deletis, aut quopiã alio modo vitiatis in ipſo ovario fibris deducenda.

tur,

tur, & plùs minùsve simul immersa coalescant, quapropter illa sic conjuncta eodem tempore fæcundantur, atque unum totum constituunt, quod per tubam Fallopianam in uterum devoluitur.

Nec sanè hęc ovorum coniunctio vanæ, & fallaci conjecturæ superstruitur: Videatur de hac re *Harveus in exercitationibus de generatione Animalium*, in quibus sic legere est [*a*]: *Nec desunt sua monstra ovis; huc referri possunt ova gemellifica, quæ duobus vitellis prædita sunt, quale nuper in utero Gallinæ perfectum, testâque obductum reperi .... Ex istiusmodi ovis gemini pulli nascuntur, &c.* Equidem testimonium istud, Vir Pręclarissime, nil adhuc facit ad monstrosam pulli bicipitis originem, quam attulisti; Ostendit tantummodò oriri pullos gemellos ex eodem ovo excludendos ob duplicem vitellum distinctum in illo ovo contentum. At sic pergit idem Har-

Harveus citatus.

veus

[*a*] *Exercit.* 12.

veus (*b*) *Vidi ſæpè ova gemellifica, quorum ſingulos vitellos bina albumina ambiebant cum membranis communibus propriiſque ſingillatim obvoluentibus. Alia quoque ova vidimus cum binis vitellis quaſi connaſcentibus, quibus utriſque unicum albumen commune circumfundebatur.* Ultimum hoc teſtimonium duas includit partes, prima quidem pertinet ad gemellos pullos ex ovo apparentèr unico, re ipsâ tamen duplici natos, altera verò ad pullos monſtroſos, aut geminos, aut bicipites ob duorum vitellorum cohærentiam.

Sic res abſtruſa, Vir Ornatiſſime, paucis elucidatur verbis: Hincque patet quantus fuerit antiquorum error cogitantium monſtri bicipitis, vel multimembris cauſſam materiæ prolificæ redundantiam eſſe, quum potiùs in huiuſcemodi monſtris defectus, aut abolitio ſemper reperiatur partium plurimarum mutilatarum. *Antiquorũ error oſtenditur.*

Enim verò, ſi duo capita corpori eidem inſideant, ova duo Natura ſuppe-

Y ditavit

(*b*] *Exercit.* 23.

Bicipitis monſtri efformatio explicatur. ditavit ad gemellos embryones perfectos ſeorſim producendos idonea, at duorum ovorum occurſus partes quaſvis compreſſione attritas delevit omninò: Bina capita nullam paſſa compreſſionem diſcreta remanſere, corpus verò ſuppoſitum ex adhæſione utriuſque corporis ad quodvis caput attinentis conflatum eſt, quorum duorum corporum mediam partem reſectorum medietates duæ ſuperſtites quaſi per inſitionem coaluere, mediante vaſorum, & fibrillarum tùm carnoſarum, tùm oſſearum anaſtomoſi, donec ſubſtantia ubique mollis, ductilis ubique exiſtebat; Et, ut vera loquar, qui vocatur error in animali producto, operæ pretium eſt mirâ induſtriâ comparatum ex parte Naturæ producentis. *Naturæ in producendis Monſtris induſtria.*

Quâ quidem idæâ Phyſiologicâ omnes id genus coniunctiones monſtra compoſita uniformia efformantes ſatis ſuperque exponuntur. Quoad verò monſtra multiformia, nemo neſcit qualis ſit Auctorum mens in enodandâ vi Maternæ imaginationis in fætum perversè agentis; Et hæc

de

de Monstrorum naturâ, & origine dicta sufficiant. Reliquum est ut Tibi toto animo gratuler, Vir Doctissime, de Laude maximâ, quam ab suscepto opere de *Morbis vulgaribus* iam percepisti, & in dies magis percepturus es. Perge, (quod facis) iuvare rem Medicam, neque formides blacteratorum, & sciolorum aculeos: nunquam caruere invidiâ egregii, fortesque conatus. Fortasse enim hi maximè ex eo opere profecturi sunt, quibus id magis sordescere videbitur. Vale, & me ama, à quo amaris plurimùm. Lugduni Segusianorum pridiè Kal. Ianuarii MDCCXXII.

Clar. Viri ad Authorem gratulatio ob susceptum opus de morbis vulgaribus quotannis conficiendũ.

LXXI. Idem, quod ex Clariss. Viri sententiâ de humanis fœtibus additum est, de cæteris pariter dicendum: Idem namque in singulis Naturæ producentis error ne dixerim, an lusus miro artificio comparatus? Agnam bicipitem vidisse olim memini Trajecti ad Rhenum, cùm magnus ibi ac toto Orbe spectatissimus Pacis conventus ageretur. Nuper etiam apud nos Vitula biceps vili pretio spe-

Agna, ac Vitula biceps ab Authore visa.

ctanda offerebatur è Cervâ orta, ut vulgò ferebatur, ac Tauro; Atqui huiusmodi exempla innumera propè, atque ad nauseam ferè habentur apud curiosarum rerum Collectores. Quod verò meæ tùm Celeb. Viri hypothesi opponi forsan videbitur, ut ego ad illum miseram, ab oviparis id unicè peti potest. Visa namque aliquandò, ac mihi quidē haud ità dudùm Gallinula biceps; quo sanè videri potest nonnullis monstrosarum huiusmodi productionum caussam haudquaquàm ab cohærentiâ, seù coniunctione ovorum, ast intrà eiusdemmet ovi circumferentiam quærendam esse. Rem omnem præclarè explicat Immortalis *Harveus*, ex cuius mente Vir Clariss. tùm gemellorum, tùm monstrosarum huiusmodi productionum generationem ostendit. Etsi enim unicum apparenter videatur ovum, ex quo vel geminus, vel monstrosus idem pullus emergit, re ipsâ tamen duplex existit, nec aliter concipi potest res. Hæc autem ovorum cohærentia in ipso ovario inchoatur perficiturque.

Huiusmodi monstrorum generatio in oviparis.

que. Coniuncta hinc ovula unà simul ad uterum elabuntur, ubi durâ obducta Testâ amplectente sub unius ovuli imagine ludunt. Id verò totum ipsa ovarii, seù loci, in quo gallinarum vitelli continentur, habitudo perspicuum facit. Singulis namque ovarium adest, seù superior Matrix *Fabricio* statim infrà hepar, ceù vuæ racemus, cuius in centro quamplures pediolos, seù pedunculos, appendiculas fortè umbilicales, seù fistulas *Aristotele* dictas videre est, quarum quęlibet à racemi fundamento ad vitellum producitur, quem cùm contingit, dilatatur, & perindè ac nervus opticus in oculo amplificatus, vitellum externâ tunicâ obducit, eumque ferè integrum ambit; Atque hinc quidem propter similitudinem *Calyx* dicitur. In hoc tamquam in sinu inchoamenta pulli delitescunt. Infinita propemodùm vitellorum multitudo per totum ovarium in uno veluti acervo conglobata conspicitur rotundæ figuræ, & cuiusvis magnitudinis, in quâ à minimo ad maximum ea intercedit differentia

Ovarij Gallinarum descriptio. ex Graafio.

ferentia, quæ est à grano sinapis, aut decuplò minoris ad fructum ferè nucis Iuglandis, aut mespili. Eò autem maiora evadunt ova, quò à centro dissita magis; quove sensim auctiora evasere, aut spontè suâ, aut contrahentibus fortè sese anterioris membranæ fibris disrupto claustro ex ovario prosiliunt, abque infundibulo, seù membranosa oviductûs expansione excepta per oviductum ad eam partem, quam memoratus *Harveus* Gallinæ uterum, seù Matricem appellat, diriguntur, in qua ovum perficitur, albumine cingitur, & testa contegitur, remanente exteriori tunica cum pediolo racemo affixa.

Gemellorum ortus, ac incrementa.

LXXII. Coalescunt itaque, adque gemellorum, aut Monstri productionem cohærere utraque invicem unà debent germina; At huiusmodi coalitus, seù cohærentia in ipsomet ovario persolvitur. Ibi ab quapiam vel levissima caussa compressis, atque hinc cohærentibus invicem magis calycibus, seù pediolis, magis quoque invicem cohærent ovula, agglutinan-

tinanturque, ità ut unico pediolo unum veluti ovum insideat; Quod verò gemellos hinc sæpè, quandoque etiam Monstra oriri videamus, ex eo fit, quod vel duo illa ovula agglutinata hoc more invicem propria adhuc quæque membrana, seù tunica obvolvuntur, ac bino albumine gaudent, vel unicum utrisque albumen commune circumfunditur binis quasi connascentibus vitellis, ac simul unà vario ordine permixtis. Eadem quoque Clariss. Viri *Antonij Vallisnerij* de huiusmodi Monstrorum generatione sententia est, ut ipse Laudatissimus Vir in recèns edito elucubratissimo Tractatu *Della Generazione dell' Uomo, e degli Animali* dilucidè explicat refutatis integrè, atque reiectis quotquot hactenùs in hoc argumento effinxere sibi tùm Veteres, tùm recentiores. *Nascono i Mostri* (*a*) sic ipse ait, *da due, o più capi, o con altre membra, e parti moltiplicate, o insieme, come ramo con ramo, attaccate, o incastrate, e fatto di due tronchi un solo tronco*

(*a*) *Parte* 2. *cap.* 17. *n.* 5.

tronco, perciocchè due, o più germi, o due, ò più vova mature possono in uno restringersi, o ammonticellarsi, e così strettamente combaciarsi, che col tempo s'attacchino, si compenetrino, s'intrighino, e un solo corpo confuso, e addoppiato compongano. Ciò appar manifesto nelle vova delle Galline, che hanno due, o più tuorli, d'onde nascono polli con due, o più capi, o con le membra moltiplicate, de' quali molti conservo nel mio Museo. Quàm facilè verò, etsi inconspicuè penitùs in tàm abstruso Naturæ Templo, ac Delubro concipere est binos, aut plures invicem calyces comprimi, inque unum evadere, binosque hinc aut plures vitellos suo quempiam calyce, ac propè dixerim carcere comprehensum coalescentibus pediolis agglutinari simul, connecti, inque gemellos modò, modò in monstra, atque huiusmodi portenta efformari, admiranda prorsùs! Is *ille* profectò est *aureus arbore ramus*, qui *nemore in tanto* nulli sese ostendit adhùc vel solertissimo Virûm.

LXXIII. Atque, ut quo more superioris

rioris Anni morborum narrationem absolveram, labentis historiam conficiam; Reliquum est, ut pauca adhuc de Massiliensium Peste, quod alterum erat commemorandum, adiiciam. Mirum utique quantum illa gliscēdo itineris paucos intrà menses perfecerit. Postquàm enim Massiliam, opulentissimum Galliæ ad mare internum emporium, Arelatum veteris Burgundiæ Caput, Aquas Sextias, Telonem Martium, tùm pleraque iis finitima Oppida, ac Pagos dirè infestaverat fœda lues: Avenionem paullò ante Veris exordia pervasit, tractumque Arausionensem, ac universam propè *Occitaniam*, Narbonensem olim Provinciam dictam, nunc *Languedoc*, quasi *Langue de Goth*, quod circà Annum Christi CCCC. Gothorum Hispaniam, atque Italiam vastantium pars illam invaserit, nomenque Regioni de suo imposuerit. Prolixa res esset tot sigillatim recensere funera, ac clades, quas dira adeò Pestis edidit, ac etiamnùm huc illuc incendii instar oberrans edit. Observatum quidem Æstate *Massiliensium Pestis narratio.*

Excandescere hanc magis Æstate, quam hyeme.

hanc excandescere magis, ac Bacchantis in morem ultrò citròque furere; hyeme verò mitescere, ac sese propè omninò condere. Quousque scilicet erodentes moleculæ hiberno frigore minùs sæviendo pares ab æstivo calore elatæ dein, ac vulnerando aptæ irascendi imperium acquirant, ac polleant magis.

Pestem inter ac contagiosos morbos, tùm hosce, ac cæteros, qui non contagiosi vocantur discrimen.

LXXIV. Sanè ut contagiosos omnes morbos peculiari cuidam veneno adscribimus, quo obvia quæque corpora morbido afflatu inficiuntur, quodve idem sæpè venenum ex *Cælij* sententia in nostro corpore gignitur; Haud ità à vero alienum fore puto, venenatas moleculas, ac summè læthiferas, sive aliundè delatas, sive quod incongruum quoque haud prorsùs erit asserere, nativas, ac Patrio sub Cœlo ortas effingere, quibus *Pestis* tribuatur. Neque enim ab contagioso quopiam, sed & ab alio quocumque Morbo, qui humanum vexat genus, plurimùm differre *Pestem* arbitror, si modò Physicè loquimur. Totum, quod illam inter ac contagiosos morbos, ut vocant,

quos

quos inter ipſa Principem obtinet locum, diſcrimen eſt, idipſum hoſce inter poſtremos cernere eſt, ac cæteros quoſque, qui non contagioſi vocantur. Ut verò tùm hi, qui contagio ab uno in aliud corpus feruntur, tùm qui *proprio Marte* ſeſe per vices oſtendunt, conduntque viciſſim, originem ſuam ab quapiam re corporis texturam tàm in fluidis, quàm in ſolidis vitiare apta propiùs repetunt; hincque via Medicis aperitur ad iis obſiſtendum, opponendo aliquid per quod illata ſivè fluidis, ſivè ſolidis labes opportunè præpediatur, præcaveaturque. Ità qui contagioſus maximè meritò reputatur, ſeù quod idem eſt, qui propriè, ac expreſſiſſimè *Peſtis* vocatur, haud aliter homines lædit, quàm fluida, aut ſolida, aut utraque ſuoptè ingenio, ac indole diverſimodè alterando, & ſic exulcerationem, phlogoſin, ſyſtrophen, ac id genus alia inducendo, quæ Phænomena Peſtium conſtituunt. Nullus ſcilicet morbus eſt, cui ſeù ſolida, ſeù liquida, ſeù utraque ſedem haud præfe-

rant, ac incunabula. Novimus aliquandò sævissimas Pestes repentè ortas, ac longè latèque extemplò propagatas, quin ulla foret infectionis aliundè delatæ suspicio; Sæviores & aliæ recensentur adventitiâ labe progenitæ, cuiusmodi illa est, quæ nuper à remotissimis Syrię profecta finibus, *magnumque aeris spatium*, ac *multum* permensa *æquoris* Massiliensibus tandem incubuit, totamque adhùc *Provinciam*, ac *Occitaniam* depopulatur. Indigenum illis, hisce adventitium venenum *Pestibus* facem tradidit. *Veneni* namque nomine iure meritò designandum mihi visum est, quidquid ad læthaliter adeò nocendum valet, quodve cum erodentibus venenis pares effectus invehit.

Natura Pestis quæsita diù, reperta nondùm.

LXXV, Atque *hoc* quidem *opus*, *hic labor est* huiusce *veneni* naturam expendere, quod unum profectò interest ante omnia scire, certatum diù, indecisum hactenùs: Quid scilicet *rei physicæ* pestis sit, seù in quo illa consistat. Advocandus utique, si adhùc viveret Epidauri,

vel

vel quocumque pretio *Æsculapius*, qui litem inter Viros Doctissimos motam dirimeret. Quot verò in risus sese effunderet Deus ille Medicinæ, quot cachinnos tolleret, si hæc Numina tangerent, quo ille ludibrio, ac despectu, sibilisque vanas quorumdam hypotheses, qui suprà cæteros scire putant, exploderet! Haud pauci scilicet Isthmum hunc fodere aggressi sunt; atqui ingenio abrepti suo *Nubem* postremò *pro Iunone* amplexi sunt. Nequicquam enim quod instituerant semel iter, absolverant; Metaphysicis quippè dein abstractionibus ludentes, quò metam propiùs attigisse crediderant, eò longiùs discessere. Equidem *Pestis* essentia, ut cæterarum ferè ægritudinum inquirenda potissimùm est ab effectibus, quos inducere illam videmus, quin agmina hùc advocemus, ac exercitus insectorum invisibilium *ab remotissimâ Ægypto*, quam sibi Orbis plagam ceù comparatam hisce animalculis sedem, ac propriam horum Regionem

Clar.

Clar. Vir (*a*) effinxit, unde has modò, ac illas terras, atque *ultimam* uſque *Thulen* magnis itineribus luſtrant; Sivè ea denique volucria ſint, ſive repentia, ſivè ea ſcilicet per aera vehantur aut volitent. Id namque deerat unum huic antiquiſſimo ſyſtemati, ut quas nemo effinxerat adhùc alas, haſce demùm animalculis hiſce nonnullus daret, eaque è reptilium genere imo prorsùs ab ectoque ad aligerorum, ſeù volucrium claſſem eveheret. Incongruum nempè viſum eſt Eruditiſſimo Viro, (*b*) ac Mechanicis reptatûs legibus, iuxtà quas unumquodque reptile ſolido cuipiam adhæreſcat neceſſe

(*a*) *Lettera intorno all'aria, o vermicciuoli se cagioni della Peste scritta* dal Dottore Bartolommeo Corte *in Milano* 1720. *pag.* 70.

Eiuſdem *Lettera Apologetica intorno agli effluvj, se organici, o inorganici cagioni della Peste. Ibid.* 1721. *pag.* 12.

(*b*) *Syſtema Peſtis Phyſicum elaboratum* à R. P. Io: Saguens Ord. Minimorum, &c. *Coloniæ Agrippinæ* 1721.

ceſſe eſt ad reptandum, alienum penitùs huiuſmodi animalcula, ſeù inſecta per fluidum aera reptantia effingere, cuiuſcumque ea exiguitatis, atque inviſibilitatis exiſtant. Opus proindè erat aut illa pulicum in morem ad altitudinem convenientem per aerem inceſſantèr ſaltantia, aut reverà alis inſtructa concipere, queis per liquidum æthera volitando aſſiduè ludant.

LXXVI. Ego ſanè haud inficior exiguis huiuſmodi, ac penè dixerim *inviſibiliſſimis* animalculis univerſum hunc nobis circumfluum aerem ſcatere, quæ quidèm ſivè ad *reptantium*, ſivè ad *volucrium* Sobolem referantur perindè eſt. Nec fidem renuo Doctorum Virorum obſervationibus, qui incomparabili diligentiâ, ac improbo labore horum animalculorum ortum, ac incrementa in variis paſſim liquoribus adnotârunt. Vidi Ego ope Microſcopii unicâ lente, atque orbiculari conſtantis in unâ aceti guttulâ in phialâ vitreâ ſervati ſerpentigenũ quidpiam, ſeù anguillarum inſtar lude-

Animalculis exiguiſſimis ac inviſibilibus univerſum aerem ſcatere nobis circumfluum negari haud poſſe.

re,

re , quæ quidem tres, aut quatuor primo die, deinceps post multos dies decem, aut plures, atque ità proportionaliter in decursu dierum apparebant. Vidi & his incomparabilitèr minora alia animalcula in aquâ, ubi ponuntur flores ad florendum diutiùs. Quodve prodigio par est, haud illa Serpentum instar ludere spectantur ubique; Atqui iuxtà florum, qui in aquâ tùm ad florendum diù, tùm ad macerandum fortè relinquuntur, varietatem, ac diversa genera, diversas illa induunt formas, ac inter se distinguuntur. Sic Cyclamen, sic Cithysus, Rosa, Amaranthus, Narcissus, Iris, Anemone miram explicant huiusmodi animalculorum sobolem, quorum haùd minor fermè varietas, quàm florum ipsorum. Alia enim limacum more labuntur; Alia formicarum; Locustam alia exhibent, Hirudines, lumbricos; E' Pedatorum censu alia, alia Volucrium, seù Aligerorum, Quadripennium, Bipennium &c. Quodve adhuc mirere magis, ut quę mihi visa sunt, tantummodò referam;
Cerne-

Cernere est, quæ primo die huc illuc ludunt animalcula, ac vitę indicia præseferunt, altero mox die imum vasis petere fato functa, eorumque jacturam, novâ editâ extemplò sobole, ingenti usurâ restitui. Sic post aliquos dies in vasis fundo quid fœdum sedimenti adinstar conspicitur, quod quidem nil aliud ferè esse puto, quàm denatorum exuvias; In summo autèm vasis quid oleosum occurrit, fortè ovulorum congeries, è quibus nova subindè animalcula prodeunt, queis haud inutilem cibum prębent exarata Patrum cadavera. Hęc ac pleraque alia pulcherrima *Naturæ ludentis* spectacula nobis Microscopia detexere, quibus nemo, nisi cæcus, aut *qui*, ut ait *Galenus*, *dubitationibus oblectatur*, quorum quamplures hoc ævo sunt, fidem denegare audet. Credere enim posse per lentem microscopicam repræsentari id, quod non est; ut plerique autumant, perindè est, ac credere non esse veros characteres, quos Senex per perspicilia discernit; Quod denique sinè ullâ rei veritate possint per

Horum mira prorsùs fęcunditas, ac velox interitus.

eamdem lentem repræsentari in pulice v.g. Proboscis, auriculæ, squammæ, juncturæ tibiarum, furcillæ pedum, ipsa etiam intrà eius viscera circulatio sanguinis, & cętera id genus, quæ visus inermis licèt accutissimus deprehendere non valet. Id totum ego fateor, ac unà cum Laudatis Viris lubens assero; Concedam & ultrò quidquid sub Sole est, huiusmodi refertum esse animalculis invisibilibus, exiguissimis, *ac immensæ subtilitatis*, ut cum *Plinio* loquar, quorum *multiplicissimæ* sunt generationes: Quin imò deberi iis cæterarum ferè exordia rerum, iis quidquid in hoc adspectabili Mundo præclarum spectatur, quidquid ludit in *Orbe Terrarum*. Horum alia mihi ante oculos pono adunco instructa rostro, exili alia aculeo, alia prolixâ perquàm Proboscide; Hirsuta alia, paucipeda, sepeda, Multipeda, Apoda, alia deniq; etiam cum Doctiss. Viro aligera mihi effingo, perque aera ludere, ac *volare* eadem; Iisque animam tribuo, æquè ac in Ele-

phan-

phantibus, & Camelis, atque hinc magis Divini ego Opificis Sapientiam admirabundus suspicio, qui in exiguo adeò, ac invisibili corpore ea scitè apposuit organa, quæ ludenti intùs animulæ obsequi valent, ac vitales edere motus. Haud is ego sum inani captus gloriâ, aut pervicacis adeò ingenij, qui ea quæ ipse video, tùm quæ unà mecum Clariss. Viri observârunt, in dubium adhuc revocare velim? Sic prorsùs arbitror; Ità omninò censeo; Huius sum planè Sententiæ; Pro hâc, si Diis lubet, *ad aras* usque, ac *focos* dimicabo. Quid autem quæsò, quid indè? Ergonè *Vis omnis morborum*, *pestilitasque* ab hisce animalculis per aerem ludentibus repetenda? Ergonè Massiliensium Pestis ab uno, aut altero horum ovulo intrà gossipii sarcinas latente, adque apertionem talium sarcinarum statim edito ortum tulit, propagatâ hinc, ac penè extemplò longè, latèque disseminatâ horum sobole, atque progenie? Heù quot Paradoxa, Deus bone, opus est in antecessum

Iis verò Pestium ortū, ac incunabula referre minimè deberi unquā.

ſum deducere, quot aureos hamos comparare, ut ſeſe decipi ſinant ingenia, plenaque detur errori fides! Huiuſmodi ſunt, quæ Prop. 6. 7. 8. 9. Laudatus Vir protulit, ac ſpeciatim paragragho 17. ac 18. harum poſtremæ, nunc *Scaligeri* obſervationibus, nunc *Plinii* authoritate ſuffultus, qui idem longè minùs *quæſitas* ſibi authoritates, [*a*] *quàm rationes eſſe* paullò antè affirmaverat. Ergonè, ut preſſiùs loquar, quæ magnam etiamnùm *Provinciæ*, ac Occitaniæ partem Peſtis exagitat, totque hominum millia *morbo*, *mortique catervatim* dedit, ab hiſce ſemel inſectis orta, iis fovetur adhuc, ac incrementa ſumit *eundo*? Mirum utique, ac miraculo vicinum, cur illa nondùm, nedùm cæteras Galliæ Regiones, ſed & longiſſimè diſſitas peragraverint, finitimoſque æquè, ac magno locorum intervallo disjunctos agros, viaſque vaſtaverint? Quis enim volitantibus per aera *culiculis* obicem ponere,

(*a*) *Syſtema Peſtis Phyſicum*, *&c.* *pag.* 140.

nere, quis miram adeò, ac perennem eorumdem fæcunditatem coercere potens? Si pauca ovula intrà aliquot goſſipii ſarcinas collecta, adque talium ſarcinarum apertionem confeſtim excluſa numeroſam adeò inſectorum ſobolem edidere, quæ paucos intrà dies pluſquàm viginti hominum millia unâ in Maſſiliæ Urbe interfecit; Quis exindè natorum numerum, & *quæ naſcentur ab illis* perſequi iam modò aptus, ac recenſere?

Quotquot ſæviere Peſtes, has hyeme, aut æſtate ſeſe primò prodidiſſe.

LXXVII. Equidem, ſi Hiſtoriarum monumenta conſulimus, quotquot hactenùs diro prorsùs immitique flamine ſæviiſſe Peſtes legimus, has hyeme plerumque, aut æſtate ortas novimus, ſuaque paſſim tempora iuxtà ſtatas Solis converſiones percurrere; Ità ut quæ hiberno ſolſtitio ſeſe oſtendit primò, ac ſubludere cæpit, proximo Vere excandeſcens magis, ac velut aucta viribus, Æſtate dein ſummum ſui impetum edat, ceù in *ſtatu*, ac *vigore* conſiſtens; Econtrà verò quę *Sole ſignum ſubeunte Cancri* ſeſe prodit, nonniſi hyeme magnam invehit

cladem,

cladem, desinens illa ludere, aut saltem mitescens omninò, propè appetente Æquinoctio. Sivè autem hyeme, sivè æstate sese illa prodat, aut excandescat magis; Neutram harum ovorum exclusioni aptam video, ac proinde vel ob id unum nullimodè ab huiusmodi insectis, seù animalculis ortum ducere *Pestes* queunt, quod tùm hyeme potissimùm, tùm æstate inertia potiùs ovula quæque videantur, quàm exclusioni apta. Nùm maior fortè tribuenda aeri vis, per quem hęc ipsa undequaque ludunt ovula, quàm centrali telluris calori; Ut dùm cætera concredita terræ semina excitari per hyemem nequeunt, quin imò per id totum ferè temporis torpida manent, ac inertia prorsùs, hæc eadem adversâ Naturę lege propitiam sibi hyemem experiantur, ac tùm quidem temporis sobolescant magis, fæcundenturque? Quod si secunda adeò iis hyems est; Cur non potiùs frigidissima illa loca incolunt? Cur raræ adeò, ac visæ nunquàm sub gelidâ Arcto sævire *Pestes*?

Insectorum id systemati adversum penitùs.

LXXVIII.

LXXVIII. Sed esto, quod *Pestes*, seù *mortifer æstus*, ut illas vocat *Lucretius*, sivè hyeme, sivè æstate ortæ suam hisce debeant insectis originem, eaque sint, quæ intrò suscepta in corpore (per quas illa vias haud equidem video) tot funesta passim edant Phænomena, ac necem tandem corporibus ferant, quorum *fluens vigor*, rectiùs utique *oscillans* idem, minùs aptus aderit iis obsistendo; Esto, quod *ignobilia Mundi*, *&* *contemptibilia elegerit Deus*, *&* *ea quę non sunt*, *ut ea quę sunt*, *destrueret*, ut pulchrè *D. Paulli* verba adhibens ludit hic loci Vir (*a*) Præclarissimus. Esto inquàm, quod ista animalcula Pestem reverà induxerint, hanc foveant, hanc denique huc illuc ludendo ferant; Vel, ego peto ab adversariis, vel hæc ipsa ante ortam Pestim præexistebant, ludebantque iam tùm per aera passim, vel ea Pestis tantummodò tempore excitantur, ac ludunt? Non equidem primùm, alitèr enim nullo non tempore latè lævi-ret Pestis: Non secundum; quo enim in

Dato etiam quod huiusmodi insecta per aerem ludant, aut volitent, iis Pestium indolem explicari nullatenùs posse asseritur, & comprobatur.

(*a*) *Prop.* 5. §. *VI.*

in loco sese illa absconderant silentibus Pestibus, quò sese receperant illa diù, ut statim ac edita dein aerem densis examinibus occupent? Qui fit, ut quæ inertia tandiù permanserant, ac planè torpida, soluta mox compedibus veluti, ac penè extemplò excitata longè latèque volitent funestas ubique clades paritura? At *ab Ægypto* ait hic quidam, ac *novâ Memphi* ad nos subinde transvehuntur Pestes, natali horum animalculorum Solo, ac Patriâ; Ab Ægypto inquit, *mentre ogn' anno quel Regno è infestato dalla Pestilenza, e di là sortano sempre portati da qualcuno* (ea namque sibi *apoda* fortè effingit, ac lumbricorum instar) *o addosso, o nelle merci à punire quelle Provincie, che N. S. hà determinato di gastigare con questo orribile flagello*. Præclarè quidem; Atqui nonnè aliquandò exortæ in Europâ Pestes sunt, multaque hominum millia Orco tradita, quin ulla vel levissima extiterit transvectæ aliundè luis suspicio? Nonnè obsessis diù Urbibus, inque Militum Castris dira plerumque

Pestis

Peſtis ſigna extulit immitis adeò, ac truculentiſſima, æquè ac quæ exotico flamine Maſſilienſes & adhuc infeſtat. Ecquis autem hiſce in Peſtibus, quas *indigenas* dicere fas eſt, quis agmina hæc inſectorum ab Meridionalibus oris profecta ſibi effinxit unquàm? Ecquid enim opus ab *Pharo*, *Canopo*, aut *Mareotide* lacu, ac ſuperbâ Pyramidum miraculis *Memphi* animalculorum exercitus advocare, quæ Peſtes adferant? Si quæ tùm temporis ludunt per aerem animalcula, ſub noſtro illa Cælo excitantur, ac ſcboleſcunt. Qui autem fiat, ut ubi nulla propemodùm huiuſmodi animalcula aderant, ubi puriſſimus antea aer extiterat, ubi nulla ab aliis locis tranſvecta lues fuit, hæc ipſa, ceù proprio Marte, extemplò edita inſecta præfatas Peſtes adtulerint, ego quidem aſſequi haud poſſum, ni fortuito putredinis caſui tribuere illa velim, quod quidem Philoſophum, ac Medicum, hoc præſertim feliciſſimo Scientiarum ſæculo pudet aſſerere? Deinde etiam ſi Phlogoſes illa intùs, ſi abſceſſus,

systrophes excitare, ac totam propè liquidorum texturam invertere queunt, quâ datâ portâ, amabò, ad profundiores usque corporis recessus, ac intima delubra pervadent? An per patentes Bronchiorum tramites? At nec subtiliores quidem aeris moleculas unà cum sanguine in Pulmonibus permisceri vel ipsa Pulmonum textura, ac mirabile, quod in iis elucet, vasorum undequaque percurrentium artificium, ac dispositio satis superque suadet, ac apertissimè ostendit. Equidem si vel exigua aeris moles singulis haustibus medio sanguine per corpus distribueretur, ob insignem calorem quem in partibus reperiret aer, summoperè elasticus evaderet, & turbaret potiùs sanguinis circulum, ac fermentationem, quàm promoveret; Obque id maximè Natura validissimo Cortice munivit Plantarum semina, Plantam ipsam, hominem, & animalia densissimâ pelle, ne tàm facilis sit aditus aeri in partes fluidas eorum. An per apertum oris hiatum, perque æsophagum dein, ventriculum,

inte-

inteſtina, viaſque lacteas, ſeù *Galaxiam*? At quis obſecro, haud videt in tàm prolixo, ac difficili itinere, tot inter anguſta viarum, anfractuſque, ac intricatiſſimum propè labyrinthum, vix conceſſum eſſe tenuiſſimis chyli moleculis oſcula vaſorum ſubire, quæ ſic configurata, ſeù rectiùs commenſurata eſſe debent, ut doctè adverterat Præclariſſimus *Lanciſius* (*a*) ut nonniſi globulos pari configuratione, ſeù commenſuratione præditos excipiant, cæteros quoſque ceù minùs ſubeundo pares, aut eâ nondum mole, ſeù configuratione donatos dimittant. Nulla hic excogitanda, aut effingenda corporum parvitas, quâ facili negotio per quoſcumque illa poros irrumpere queant, ac ſeſe intrudere; (Nulla namque ampliùs ſufficit potior ratio adverſariis, quâ ictum eludant) Nulla inquàm exiguitas, quæcumque effingi queat,

 locum

[*a*] *Diſſertat. de Humorum ſecretionibus in genere, &c. ad Eruditiſſimum Virum Dom. Ioannem Baptiſtam Blanchum.*

locum habet? Par enim est osculorum parvitas, ut æquè ac ipsa animalcula nonnisi microscopio videri queant, quin imò persæpè etiam oculorum aciem effugiant. An per Cutis poros, seù universum corporis habitum? Aptior utique cæteris via, ac magis expeditum iter, si ità comparati forent exiles illi meatus, ut facilè per ipsos subire posset quidquid se se obvium præbet, ceù Ianua quædam cuicumque hominum discurrenti diu noctuque patens. At inquiunt, nùm per eosdemmet poros pleraque passim remedia cuti dumtaxat applicita quasdam sui particulas emittunt, quæ ad ultimos usque sinus perveniunt, magnamque edunt in corpore mutationem? Ità quidem; Atqui nullus, quod sciam, tenuissimis hydrargiri moleculis, quas per cutis poros subire novimus, alas præbuit, aut volucres illas effinxit adhuc? Deinde quomodò alata hæc animalcula, quæ sanè cuiuscumque illa parvitatis sint, nunquàm profectò ad eam exiguitatem accedere queunt, qualem minimis mo-
lecu-

leculis hydrargiri concedimus, ſeſe intrudere per eoſdem meatus poſſent? Obſtat hic alarum expanſio, quominùs oſculorum diametro adaptentur, inque patentes ſubeant poros; Neceſſe enim eſt ut quod ingredi debet, eiuſmodi ſit cum meatu commenſurationis, aut configurationis: Docet Mechanice. Obſtat hic repugnans valuula ad pororum cutaneorum oſtiola, adnotante *Malpighio* appoſita, cuius reſiſtentiam ſuperare ſpirituoſæ, ſummèque tenuiſſimę moleculę valent, alatum quodpiam, aut volucre non valet. Cuiuſcumque enim exiguitatis id effingatur, concipiaturque, nunquàm ad eam parvitatem deveniet, quam ſpirituoſæ, ac inanimes particulæ obtinent. Animalcula hæc Microſcopio videri queunt, ſecùs moleculæ inorganicæ, tenuiſſimæque ludentes particulæ, quæ vitra eludunt, viſum effugiunt.

LXXIX. Quod de aligeris huiuſmodi animalculis, ſeù *culicibus* attulimus, id paritèr iis obtrudimus, qui eadem *pedata*, aut *Apoda* ſibi effinxere, aut quocumque

Quod de volucribus insectis, id de cæteris, quæcumque effingantur, aut excogitentur, dici. cumque modo per aerem reptantia. Neque enim singulis erroribus, ac difficultatibus, quibus hæc hypothesis obruta manet, explicandis immorari ultrò fas est. Equidem non is ego sum, qui hypothesin meam suos quoque pati *manes* haud videam; Non ii tamen, si quid ego hic judico, eius omninò momenti sunt, ac qui adversariorum ingenia, & adhuc fatigant. Si cui magni videntur esse ponderis, magnique negotii, is ille est, qui aut sedulò rem minimè perspexit unquàm, aut *qui nil rectum, nisi quod placuit sibi, ducit*.

LXXX. Et sanè *veneni* vocabulum, quod tantoperè abhorrent ii, haud adeò abs re esse videtur, si modò quid eo nomine intelligendum sit, rectè concipimus. *Veneni nomine nihil fingi posse aptius, atque appositum magis ad Pestis naturam, atque effectus explicandos.* Nihil utique fingi poterat ad rem accomodatius, aut congruentius, quàm *veneni* nomen, quo rem quampiam summè læthiferam indigitamus; *Veneni* inquàm, cuius funestam maximè, ac virulentam vim Symptomatum atrocitas abundè testatur. Hinc facili prorsùs negotio

gotio explicamus, cur ſæpè intra nos metipſos idem venenum oboriatur, atque ad propinquos dein teterrimo afflatu propagetur? Cur frequentiores in Ægypto, ac locis æquatori proximis Peſtes, quàm Septentrionalibus Oris? Cur intra goſſipii ſarcinas latens idem ad ſarcinarum apertionem propinquiores illicò, mox alios ſubindè ſæviſſimo flamine interfecerit? Quidquid enim è locis ſubterraneis, è foſſilibus, ac mineralibus, è paluſtri, ac lutulento Solo ſub vaporis ſpecie continuò exhalat, *veneni* id vim ac nomen juremeritò obtinet. Id ipſum eſt quod in poros anguſtiſſimos intimè penetrans, perque univerſi corporis Sphęram diffuſum, illius craſin, texturam, formam, & mixtionem prorsùs deſtruit, eò illud dirum magis atque mortiferum quò exhalationes, undè id oritur, copioſiores ſunt, aut ſulphureæ activioris Naturæ. Equidem quod unicè obtrudere huic hypotheſi queunt, id ab mirâ huiuſce veneni ab uno in aliud corpus propagatione repeti poteſt, quod quidem nulli

vene-

venenorum,quotquot necem inferre hominibus novimus, cõpetit unquàm; Aſt id ipſum præclarè explicat Clar: *Peſtaloſſius* , quove pacto ſemel orta Peſtis ex uno loco in alterum tranſportari poſſit ad remotiſſimas uſque regiones dilucidè exponit Vir Præſtantiſſimus. (*a*)

Maximos effectus ab minimâ plerumque causſâ proficiſci.

LXXXI. Mirum utique illud magis , quod ſub peſtiferâ lue tàm tenuis , & ſtupendæ exiguitatis vapor tàm celerem nocendi vim habeat, ut robuſtiſſima corpora intrà breve ſpatium opprimat. At qui levitèr ſaltem in Arte Medicâ verſatus eſt, facilè perſpiciet , minima ſubindè cauſſam, & originem eſſe maximorum effectuum. Exiguum eſt quod Syncopticos per odorem reficit , & ad vitam revocat. Parum quoque eſt, quod ex antimonii vitro vomitum movet, dum hujus una drachma centum vomitiones provocare valet. Pauxillum Opii omnes motus & ſolidarum, & fluidarum partium compeſcit. Tenuis Zibethi vapor

quot

(*a*) *Avis de precaution contre la Peſte pag.* 39.

quot in hystericis Fæminis catastrophes, quot turbas motuum excitat, atque molitur? Fumus graveolens lucernę recens extinctæ vi diffusivâ, & suimet multiplicatione multum aeris inficit, & nidorem peringratum in dissita etiam intervalla cubiculi diffundit. Subtilis vapor in vasis, quæ vinum capiunt, ex vappida corruptela remanens ingentem vini recentis quantitatem simili tetro odore imbuit atque implet. Parva moles, & vix sensibilis in vitro, quod corruptum acetum continuit, omnem liquorem infusum aceti producendi causâ ad similem vappescentiam disponit. Eâdem ratione pauxillum etiam esse, quod corporis destructionem moliatur, haud difficultèr ex jam dictis potest intelligi. Profectò enim exilissimum est quod cum corpore in peste communicatur, sed idem agilissimæ naturæ est & celerrimè sese per universi corporis tractum dispergit. Nihil subtilius aurâ pestiferâ, nihil illâ penetrantius, ac mirâ multiplicativâ virtute stupendum magis! Optimè hinc semi-

minis pestilentis ratio cum igne potest comparari, sicuti enim scintilla in magnam exardescere potest flammam, & latè spargit incendium: ità etiam seminium pestilens tot millia hominum corripere, & corrumpere aptum est.

Miasmatũ pestilentialium ortus, ac propagatio ex Lucretio *explicatur.*

LXXXII. Quidquid itaque ab læthiferis corporibus sub tenuissimi vaporis specie assiduè exhalat, id morbos gignere summè læthiferos, ac Pestes ipsas valet. Ut enim in universo multa sunt corpuscula hominibus, reliquisque animalibus salubria, ità plurima noxia, & mortifera. Quandocumque autem hæc noxia corpuscula, sivè per Cælum intromissa, sivè è Terris surgentia aerem replerunt, morbidus fit iste aer, & inde Pestis in hominum viscera ingressus. Si peregrina hæc corpuscula reijcias, aerem excute, atque in illo tanti mali cladisque originem invenies: Nam diversarum Regionum diversus aer, inde qui sanus indigenis, advenis, ipsique inassuetis insaluber est; Inde etiam morbi quibusdam Regionibus peculiares. Diversi verò hi

morbi

morbi ex aeris diverſitate oriuntur. Proinde quando alterius Regionis aer, qui nobis noxius eſt, ſedes ſuas deſerit, & in noſtrum Cœlum ſerpere incipit, ut nebula & nubes paullatim progreditur, omneque cœlum, quà prorepit, conturbat, ac mutat; Denique cùm in noſtrum Cœlum venerit, corrumpit illud, reddit ſui ſimile, ideòque alienum nobis, & noxium. Hęc autem malignitas, & Peſtilentia in noſtrum Cœlum ſubitò irrepens, vel in aquas cadit, vel in fruges, & Herbas, aut alia Hominum alimenta, & Pecudum pabula deſcendit, aut Malignitas in ipſo Aere ſuſpenſa manet, & cùm ſpirantes auras ex aere ducimus, neceſſe eſt, ut noxia, quæ cum aere miſcentur, corpuſcula in corpus noſtrum per mille illa vias, ac ſpiracula mille pervadant; Hactenùs quidem optimus Poeta ille, ac conſummatiſſimus Philoſophus, qui Phyſicam veritatem Poetico Stylo delineavit.

In prima adunque

Sai, che già t' insegnammo esser vitali (a)
All' Uom molti principj, ed all'incontro
Morbo anche molti cagionare, e Morte.
Questi poi che volando à caso insorti
Forte il Ciel conturbar; rendono infetto
L' Aere, e quindi vien poi tutt' il veleno
De' Morbi, e del Contagio, o per di fuori,
Come vengono le Nuvole, e le Nebbie
Pe 'l Ciel cacciate dal soffiar de' Venti,
O dalla stessa Terra umida, e marcia
Per Piogge, e Soli intempestivi insorto
Spira, e vola per l'aria, e la corrompe.

LXXXIII. Si quis plerosque morbos cõtagiosos, uti scabiẽ, Phtysim, Luemque Celticam, &c. attentè perspexerit, horum effectus, ac Phænomena quæque, tùm *originis principium*, quæ summa rerum est, sibi ob oculos posuerit, is Vates esto. Hinc quippè intelliget ille, in quo præcipuè consistat tota contagii vis, in quâ quidem potissimùm *divinum* illud elucet *Hippocratis*; Rectoque dein tramite ad veram *Pestis*

(a) *Lucrezio tradotto da Alessandro Marchetti. Londra* 1717. *pag.* 390.

Peſtis naturam indagandam, revelandamque pertinget, quò deindè detecto eius genio, eò faciliùs, & expeditius iter ſit ad inveniendam ſecuram, ac perſpicuam methodum, graviſſimam hanc luem & avertendi, & ſi ſummo vitæ neciſque noſtræ Arbitro ità viſum fuerit, illam ſanandi. Si enim Scabies, Phtyſis, Lues Gallica, Variolæ, &c. ab peculiari quodam veneno, ſivè intrà ipſamet corpora genito, ſivè per aerem ludente, abque variâ inviſibilium, ac tenuiſſimarum molecularum combinatione è quocumque locorum abdito, aut ſpecu emergentium profecto ortum habent, atque hinc mirè, prout ſua cuique ineſt *veneno* indoles, ingeniumque, multiplicantur, propaganturque; Haud alitèr profectò explicanda natura *Peſtis* eſt, quæ Principem obtinet inter hoſce affectus locum; quamve inter, ac exaratas ægritudines hoc unum invenio diſcrimen, quod hæc celeriorem vim habeat, & citiùs Tragœdiam abſolvat? Si quæ ſeſe prodit in extracto ſanguine,

aut in bubonibus vermium ſoboles, hoſce, ut Clariſſimi Viri adnotarunt, effectus potiùs eſſe, quàm Peſtilentiarum aut exaratorum affectuum Authores, ac Parentes puto. Haud ego tamen exinde inferri velim, ac mihi crimini dari, quod obſoletam hic loci hypotheſin de *viventium procreatione ex putri*, ut aiunt, iterùm in Scenam producam, ut Amiciſſimo Viro *Muratorio* ingeniosè obiectat Vir Doctiſſimus (*a*). Notum id mihi, ac Eruditiſſimo Viro, perſpectumque diù, æquè ac illi erat; Neque id unquàm in mentem ſubiit. Effectus Peſtium ſunt, quod magno excitato in fluidis motu ab præſentiâ peſtilentialis veneni, dimotâ hinc, ſuiſque velut è ſedibus ac proprio nido expulsâ intùs latente progenie vermium, egreſſum hi, viamque moliuntur, ac tùm ſeſe aliquando etiam viſibiles produnt. Innuere idipſum videtur laudatus *Valliſnerius*, verminoſæ huiuſmodi ſobolis, quæ ſeſe in febribus malignis, ac ſummè putridis paſſim exhibet, ortum, ac

(*a*) *Lettera Apolog. pag.* 27.

ac incunabula propiùs inquirens, atque perpendens. *Si manifestano* (*a*) inquit, *i vermi nelle Febbri maligne; ma non si generano allora. Vi erano avanti; ma perchè stavano quieti, non si sapeva, che nè meno vi fossero. Accesa la Febbre, e viziati i sughi, che dentro il cavo delle intestina fluiscono, tentano la fuga, sentono l'inclemenza del luogo, e i sughi renduti ostili, da' quali sovente vengono uccisi, d'onde cavano i Savj Pratici un funesto pronostico, riflettendo alla forza, e malignità della cagione morbosa.*

LXXXIV. Iamque ubi Præclarissimo Tanti Viri Nomine meas hasce Paginas exornare licet, lubet, quæ modò animo subit, comparationem instituere inter ea, quæ de Pestis naturâ, atque origine etiamnùm afferuntur, ac ea, quæ de generatione animalium usque adhuc affereban- tur, *Leevenoecbio* hinc, hinc *Graafio* Ducibus, atque Antesignanis, quæve Clar. Vir re penitiùs expensâ, ac sedulò ex- plo-

Comparatio inter systema generationis ac systema Pestis.

(*a*) *Della generazione dell' Uomo, &c. Parte pr. cap.* 13. *pag.* 94.

ploratâ, magnâ sui laude illustravit. Contendebatur adhuc, an ova reapsè forent vesiculæ illæ, quæ in Mulierum ovario conspiciuntur. Mirum utique quot hæc hypothesis statim ac in lucem edita acerrimos propugnatores habuerit, quotve ex adversò haud inferioris subselii hostes infensissimos! Vix tamen cæperat illa palàm in scholis doceri, cùm magna en Philosophantium turba ex septentrionalibus Oris caput extulit, qui cùm in masculino semine recèns emisso, tepidâque aquâ diluto, ac microscopiis optimis spectato innumera *præter fidem* animalcula exigua, oblonga, caudata, viva, anguillulas veluti, ac serpentum instar inspexerint, ab iis futuri humani corporis rudimenta potiore iure, quàm ab ovis, aut vesiculis in ovario Mulierum detectis repetenda esse affirmarunt. Neutrum horum arriserat Sapientissimo Viro; Quamobrem intricatissimum opus explicare aggressus optatam propè attigit metam, solidisque rationibus, atque observationibus, prælucente

illi

illi Magno Præceptore *Malpighio* præclarè ostendit (*a*) immeritò ova dici vesiculas ab *Graafio* , ac *Stenone* detectas , atqui rejectâ prorsùs animalculorum fabellâ *pugillaribus* , *&* *stilo notandâ* , inquirenda propiùs in ipso quidem ovario esse exordia hominis ; Elaborari ibidem obscuro velùt in templo futurum hominem ; Ex ovo utique nasci illum , ovumque istud nonnisi magnâ adhibitâ solertiâ, ac diligentiâ videri posse , quinimò tunc mage imperspicuum id reddi , cùm perfectum propè est, omnique ex parte absolutum ; Veram hinc esse traditam de generatione ex ovo hypothesin ; Naturæ hanc legibus congruam prorsùs, minimèque alienam ; Æquè hominem , ac vivipara quæque ità dicta ex ovo, ac animalia cætera, quæ ovipara dicimus , atque etiam *genus* ipsum *arboreum*, ut *Empedocles* tulit, procreari ; Ab hisce scilicet vesiculis, quæ in ovario quamplures extant , materiam suppeditari, quâ ovum in

(*a*) *Della Generazione dell' Vomo &c. parte seconda cap. 2. &c.*

in luteo quondam corpore delitescens, inchoatumque ultrò perficitur, elaboraturque, quo usque ab luteo hocce, seù subflavo corpore æquam magnitudinem adepto intùs latens illud, aut spontè suâ decidens ut in subventaneis ovis contingit, aut ab spirituoso virili semine actũ, quâ datâ portâ abeat, egrediaturque. *Graafii* ova rejecit; Malè operam posuisse *Leevenochium*, facilè hinc in errorem incidisse quotquot extrà ova animalia quæsierant aliquandò nascenda, contendit; Quærendum quidem in ovo fætum, nec alibi contineri aut degere, at longè nobiliore illum apparatu, solertiore longè artificio confici. Sicq; Generationem *ex ovo* dùm reffellere videtur, illustriorem effecit, ac præclariorem. Idem Physico Pestis Systemati fatum manet; Rejectis namque, obsoletisque prorsùs veterum fabulis, peculiari cuipiam *veneno*, Pestium, ut cæterarum ferè ægritudinum, quæ contagium continent, ortum, ac incunabula primus tribuit *Fracastorius*; Accepta hinc, abque omnibus penè Scho-

lis

lis recepta hęc hypothesis fuit, etsi in obscuro adhuc latens, atque, ut obductus nubibus Sol, densis etiamnùm tenebris obvoluta. Effecit id ut *Kircherus* magni, ac perspicacis ingenii Vir, ac plerique dein Clariss. Viri antiquissimum de verminoso miasmate placitum excitarint, pluribusq; id conjecturis explicaverint. Optandum sanè, quidam modò insurgeret, qui rem sedulò expendens, inque intima Naturæ penetralia propiùs inquirens pari studio, ac felicitate, quid hoc *veneni* nomine propriè intelligendum sit, dilucidè explicet nobis; quove id ipsum pacto sese in hominum corpora insinuet, totque difficiles morbos inducat. Haùd is ego sum, qui tot Doctissimorum Virorum scripta improbem, aut minimùm curem. Horum ego, ut amicitiam impensè foveo, eamque obsequio, atque officiis, quandiù vivam, recolam diligentèr: ità labores, ac studia summè commendo, atque etiam si Diis placet, ad astra feram. Haud is mihi animus est

Officiosa Authoris erga Clariss: Viros, qui de Peste scripserunt, peroratio.

est horum laudi, ac gloriæ quidquam detrahere;

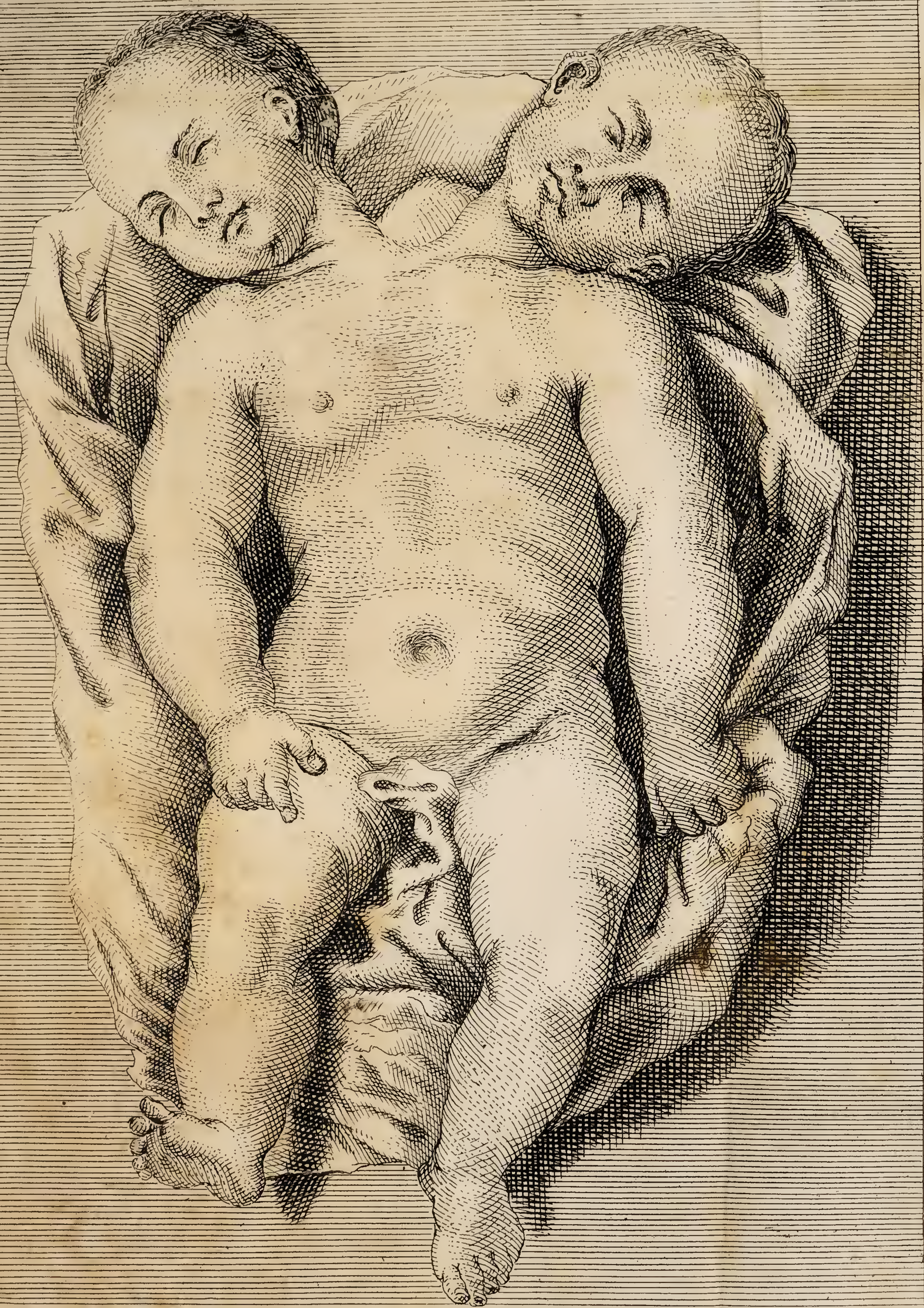
Dum Iuga montis aper, fluvios dum piscis amabit,
Dumque Thymo pascentur apes, dum rore cicadæ;
Semper honos, nomenque borum, laudesque manebunt.

Utinam quidem dum in impugnando, & refutando totus incumbo, refutèr ipse, & explodar; Nihil mihi antiquius unquam, ac pergratum magis, quàm si fortè ab recto tramite aberraverim, in viam reduci, abque Sapientibus Viris edoceri. Malè etiam Philosophantibus nonnulla habenda laus est, quod *ansam offerant vera inveniendi.*

Puella Bifrons
Ex Musæo Pestaluciano An. 1721.

Gravé par Seraucourt

Puer Biceps
Natus Augustæ Taurinorum an. 1721.
Ex Musæo Authoris.

Tasniere sculp. 1722.